

**CAPPADOCIA JOURNAL OF HISTORY AND SOCIAL SCIENCES
(CAHIJ)**

KAPADOKYA TARİH VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

**ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİ / INTERNATIONAL
REFEREED JOURNAL**

AV Aktuell Verlag GmbH Südstraße

ISSN:2199-353X

SAYI / ISSUE:24 (2025)

Nevşehir 2025

Indexes in which our scientific journal is scanned: Central & Eastern European Academic Source (EBSCO), SocINDEX Open Academic Journals Index OAJI, Directory of Research Journals Indexing, ResearchBible, EuroPubDatebase, Germany National Library, ABI Universität Bibliothek Leipzig, İSAM, Türk eğitim İndeksi, Sobiad, İdealonline, German Union Catalogue of Serials (ZDB), Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, Cornell University Library, ScienceGate, ResearchGate, Eurasian Scientific Journal Index, Scilit.

EDITORS

Dr. Ergun ÜSTÜN

eustun28@hotmail.com

Dr. Barış ERİÇOK

barisericok@nevsehir.edu.tr

Doç. Dr. Kürşat KOÇAK

kursatkocak@nevsehir.edu.tr

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Content of this Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Advisory Board

Prof. Dr. Abdulhalik BAKIR - Bilecik Şeyh Edebali University- abdulhalik.bakir@bilecik.edu.tr

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN -Ankara Hacı Bayram Veli University- ilyas.gokhan@hbv.edu.tr

Prof. Dr. Ayşe Dudu KUŞCU- Necmettin Erbakan University- adkusc@erbakan.edu.tr

Prof. Dr. Brent BRENDEMOEN- University of Oslo- bernt.brendemoen@ikos.uio.no

Prof. Dr. BuludhanHalilov- Azerbaijan Devlet PedogojiUniversity- buludhan.xalilov@mail.ru

Prof. Dr. Enver ÇAKAR - Fırat University- ecakar@firat.edu.tr

Prof. Dr. Fahameddin BAŞAR - Fatih Sultan Mehmet University- fbasar@fsm.edu.tr

Prof. Dr. İlhami DURMUŞ - Gazi University- ilhami@gazi.edu.tr

Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK- Nevşehir Hacı Bektaş Veli University- gurkangokcek@nevsehir.edu.tr

Prof. Dr. Mehmet ERSAN- Ege University- mehmet.ersan@ege.edu.tr

Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ - Niğde Ömer Halisdemir University- musasasmaz@hotmail.com

Prof. Dr. Orhan DOĞAN - Kahramanmaraş Sütçü İmam University- odogan@ksu.edu.tr

Prof. Dr. Robert DANKOFF- University of Chicago

Prof. Dr. Sadettin GÖMEÇ - Ankara University- sgomec@ankara.edu.tr

Prof. Dr. ZsomborTibor RAJKAI- RitsumeikanÜniversity- rajikai72@fc.ritsumei.ac.jp

Prof. Dr. Hamdi DOĞAN- Niğde Ömer Halisdemir- hdogan@ohu.edu.tr

Prof. Dr. Nevzat TOPAL-Niğde Ömer Halisdemir-nevzattopal@hotmail.com

Prof. Dr. Erkan GÖKSU- Dokuz Eylül Üniversitesi- erkan.goksu@deu.edu.tr

Prof. Dr. Pınar ÜLGİN-Gaziosmanpaşa Üniversitesi-pinar.ulgen@gop.edu.tr

Doç. Dr. Kerem Memmedov- Azerbaijan Bakü Devlet University- keremmemmed@gmail.com

Doç. Dr. Gökhan ARASTAMAN-Hacettepe University-gokhanarastaman@gmail.com

CAPPADOCIA JOURNAL OF HISTORY AND SOCIAL SCIENCES (CAHIJ) is an internationally refereed scholarly journal published online semiannually started in 2013. CAHIJ is an open-access and double-blind peer-reviewed interdisciplinary journal that publishes theoretical, empirical and experimental papers that significantly contribute to the disciplines of social sciences. Using a widerange of research methods including statistical analysis, analytical work, case studies, field research, book reviews and articles examining significant research questions from a broad range of perspectives in the mentioned fields above are encouraged to be sent to CAHIJ.

Capaddocia History Journal

Online only at <http://www.cahij.com/>

AV Aktuell Verlag GmbH Südstraße

28 59227

Ahlen/ Germany

T : 023 82/961 86 01

SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF ISSUE

Prof. Dr. Kasım KARAMAN

Doç. Dr. Erhan TEKİN

Doç. Dr. Kubilay ATİK

Dr. Ahmet NİZAMOĞLU

Dr. Çağrı BAKIR

Dr. Melek AKBULUT

Dr. Özkan ÖZKOÇ

Dr. Şerafettin SEVGİLİ

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

-Ayşegül ÇELİK, <i>Yeni Asur Döneminde Asur Ordusunun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e Yaptığı Seferler ve Sonuçları</i>	1-15
-Cihan ŞİMŞEK, <i>The Concepts of Culture and Civilization in the History of Contemporary Turkish Thought</i>	16-27
-Resul BAĞI, Ceylan KOCAKAYA, <i>Kültürel Geleneklerin Sürdürülebilirliği: Gaziantep İli İslahiye İlçesi Âşıklık Geleneği</i>	28-42
-Ahsen Büşra KİRİKOĞLU, İlkay ŞAHİN, <i>Kadın Güzelliği ve Benliğin Sunumu: Teknolojik Güzelli</i>	43-71

Ayşegül ÇELİK

Yüksek Lisans Öğrencisi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

ORCID: 0000-0002-2751-0372

gulclk.x@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi-Research Article

Başvuru/Submitted: 13.01.2025

Kabul/Accepted: 22.01.2025

YENİ ASUR DÖNEMİNDE ASUR ORDUSUNUN KUZEY SURİYE VE DOĞU AKDENİZ'E YAPTIĞI SEFERLER VE SONUÇLARI

Öz

Yeni Asur Dönemi, Asur'un askerî gücünü zirveye taşıdığı ve bölgesel egemenliğini pekiştirdiği bir dönem olarak tarih sahnesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemde Asur ordusu, özellikle Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yaptığı seferlerle adından söz ettirmiştir. Asur'un bu bölgelere yaptığı askerî hareketlerin temel hedefi, Asur'un stratejik çıkarlarını korumak, düşmanlarını zayıflatmak ve yerleşim alanları üzerinde kontrol sağlamak olmuştur. Yeni Asur ordusunun seferleri, askerî ve idari anlamda oldukça organize bir yapıya dayanmaktaydı. Ordular, iyi planlanmış stratejiler ve disiplinli bir yapı ile seferlere çıkmış; okçular, mızrakçılar, süvariler ve savaş arabaları gibi farklı birimlerin birleşimiyle güçlü bir askerî yapı oluşturulmuştur. Asur ordusunun seferleri sırasında, düşman yerleşim yerleri büyük bir tahribata uğratılmış, stratejik yerler ele geçirilmiş ve bu bölgelerdeki yerel yönetimler ya yerinden edilmiştir ya da Asur yönetimi altına alınmıştır. Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgelerine yapılan seferlerin sonucunda Asur, yalnızca askerî zaferler kazanmakla kalmamış, aynı zamanda bu bölgelerdeki kültürel, ekonomik ve dini yapıları da kendi lehine dönüştürmüştür. Örneğin, Asur'un yapmış olduğu sürgünler, bölgeye Asur kültürünü taşımanın yanı sıra, iş gücü ve zanaatkarları Asur'a getirerek, ekonomik ve teknolojik anlamda büyük bir avantaj sağlamıştır. Asur'un bu bölgelerdeki fetihleri, özellikle Yeruşalim ve İsrail krallıkları gibi önemli stratejik bölgelerde dini ve politik açıdan büyük değişimlere yol açmıştır. Ayrıca, Asur'un kültürel etkisi de bu bölgelerde iz bırakmış, özellikle Asurbanipal'in kütüphanesindeki metinler, dönemin kültürel mirasını günümüze taşımaktadır. Bununla birlikte, Asur'un egemenliği altındaki yerleşim yerlerinde halklar, dinî inançlar ve yönetim şekilleri Asur'un politikalarına göre şekillenmiş, bu durum bazen yerel halklar arasında direnişlere yol açmış olsa da, genel olarak Asur'un genişlemesi devam etmiştir. Bu yazıda, Asur ordusunun söz konusu seferlerdeki amaçları, uygulanan askerî stratejiler, elde edilen başarılar ve bu seferlerin bölgede yarattığı uzun vadeli etkiler detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu çalışmada yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak, Yeni Asur Dönemi'nin Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik seferleri, Asur'un bölgesel egemenliğini pekiştirdiği, kültürel etkisini yaydığı ve askerî gücünü gösterdiği bir süreç olmuştur. Bu seferler yalnızca askerî başarılar değil, aynı zamanda stratejik, kültürel ve ekonomik kazanımlar sağlamış; Asur'un tarihsel mirasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeni Asur, Asur Ordusu, Kuzey Suriye, Doğu Akdeniz.

THE EXPEDITIONS OF THE ASSYRIAN ARMY TO NORTHERN SYRIA AND THE EASTERN MEDITERRANEAN IN THE NEW ASSYRIAN PERIOD AND THEIR RESULTS

Abstract

The Neo-Assyrian Period holds an important place in history as a period when Assyria reached its peak of military power and consolidated its regional dominance. During this period, the Assyrian army made a name for itself, especially with expeditions to Northern Syria and the Eastern Mediterranean. The main goal of Assyria's military operations in these regions were to protect Assyria's strategic interests, weaken its enemies and gain control over settlements. The expeditions of the Neo-Assyrian army were based on a highly organized structure in military and administrative terms. The armies went on expeditions with well-planned strategies and a disciplined structure; a strong military structure was formed by combining different units such as archers, spearmen, cavalry and chariots. During the Assyrian army's expeditions, enemy settlements were greatly destroyed, strategic locations were captured and local governments in these regions were either displaced or brought under Assyrian rule. As a result of the expeditions to Northern Syria and the Eastern Mediterranean regions, Assyria not only won military victories, but also transformed the cultural, economic and religious structures in these regions in its favor. For example, the exiles carried Assyria not only brought Assyrian culture to the region, but also provided a great economic and technological advantage by bringing labor and artisans to Assyria. Assyria's conquests in these regions led to major religious and political changes, especially in important strategic regions such as Jerusalem and the kingdoms of Israel. In addition, Assyria's cultural influence also left its mark in these regions, and the texts in Ashurbanipal's library in particular carry the cultural heritage of the period to the present day. However, in the settlements under Assyria's rule, the peoples, religious beliefs, and forms of government were shaped according to Assyria's policies, and although this sometimes led to resistance among the local peoples, Assyria's expansion generally continued. In this article, the aims of the Assyrian army in these campaigns, the military strategies implemented, the successes achieved and the long-term effects of these campaigns on the region will be examined in detail. Content analysis was used as a method in this study. As a result, the expeditions of the Neo-Assyrian Period to Northern Syria and the Eastern Mediterranean were a process in which Assyria consolidated its regional dominance, spread its cultural influence, and demonstrated its military power. These expeditions provided not only military successes, but also strategic, cultural, and economic gains; He made important contributions to the historical heritage of Assyria.

Keywords: Neo-Assyrian, Assyrian Army, Northern Syria, Eastern Mediterranean.

Giriş

Yeni Asur Dönemi, M.Ö. 9. yüzyıldan M.Ö. 7. yüzyıla kadar süren ve Asur İmparatorluğu'nun Orta Doğu'da eşsiz bir güç merkezi haline geldiği bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde Asur, tarih sahnesinde yalnızca askerî başarılarıyla değil, aynı zamanda etkili yönetim sistemleri, kültürel yayılım politikaları ve ekonomik gücüyle de dikkat çekmiştir. Asur'un bu dönemdeki en belirgin özelliklerinden biri, fetihçi politikaları sayesinde imparatorluğun sınırlarını genişleterek, farklı kültürleri ve toplulukları kendi hâkimiyeti altında birleştirme çabası olmuştur. Asur'un genişleme stratejisinde Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgesi, stratejik konumu, zengin kaynakları ve

kültürel çeşitliliği nedeniyle özel bir öneme sahip olmuştur. Bu bölge, Akdeniz'e kıyısı olması ve ticaret yollarının kesişim noktasında bulunması nedeniyle hem ekonomik hem de politik anlamda çekici bir hedef olmuştur. Yeni Asur Dönemi'nde gerçekleştirilen askerî seferler, yalnızca bu bölgedeki ekonomik çıkarların ele geçirilmesini değil, aynı zamanda Asur'un politik hâkimiyetinin yerleşmesini ve kültürel etkisinin yayılmasını da sağlamıştır. Bu süreçte, Asur ordusunun askerî gücü, bölgenin çeşitli yerel devletlerine ve krallıklarına karşı stratejik bir üstünlük kurmasını mümkün kılmıştır (Adalı, 2018: 281).

Asur'un askerî başarısının temelini oluşturan en önemli unsurlardan biri, güçlü ve disiplinli bir orduya sahip olmasıdır. Yeni Asur ordusu, dönemin diğer devletlerine kıyasla oldukça organize bir yapıya sahipti ve savaş alanındaki teknik yeniliklerle dikkat çekiyordu. Ordunun savaş arabaları, okçular, mızrakçılar, piyadeler ve ağır zırhlı birliklerden oluşan karma yapısı, Asur'un hem meydan savaşlarında hem de kuşatma harekâtlarında etkin bir şekilde mücadele etmesini sağladı. Ayrıca, Asur ordusu ileri seviye kuşatma teknikleri geliştirmiş, yüksek surlarla korunan şehirleri dahi kısa sürede ele geçirebilme yeteneği kazanmıştır. Bu üstünlükler, Asur'un Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgesinde yürüttüğü seferlerde belirleyici bir rol oynamıştır. Bölgede bulunan krallıklar ve şehir devletleri genellikle yerel ordulara sahip olmakla birlikte, Asur'un büyük ölçekli ordusu karşısında zayıf kalmışlardır. Asur, savaşlarda yalnızca askerî gücüne güvenmekle kalmamış, aynı zamanda diplomasi ve psikolojik savaş taktiklerini de başarıyla kullanmıştır. Örneğin, Asur kralları zaferlerini ve düşmanlarının yenilgilerini tasvir eden kabartmaları halk arasında yayarak, hem kendi gücünü yüceltmış hem de düşmanlarının moralini bozmuştur (Gökçek ve Akyüz, 2013: 54-56).

Yeni Asur Dönemi'nde Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik askerî seferlerin birden fazla amacı bulunmaktaydı. İlk olarak, bu bölgenin stratejik konumu, Asur için Akdeniz'e erişim sağlayan bir kapı niteliğindeydi. Özellikle liman şehirlerinin ele geçirilmesi, Asur'un deniz ticaretine katılmasına ve ekonomik çıkarlarını artırmasına olanak tanımıştır. Bunun yanı sıra, bölgedeki ticaret yollarının kontrol altına alınması, Asur'un ekonomik gücünü daha da pekiştirmiştir. İkinci olarak, bu seferler, Asur'un politik hâkimiyetini genişletmek ve bölgedeki yerel krallıkları kendisine tabi kılmak amacıyla düzenlenmiştir. Bölgedeki yerel yönetimlerin Asur'a bağlı hale getirilmesi, hem Asur'un vergi gelirlerini artırmış hem de imparatorluğun sınırlarını güvence altına almıştır. Ayrıca, Asur'un bu seferler sırasında uyguladığı sürgün politikaları, ele geçirilen bölgelerdeki nüfus yapısını değiştirerek, potansiyel direnişleri önleme amacı taşımaktaydı. Asur'un Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik seferlerinin sonuçları, yalnızca askerî zaferlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkiler de yaratmıştır. Bu süreçte, Asur'un fethettiği bölgelerdeki yerel halklarla etkileşime geçmesi, kültürel alışverişi teşvik etmiştir. Özellikle zanaatkarların ve bilim insanlarının Asur topraklarına getirilmesi, Asur'un bilimsel ve kültürel gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu seferler sırasında, Asur kralları ele geçirdikleri bölgelerdeki kütüphaneleri korumuş ve buralarda bulunan eserleri Asur'a taşımıştır. Örneğin, Asurbanipal döneminde kurulan Ninova Kütüphanesi, bu süreçte elde edilen bilimsel ve edebi eserlerle zenginleştirilmiştir. Bu kütüphanede yer alan metinler, Asur'un yalnızca askerî bir güç olmadığını, aynı zamanda bilim ve kültür alanında da önemli bir miras bıraktığını göstermektedir (Pekşen, 2018: 34).

Asur'un Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'deki fetihleri, bölge halkları üzerinde hem sosyal hem de ekonomik anlamda büyük etkiler yaratmıştır. Asur'un uyguladığı sürgün politikaları, yerel

halkların sosyal yapısını değiştirmiş, ekonomik faaliyetleri yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte, özellikle Yahudi halkının sürgün edilmesi ve tapınaklarının yağmalanması, bölgedeki dini ve kültürel yapıyı derinden sarsmıştır. Yeni Asur Dönemi'nde Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e düzenlenen askerî seferler, Asur İmparatorluğu'nun genişleme stratejisinde merkezi bir rol oynamış, hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu seferler, Asur'un askerî gücünü pekiştirmiş, ekonomik ve kültürel etkisini artırmıştır. Aynı zamanda, bölgedeki halklar arasında önemli sosyal ve kültürel dönüşümler yaşanmasına yol açmıştır (Yıldırım, 2012: 1385).

1. Yeni Asur Dönemi Askerî Yapı

Yeni Asur İmparatorluğu'nda ordunun en üst düzey lideri kraldı ve ordu yönetimi, kraliyet otoritesinin en önemli unsurlarından biriydi. Kralın en yakınında, devlet yönetiminde etkin olan üst düzey yetkililer bulunuyordu. Bu yetkililer arasında en dikkat çeken görevlerden biri Turtanu unvanına sahip olan başkomutandı. "Turtanu" kelimesi, "ikinci kişi" anlamına gelir ve kraldan sonra en yetkili pozisyonu temsil ederdi. Kralın yokluğunda Turtanu, hem orduyu hem de eyaletleri yönetme yetkisine sahipti. Bu unvanın ilk defa M.Ö. 856 yılında Assur-belu-ka döneminde ortaya çıktığı kaydedilmektedir (Mattila, 2000: 108). II. Sargon döneminde ise Turtanu görevi ikiye ayrılmış ve "Sol Turtanu" (Turtan Bet Sumeli) ile "Sağ Turtanu" (Turtanu İmiti) olarak iki farklı unvanla temsil edilmiştir. Bu ayrım, özellikle sınır güvenliği ve askerî operasyonların etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Örneğin, III. Salmanasar döneminde Turtanu, kralın yerine sefere liderlik etmiş ve Urartu'ya karşı düzenlenen operasyonlarda başrol oynamıştır. Asur ordusunda yüksek rütbeli diğer görevler arasında Nagir Ekalli (saray habercisi), Rab Şake (baş saki), Rab Sar Esi (baş hadım ağası), Nasennu (gözetmen) ve Sukkallu (vezir) gibi pozisyonlar yer alıyordu. Bu unvanlara sahip kişiler, yalnızca saraya hizmet etmekle kalmıyor, aynı zamanda askerî ve idari yapıların işleyişinde kritik roller üstleniyordu (Liverani, 2014: 503-504).

Yeni Asur İmparatorluğu, yönetimde ve orduda hadımlara sıkça yer vererek görevlerin hanedan içi miras yoluyla geçişini önlemeyi amaçlamıştı. Örneğin, III. Salmanasar'ın yaşlılık nedeniyle sefere çıkamadığı dönemde, ordunun yönetimi Turtanu Daian-Assur tarafından üstlenilmiştir. Asur ordusu, sıkı bir organizasyona sahipti; askerler binlik, yüzlük, ellilik ve onluk birimlere ayrılmıştı. III. Tiglat-Pileser döneminde bu düzen, ordunun disiplin ve donanım açısından zirveye ulaşmasını sağladı. Asur'un askerî gücüne dair çağdaş belgelerde, ordunun büyüklüğü, savaş arabalarının sayısı ve elde edilen ganimetler detaylı şekilde kaydedilmiştir. Örneğin, M.Ö. 853'te Karkar Savaşı'nda Asur ordusu 120.000 kişiden oluşuyordu. Bu ordu, 1100 savaş arabası ve 11.000 süvari içeriyordu (Fagann ve Trundle, 2010: 89).

Asur ordusunun başarısının önemli bir unsuru da fethedilen topraklarda garnizonlar kurarak güvenliği sağlamasıydı. II. Assurnasirpal, stratejik öneme sahip bölgelerde asker bırakır ve garnizonlar oluştururdu. Örneğin, Zagros Dağları'nda Dagara Kralı'nın Babit Boğazı'nı savunmak için taş duvar inşa etmesi üzerine, Assurnasirpal bu bölgeyi vergiye bağlamış ve Arakdi kentini garnizon kenti haline getirmiştir. Bu garnizonlar, Asur'un Medler'e karşı yaptığı savaşlarda hayati bir rol oynamıştır (Sever, 2008: 83).

Yeni Asur döneminde ordunun sadece savaşta değil, aynı zamanda toplumun düzenlenmesinde de merkezi bir rolü vardı. Askerlik, tüm erkekler için bir yükümlülük haline getirilebilirdi. Kralın orduya liderlik etmesi, sadece bir askerî görev değil, aynı zamanda tanrı Asur adına yerine

getirilmesi gereken dini bir sorumluluk olarak görülmekteydi. Bu anlayış, II. Sargon'un savaş meydanında hayatını kaybetmesiyle somut bir gerçeklik kazanmıştır (Gökçek, 2015). Başlangıçta yalnızca yaz aylarında yapılan seferler, daimi bir ordunun kurulmasıyla birlikte yıl boyunca gerçekleştirilebilir hale gelmiştir. Savaş, Asur toplumu için adeta bir endüstri haline gelmiştir. Yeni Asur dönemine ait kabartmalar, ordunun faaliyetlerini görselleştiren zengin ayrıntılar sunar. Örneğin, Birkleyn Mağarası'ndaki kabartmalarda, su sarkıtlarının önünde kehanette bulunan bir kâhin, mağara duvarına yazıt kazıyan bir sanatçı ve kurban edilen hayvanlarla birlikte ilerleyen bir kral tasvir edilmiştir. Bu sahneler, Asur ordusunun hem askerî hem de dini boyutunu gözler önüne sermektedir (Sevin, 2014: 69).

Asurlular, askerî sağlık sistemine öncülük eden toplumlardan biri olarak bilinmektedir. Ashurbanipal'ın hükümdarlığı (M.Ö. 668-626) döneminde, tıbbi uygulamalar ve sağlık organizasyonlarına ilişkin önemli veriler elde edilmiştir. Tıp eğitimi sarayda verilmekte olup, bu eğitimden mezun olan hekimler, ordunun sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere tam zamanlı olarak çalışmakta ve garnizonlarda görev yapmaktadır. Barış dönemlerinde askerlerin sağlık durumunu düzenli olarak kontrol eden doktorlar, yaralıların tedavisi ve cenaze işleri gibi sorumluluklar üstlenmiştir. Örneğin, III. Salmanasar'ın yıllıkları, doktorların cenaze törenlerine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, nüfus hareketleri sırasında salgın hastalıklarla mücadele eden Asur sağlıkçıları, bu konuda hem askerler hem de halk için çeşitli önlemler geliştirmiştir. Sanherip'in Mısır seferi sırasında Asur ordusu, Süveyş yakınlarında büyük bir salgınla karşı karşıya kalmış ve bu olay üç farklı kaynaktan ele alınmıştır. Tevrat'ta ise bu durum, ordunun "Lord'un melekleri" tarafından yok edilmesi şeklinde aktarılmaktadır (Gabriel, 2012: 88-98).

Asur ordusunda veterinerlik de büyük bir öneme sahipti. Antik ekonominin ve kurumların hayvan gücüne dayalı olması nedeniyle, orduda görev yapan at, deve, katır ve eşek gibi hayvanların bakımı kritik bir konuydu. Asurlular, süvariye kullanan ilk toplumlardan biri olarak, hayvan sağlığı için veterinerler istihdam etmişlerdir. Asarhaddon dönemine ait bir mektup, Mısır'dan Asur'a sürülen uzmanlar arasında veterinerlerin de bulunduğunu göstermektedir (Gabriel, 2012: 88-98).

Asur istihbarat yapılanması ise oldukça gelişmiş bir sistemle organize edilmiş ve bu sistemin zirvesinde kral yer almıştır. Kral, bilgi edinme süreçlerinde veliaht prens, yüksek rütbeli yöneticiler ve yerel kaynaklardan yararlanmıştır. Kumme bölgesinde yaşayan Assur-resuwa gibi şahıslar, bilgi aktarımında önemli roller üstlenmiştir. Vasal krallar ise bilginin hızlı bir şekilde toplanmasını ve doğruluğunun denetlenmesini sağlamıştır. Veliaht prens, stratejik planlamada ve istihbarat yönetiminde merkezi bir konuma sahipti. Örneğin, Sanherip, II. Sargon'a yazdığı mektuplarda istihbarat raporlarının özetlerine yer vermiştir. Bu raporlar, masennu (hazineci), nagir ekalli (saray habercisi) ve diğer üst düzey memurlardan toplanan bilgilerden oluşmaktaydı. İstihbarat yapısının ikinci seviyesinde rab saqe (şef saki), sukkalû (vezir), sartennu (baş yargıç) ve diğer yüksek rütbeli yöneticiler yer almıştır. Urartu sınırları ise doğu, merkez ve batı olmak üzere üç bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerdeki istihbarat faaliyetleri, ilgili yöneticiler tarafından denetlenmiştir. Örneğin, Tab-sar-assur isimli bir masennu, krala çok sayıda istihbarat raporu sunmuştur. Ancak, sukkalû ve sartennu gibi yöneticilerin doğrudan raporları sınırlı sayıda bulunmuştur. Doğu sınırında aktif olan Asur askerleri, sınır bölgelerindeki durumları düzenli olarak raporlamış ve düşman hareketlerini gözlemlemiştir (Dezso, 2014: 222-228).

İstihbarat sisteminin alt kademelerinde, saray habercisi vekilleri, yerel yöneticiler, ajanlar ve izciler bulunmaktaydı. Sulmu-beli isimli bir saray habercisi vekili, kritik görevlerde yer almıştır. Assur-

resuwa, geniş bir istihbarat ağı kurarak, sadece kendi bölgesinden değil, uzak bölgelerden de bilgi toplamış ve bu bilgileri doğrudan kral veya veliaht prenslere iletmıştır. Örneğin, Amidi yöneticisi Liphur-Bel, sınır bölgelerine ajanlar göndererek detaylı raporlar hazırlatmıştır. Bazı ajanlar düşman topraklarında bilgi toplamak veya kaçakları bulmak için görevlendirilmiştir. Hubiski'ya'daki ajanlar, duyumları doğrulamak veya yalanlamak amacıyla çalışmıştır. Sınır kaleleri ve garnizonlardaki devriyeler, düşman hareketlerini izleme ve istihbarat toplama açısından büyük önem taşımıştır. Turuspa bölgesine gönderilen ajanlar, düşman birliklerinin hareketlerini raporlamış ve Asur'un güvenliğini sağlamak için kritik bilgiler sunmuştur (Dubovsky, 2006: 28-30). Bu çok katmanlı sistem, Asur istihbaratının etkinliğini artırmış ve imparatorluğun askerî ve politik stratejilerinde önemli bir rol oynamıştır. Asur İmparatorluğu'nun istihbarat faaliyetleri, özellikle Urartu Krallığı'na yönelik olarak oldukça kapsamlı bir şekilde organize edilmiştir. Asur generalleri, düşmanlarının hareketlerini detaylı bir biçimde izlemek ve değerlendirmek için son derece titiz bir çalışma yürütmüştür. Bu faaliyetler, Urartu ordusunun günlük hareketlerinden, komutanların ve yöneticilerin yerlerine kadar geniş bir bilgi spektrumunu kapsamıştır. Ayrıca, Urartu kralının hangi birliklerle nerede bulunduğu dair bilgiler de Asur istihbaratının odağındaydı. Urartu'nun düzenlediği seferlerle ilgili bilgi toplamak, Asur'un stratejik hedefleri arasında önemli bir yere sahipti (Honggeng, 2004: 59-60).

Asur İmparatorluğu'ndaki istihbarat faaliyetleri dört temel başlık altında incelenebilir: bilgi toplama, bilgi iletişimi, değerlendirme ve karşı casusluk. Bu faaliyetlerin kökeni Eski Asur dönemine kadar uzanmakta olup, o döneme ait yazışmalar psikolojik savaşın bu süreçte önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Orta Asur döneminde kaynakların sınırlılığı, askerî istihbaratın sistematik incelenmesini kısıtlamış olsa da, Sargonidler döneminde Niniveh ve Dur-Sarrukende'den elde edilen raporlar, bu faaliyetlerin detaylı bir şekilde analiz edilmesini sağlamıştır (Honggeng, 2004: 59-60).

İstihbarat toplama, Asur istihbarat faaliyetlerinin temel yapı taşıdır. Toplanan bilginin doğruluğu ve güvenilirliği, istihbaratın etkinliğini doğrudan etkilemiştir. Bu süreçte Asurlar, hem açık hem de kapalı kanalları kullanarak bilgi edinmişlerdir. Açık kanallar genellikle yasal yöntemlerle bilgi toplamayı içermektedir. Bu yöntemler arasında düşman devletlerden gelen kişilerin sorgulanması, diplomatik temsilciler aracılığıyla bilgi edinme, asker kaçakları ve esirlerin sorgulanması yer almaktadır. Düşman çizgisine yakın konumlanan Asur garnizonları ve askerleri, doğrudan bilgi edinebilme avantajına sahipti. Örneğin, Nabu-bel-sumate'nin Asurbanipal'a yazdığı bir mektupta, Elam kralının Honngeng egemenliği altındaki topraklarda isyanları bastırdığına dair detaylar aktarılmıştır (Honggeng, 2004: 61).

Kapalı kanallar ise casusların aktif rol oynadığı yöntemlerdir. Akkadca'da "dayalu" veya "dajalu" olarak adlandırılan casuslar, Asur yönetiminde valilerden kraliyet temsilcilerine kadar geniş bir yelpazede yer almıştır. Casusların başında "rab-dajalu" olarak bilinen liderler bulunmaktaydı. Bu ajanlar, özellikle düşman topraklarında bilgi toplamak için görevlendirilmişlerdir. Vasal devletlerden ajan kiralama da sıkça başvurulan bir yöntemdi. Düşman saflarında bilgi toplama kadar muhbirleri tespit etme ve onların sağladığı bilgileri doğrulama da önemliydi (Honggeng, 2004: 59-69).

Toplanan bilgilerin anlam kazanabilmesi için hızlı bir şekilde iletilmesi ve değerlendirilmesi gerekiyordu. Asurlar, istihbarat iletişiminin önemini çok iyi kavrayarak, bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek ve başka kaynaklarla karşılaştırmak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. İletişim

sürecinde ajanların güvenliğini sağlamak, Asurlar için kritik bir unsur olmuştur. Ajanların kimliklerinin deşifre olması durumunda, bilgi toplama faaliyetleri ciddi şekilde sekteye uğrayabilirdi (Fuchs, 2011: 390-393).

III. Tiglat-Pileser döneminde (M.Ö. 745-724), ele geçirilen topraklardaki halkları tanımadıkları bölgelere yerleştirme stratejisi uygulanmıştır. Bu yerleşimler, tampon bölgeler oluşturmaya yanı sıra önemli istihbarat sağlama işlevi görmüştür (Sarlo, 2013: 5). Asur ordusu, özellikle kuşatma teknikleri konusunda oldukça ileri seviyedeydi. Demir başlı koçbaşları, surların altına lağım kazan işçiler ve sur temellerini sarsan istihkâmcılar bu tekniklerin bir parçasıydı. Duvarlara tırmanmak için merdivenler kullanılırken, okçular ve kalkancılar, saldırı sırasında askerlerin korunmasını sağlamıştır. Kraliyet muhafızlarından seçilen öncü birlikler, saldırılarda önemli bir rol oynamıştır (Dezso, 2006: 104).

Asurlar, psikolojik savaş taktiklerinde de oldukça yetkin bir şekilde hareket etmişlerdir. Teslim olmayan düşman şehirlerine yönelik saldırılar, diğer bölgelere gözdağı vermek amacıyla kullanılmıştır. Örneğin, Shemshara mektuplarında dokuz yıl süren bir kuşatmadan bahsedilmektedir. Teslim olmayan düşmanlara karşı uygulanan sert yöntemler, Asur'un psikolojik savaş stratejisinin önemli bir parçasını oluşturmuştur (Dezso, 2006: 121). Asur İmparatorluğu'nun savaş stratejisi, meydan savaşı, kuşatma savaşı ve psikolojik savaşı kapsayan üç temel unsura dayanıyordu. Bu yöntemler, Asur'un düşmanları üzerinde hem askerî hem de psikolojik üstünlük sağlamasına katkıda bulunmuştur. Asurlular, düşmanlarının savunma sistemlerini aşmak için çok yönlü taktikler geliştirmişlerdir. Örneğin, surların altına oymak ya da tahta kapıları ateşe vermek için kazıcılar kullanılmıştır. Yüksek duvarların aşılmasında ise tahta rampalar geçiş kolaylığı sağlamıştır. Asurluların en iyi belgelenen kuşatmalarından biri, M.Ö. 707 yılında Lakiş kentinde gerçekleşmiştir. Sanherip'in Judea'yı ele geçirme girişimlerinin bir parçası olan bu kuşatma, halkın teslim olmayı reddetmesi üzerine başlamıştır. Şehir, kuşatma sırasında tamamen izole edilmiş, okçular savunma hattını zayıflatırken, mühendisler rampalar ve koçbaşları inşa etmişlerdir. Ayrıca, geçiş kolaylığı sağlamak için yollar düzeltilmiş ve köprüler yapılmıştır. Ordunun operasyonlarında yer alan özel birlikler, modern istihkam birliklerine benzer şekilde tahkimatlar, yük taşımaları ve köprü inşaları ile görev almışlardır (Tadmor ve Yamada, 2011: 32).

Kuşatmalar sırasında Asur ordusu, çeşitli saldırı yöntemleri kullanmıştır. Surlara zarar vermek için mancınık ve koçbaşları devreye girerken, saldırı esnasında merdivenler de etkili bir araç olarak kullanılmıştır. İlk saldırının başarısız olması durumunda, Asurlular genellikle geri çekilse de bu süreçte çevredeki tarım arazilerini ve yerleşim alanlarını tahrip ederek düşmanın moralini kırmaya çalışmışlardır. Asur ordusunun en dikkat çekici taktiklerinden biri, düşman liderini etkisiz hale getirmektir. Liderin ele geçirilmesi ya da teslim olması, zaferin belirleyici unsuru olarak görülmüştür. Psikolojik savaş yöntemleri de bu stratejinin bir parçasıydı. Örneğin, liderlerine itaatsizlik etmeleri için halkı ikna etmeye yönelik girişimler sıkça uygulanmıştır. Eğer bu çağrılar sonuç vermezse, Asurlular daha sert yöntemlere başvurarak şehirleri yakıp yıkmış ve halka gözdağı vermişlerdir (Gökçek ve Akyüz, 2013: 54-56; Grayson ve Novotny, 2014: 189).

Asur ordusu, coğrafi koşullara uygun taktikler geliştirmiştir. Ormanlık arazilerde piyadeler sıralı düzenlerde ilerlerken, kanatlar süvariler tarafından korunmuş ve keşifçiler stratejik noktalarda görev almıştır. Tepelik bölgelerde mızrakçılar ve okçular öncü kuvvet olarak kullanılmış, açık arazilerde ise savaş arabaları ve süvariler düşman birliklerini etkisiz hale getirmek için saldırıya

geçmiştir. Savaş sırasında ordunun farklı birimleri uyum içinde çalışarak düşman hatlarını zayıflatmış ve nihai saldırıyı gerçekleştirmiştir (Gabriel, 2007: 204-208).

2.Yeni Asur Dönem Askerî Seferlerinin Hayata Yansımaları

Asur Devleti, yazılı kayıt tutma anlayışını devlet yönetiminin temel unsurlarından biri hâline getirmiş ve bu geleneği krallar düzeyinde de benimsemiştir. Asur kralları, özellikle zaferlerini ve hükümdarlıkları boyunca gerçekleştirdikleri önemli olayları kayda geçirme konusunda büyük bir özen göstermişlerdir. Bu kayıtlar genellikle “kral yıllıkları” adı verilen ve kralların başarılarını, askerî seferlerini ve siyasi girişimlerini detaylı bir şekilde anlattıkları metinlerden oluşmaktadır. Asur kralları, bu yıllıklarda genellikle Tanrı Aşşur’un emirlerini yerine getirdiklerini ve onun adına savaştıklarını vurgulamışlardır. Sadece maddi kazanımlara yönelik değil, aynı zamanda kültürel etkileşimler ve sosyal gelişmeler açısından da bu seferlerin önemini ortaya koyan bu yıllıklar, Asur tarihine ışık tutan en önemli belgeler arasında yer almaktadır (Nardo, 2014: 50).

V. Salmanassar’ın hükümdarlık dönemine ait kayıtlar, bu durumu somutlaştıran örneklerdendir. Özellikle İsrail ve Yehuda halklarına yönelik sürgün politikası, Asur’un yayılmacı ve sosyo-kültürel politikalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte, zanaatkarlar ve diğer beceri sahibi kişiler Asur topraklarına getirilerek faaliyetlerine devam etmeleri sağlanmıştır. Bu uygulama, Asur Devleti içinde hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli gelişmelere zemin hazırlamış, ülkenin refah seviyesinin artmasına katkıda bulunmuştur. Sürgün edilen kişilerin toplumsal tabakalaşma açısından üst düzey tabakadan olması dikkat çekicidir. Bu durumu Kitab-ı Mukaddes’te yer alan şu ifade açıkça göstermektedir: “Bütün Yerusâlim halkını, komutanları, yiğit savaşçıları, zanaatçıları, demircileri, toplam on bin kişiyi sürgün etti. Yahuda halkının en yoksul kesimi dışında kimse kalmadı.” (Kitab-ı Mukaddes, II. Krallar, 24: 14). Sürgün politikası, Asur’un yalnızca ekonomik çıkarları değil, aynı zamanda sosyo-kültürel etkileşimleri de gözettiğini ortaya koymaktadır.

Asur kralları, askerî seferlerine genellikle dini gerekçeler sunmuşlardır. Yerli halkların Tanrı Aşşur’a karşı isyan ettiklerini öne sürerek seferlerini meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, Yahudi halkının sürgün edilmesi ve tapınaklarının yıkılması gibi uygulamalar, yalnızca siyasi ve askerî bir zaferin ötesinde, dini bir temizlik hareketi olarak da görülmüştür. Yahudi halkının tek tanrılı inancına dayalı tapınaklarının tahrip edilmesi, dini anlamda büyük bir yıkım yaratmıştır (Pekşen, 2018: 34). Asur krallarının yayılmacı stratejileri, bu tür hareketlerle şekillenmiş ve bölgesel hâkimiyetlerini pekiştirmeyi hedeflemiştir.

Asur Devleti’nin yalnızca savaşçı ve yayılmacı karakteriyle değil, aynı zamanda kültürel gelişimlere olan katkılarıyla da öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda, ele geçirilen bölgelerin kültürel mirasına değer verilmiş ve özellikle yazılı eserlerin korunması sağlanmıştır. Kralların inisiyatifleriyle bu eserler derlenmiş, bazıları Asurca’ya çevrilmiş ve merkezi kütüphanelerde muhafaza edilmiştir. Asurbanipal’in M.Ö. 668-626 yılları arasında Ninova’da kurduğu kütüphane, Asur kültürünün ve biliminin gelişimindeki en önemli yapılardan biridir. Bu kütüphane, tıp, matematik, astronomi, tarih ve din gibi çeşitli alanlara ayrılmış bölümleriyle o dönemdeki en kapsamlı bilgi merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İçeriği, yaklaşık 150 başlık altında toplanan 25.000 tablet ve tablet parçasından oluşmaktadır (Nardo, 2014: 51).

Ninova Kütüphanesi’nde bulunan belgeler, yalnızca Asur’un bilimsel ve kültürel birikimini değil, aynı zamanda Mezopotamya medeniyetinin bilgi mirasını da günümüze taşımıştır. Bu eserler,

Asurlular'ın Sumerliler ve Babilliler tarafından geliştirilen bilimsel çalışmaları devam ettirdiğini ve kendi kültürlerine entegre ettiğini göstermektedir. Kütüphanede bulunan el yazması metinler arasında kâhinler ve büyücülerin kullandığı kehanetler yer almıştır. Bu kehanetler, devleti kötü olaylardan koruma amacı taşımış ve Asur yönetiminin dini-politik bir yapıya sahip olduğunu yansıtmıştır. Asurbanipal'in kütüphane ile ilgili olarak söylediği şu sözler, kütüphanenin değerini ve kraliyet himayesindeki yerini ortaya koymaktadır: "Ea'nın bilgeliğini, âlim rahiplerin sanatını, bilgelerin bilgisini ve büyük tanrılara teselli veren şeyleri ben (Asurbanipal) Asur ve Babil'den gelen metinlere göre tabletlere yazdım" (Mieroop, 2006: 301-302). Bu ifade, kütüphanenin yalnızca bilgi birikimi açısından değil, aynı zamanda kişisel ve kültürel tercihler doğrultusunda oluşturulduğunu göstermektedir. Ancak Asur kültüründe edebiyatın beklenen öneme sahip olmadığı, mevcut belgelerden anlaşılmaktadır (George, 2010: 203). Bu eksiklik, Babil ve Sumer kaynaklarının kopyalanması yoluyla giderilmeye çalışılmıştır (Hollar, 2012: 66). Ninova Kütüphanesi'nde bulunan en önemli edebiyat eserlerinden biri, "Adapa Mitosu"dur. Bu eser, kütüphanede üç parça hâlinde korunmuş ve Sumer mitolojisinin etkilerini yansıtmıştır. Ayrıca, "Etana Mitosu" gibi diğer eserler de Asurlu kâtipler tarafından kaydedilmiş ve günümüze ulaşmıştır (Kınalı, 1983: 189-190). Sumer kültürünün etkisi, kütüphanedeki dualar ve efsunlarda da açıkça görülmektedir. Kütüphanenin en ünlü eserlerinden biri ise "Gılgamış Destanı" olarak dikkat çeker. Bu destan, Asur kraliyet kültürünün Mezopotamya medeniyetiyle olan bağlarını ve entelektüel birikimini göstermektedir (Nissen and Heine, 2009: 100).

Asurlular'ın askerî karakterleri ve yayılcı politikaları, sanatsal ve mimari yaklaşımlarını da etkilemiştir. Özellikle saray kabartmalarında savaş ve av sahnelerine sıkça yer verilmiş, bu sahneler Asur Devleti'nin dünyaya hâkim olma hedefini yansıtmıştır. Bu kabartmalar, savaşçı kimliğin ve devlet ideolojisinin görsel bir temsilcisi olarak değerlendirilmiştir (Öz, 2016: 148). Mimari eserler, Asurlular'ın siyasi gücünü ve kültürel zenginliğini sergilemek için bir araç olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak, Asur Devleti, hem kültürel hem de siyasi anlamda bölgesel hâkimiyetini bilgi, sanat ve mimariyle destekleyerek kalıcı bir miras bırakmıştır.

3. Yeni Asur İmparatorluğu'nun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e Yönelik Seferlerinin Stratejik Sonuçları

Yeni Asur İmparatorluğu, Mezopotamya'nın en güçlü devletlerinden biri olarak M.Ö. 9. ve 7. yüzyıllar arasında bölgede önemli bir siyasi ve askerî güç olmuştur. Bu dönemde Asur, yalnızca Mezopotamya'nın sınırları içinde kalmamış, çevresindeki geniş alanları da fethederek bölgesel bir imparatorluktan küresel bir güç olmaya evrilmiştir. Asur'un bu başarısında etkili bir askerî organizasyon, merkeziyetçi bir yönetim sistemi ve ekonomik kaynakların stratejik kullanımı önemli bir rol oynamıştır. Ancak bu başarıların arkasında, sadece iç yönetimdeki etkinlik değil, aynı zamanda dış politika ve fetihlerdeki kararlılık da bulunmaktadır. Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgeleri, Asur'un genişleme politikalarının en dikkat çeken hedefleri olmuştur. Bu bölgelerdeki seferler, Asur'un jeopolitik ve ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmesi için büyük bir öneme sahip olmuştur. Özellikle Kuzey Suriye, Mezopotamya'nın batısındaki en stratejik noktalardan biri olarak Asur için hayati bir öneme sahiptir. Bu bölge, yalnızca güçlü Arami kabilelerinin merkezi değil, aynı zamanda ticaret yollarının kesişim noktasında bulunmasıyla da ekonomik olarak cazip bir alan oluşturmıştır. Doğu Akdeniz kıyıları ise özellikle Fenike şehir devletlerinin zengin ticaret ağları ve denizcilik faaliyetleri ile Asur'un ilgisini çekmiştir. Bu bölgelerde kontrol sağlamak, yalnızca Asur'un askerî gücünü artırmakla kalmamış, aynı zamanda

bölgenin zengin kaynaklarından yararlanmayı da mümkün kılmıştır. Dolayısıyla Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz, Asur'un bölgedeki hâkimiyet stratejilerinde hem askerî hem de ekonomik açıdan kritik bir rol üstlenmiştir (Adalı, 2018: 281).

Kuzey Suriye'ye yönelik Asur seferleri, başlangıçta Arami kabilelerine karşı bir savunma politikası olarak başlamış, ancak zamanla geniş çaplı bir fetih ve egemenlik stratejisine dönüşmüştür. Aramiler, Mezopotamya'nın batısında yaşayan hareketli kabileler olarak, Asur'un sınır bölgelerinde sürekli tehdit oluşturmuş ve Asur'un bölgedeki hâkimiyetini sınırlandırmaya çalışmıştır. II. Adad-Nirari döneminde başlayan bu mücadele, özellikle III. Şalmaneser ve II. Tiglath-Pileser dönemlerinde daha sistematik ve agresif bir hal almıştır. Bu dönemde Asur ordusu, Kuzey Suriye'deki Arami kabilelerine karşı düzenlediği seferlerde üstün askerî teknoloji ve stratejiler kullanarak büyük başarılar elde etmiştir. Asur ordusunun geliştirdiği yenilikçi kuşatma teknikleri, yüksek savunma kuleleri ve gelişmiş koçbaşları gibi araçlarla desteklenmiş, bu da kuşatma savaşlarındaki üstünlüklerini artırmıştır. Bunun yanı sıra, Asur'un psikolojik savaş taktikleri de bölgedeki direnişleri bastırmada etkili olmuştur. Fethedilen şehirlerde uygulanan sert cezalar, toplu sürgün politikaları ve halk üzerinde yaratılan korku atmosferi, Asur'un güç ve otoritesini pekiştirmiştir. Özellikle halkın zorla yerinden edilmesi ve sürgün edilmesi, bölgedeki direniş potansiyelini azaltmış ve Asur'un daha kolay bir şekilde bölgeyi yönetmesine imkân tanımıştır. Arami kabilelerinin etkisini kırmak ve Kuzey Suriye'yi Asur'un merkezi otoritesine bağlamak, bölgedeki ticaret yollarının güvenliğini sağlamak açısından da önemli bir adım olmuştur (Yıldırım, 2012: 1385).

Doğu Akdeniz bölgesine yönelik Asur seferleri ise, daha çok Fenike şehir devletleriyle olan etkileşimler üzerinden şekillenmiştir. Fenike şehirleri, dönemin en önemli ticaret merkezlerinden biri olarak hem ekonomik zenginlikleri hem de denizcilikteki ileri teknolojileri ile dikkat çekmiştir. Tyre, Sidon ve Byblos gibi şehirler, Akdeniz boyunca geniş bir ticaret ağına sahip olmaları ve deniz ticaretindeki hâkimiyetleriyle Asur'un ilgisini çekmiştir. Ancak Fenike şehirlerinin bu ekonomik gücü, Asur için hem bir fırsat hem de bir tehdit olarak görülmüştür. Fenikeliler, Akdeniz ticaretindeki üstünlükleri ile Asur'un bölgesel hâkimiyetine meydan okuyan bir güç haline gelmiştir. Bu nedenle Asur, Doğu Akdeniz'deki kontrolü ele geçirmek için sistematik bir fetih politikası izlemiştir. Fenike şehir devletleri, çoğu zaman Asur'un askerî ve politik gücü karşısında teslim olmak zorunda kalmış, yıllık haraç ödeme karşılığında özerkliklerini korumuşlardır. Bu durum, Asur'un bölgedeki ticaret yollarını ve limanları kontrol altına almasını sağlamış ve imparatorluğun ekonomik gücünü büyük ölçüde artırmıştır. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz'deki bu hâkimiyet, Asur'un diğer bölgesel güçlere karşı da üstünlük kazanmasına yol açmıştır. Akdeniz kıyılarının kontrol altına alınması, yalnızca ekonomik çıkarlar açısından değil, aynı zamanda askerî stratejiler açısından da büyük bir önem taşımıştır. Asur'un bu bölgelerde kurduğu egemenlik, imparatorluğun genişleme politikasının başarılı bir örneği olarak tarihe geçmiştir (Akçay ve Özbilen, 2018: 543).

Doğu Akdeniz kıyılarına yönelik Asur seferleri, özellikle Fenike şehir devletlerine odaklanmış ve bu bölge Asur'un genişleme stratejisinde kilit bir yer tutmuştur. Fenike şehirleri, Tyre, Sidon ve Byblos gibi merkezlerde yoğunlaşmış olup, deniz ticaretinde lider konumdaydılar. Bu şehirler yalnızca Akdeniz ticaret yollarındaki stratejik konumlarıyla değil, aynı zamanda denizcilik teknolojilerindeki üstünlükleri ve ekonomik zenginlikleriyle de dikkat çekmiştir. Fenikeliler, Akdeniz boyunca pek çok koloni kurarak hem bölgesel hem de uluslararası ticarete önemli bir yer

edinmişlerdir. Bu koloniler, Asur'un sınırlarının ötesinde bile ticaret yapmalarını sağlayarak ekonomik ağlarının genişlemesine katkıda bulunmuştur. Asur kralları, Fenike şehirlerinin bu ekonomik gücünden faydalanmak ve Akdeniz ticaret yollarını kontrol altına almak amacıyla stratejik bir politika izlemiştir. Fenike şehirlerinin zenginliği ve bölgesel önemi, bu şehirleri Asur'un askerî hedefleri arasına yerleştirmiştir. Ancak, bu şehirler genellikle Asur'un yayılmacı politikalarına direniş göstermiş, özellikle Tyre ve Sidon gibi şehirler, güçlü surları ve denizle olan bağlantıları sayesinde uzun süre bağımsız kalmayı başarmıştır. Bununla birlikte, Asur ordusunun üstün askerî gücü ve sistematik kuşatma teknikleri karşısında birçok Fenike şehri teslim olmak zorunda kalmıştır. Asur, bazı şehirleri doğrudan kontrol altına alarak bölgeye valiler atamış, diğer şehirlerde ise özerkliklerini korumalarına izin vermiş ancak yıllık haraç ödemelerini şart koşmuştur. Bu durum, Asur'un bölgedeki ticaret ağını genişletmesine ve ekonomik kaynaklarını artırmasına olanak sağlamış, aynı zamanda Fenike şehirleriyle Asur arasında bir tür siyasi denge oluşturmuştur. Böylece Asur, Fenike'nin deniz ticaretinden doğrudan faydalanarak Akdeniz kıyılarındaki etkisini pekiştirmiştir (Pekşen, 2017: 20).

Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz seferlerinin sonuçları, Asur İmparatorluğu açısından oldukça geniş kapsamlı olmuştur. Bu bölgelerin fethedilmesi, Asur'un Mezopotamya dışındaki topraklarını önemli ölçüde genişletmiş ve imparatorluğun siyasi gücünü Mezopotamya'nın ötesine taşımıştır. Bölgedeki şehirler, Asur'un merkezi idari sistemine entegre edilerek imparatorluğun siyasi kontrolü altına alınmıştır. Bu durum, Asur'un bölgedeki diğer büyük güçlerle, özellikle Mısır ve Hitit gibi devletlerle olan ilişkilerinde stratejik bir üstünlük sağlamıştır. Asur'un bu bölgelerdeki hâkimiyeti, yalnızca askerî bir güç gösterisi olarak değil, aynı zamanda bir siyasi denge unsuru olarak da önemli bir rol oynamıştır. Bölgedeki hâkimiyet, aynı zamanda Asur ekonomisine büyük katkılar sağlamıştır. Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'den elde edilen ekonomik kaynaklar, Asur'un hazinesine önemli gelir sağlamış, tarım ürünleri, madenler, zanaat ürünleri ve ticaret gelirleri gibi unsurlar imparatorluğun ekonomik kalkınmasında etkili olmuştur. Özellikle Akdeniz ticaret yollarının kontrol altına alınması, Asur'un bölgedeki ekonomik bağlantılarını güçlendirmiş ve imparatorluğu bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Ancak, bu seferler Asur için bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Fethedilen bölgelerdeki yerel halkların direnişi ve isyanları, Asur'un bu toprakları sürekli bir askerî kontrol altında tutmasını gerektirmiştir. Bunun yanı sıra, fethedilen topraklarda yaşayan farklı etnik grupların bir arada tutulması, sosyal ve kültürel uyum sorunlarını gündeme getirmiştir. Bu bölgelerin yönetimi için yoğun bir idari çaba sarf edilmesi, Asur'un askerî ve ekonomik kaynaklarının büyük bir kısmını tüketmiş ve bu durum uzun vadede Asur'un zayıflamasına katkıda bulunmuştur (Braudel, 2018: 60).

Yeni Asur İmparatorluğu'nun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz seferleri, dönemin en dikkat çekici askerî ve siyasi başarılarından biri olarak tarihe geçmiştir. Bu seferler, Asur'un gücünü Mezopotamya'nın ötesine taşımış ve bölgenin siyasi, ekonomik ve kültürel yapısını derinden etkilemiştir. Ancak bu başarılar, Asur'un yönetsel yükünü de artırmış ve imparatorluğun ilerleyen dönemlerde karşılaşacağı sorunların temelini oluşturmuştur. Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgelerinde kurulan Asur egemenliği, bu toprakların sosyal ve kültürel yapısını dönüştürmüş ve bölgedeki güç dengelerini değiştirmiştir. Özellikle Fenike şehir devletlerinin Asur'a bağlanması, Akdeniz ticaretinin Asur'un kontrolü altına girmesine yol açmış ve bu durum imparatorluğun ekonomik gücünü artırmıştır. Ancak, bu seferlerin uzun vadede Asur için önemli zorluklar doğurduğu da unutulmamalıdır. Fethedilen bölgelerdeki halkların sürekli olarak Asur

yönetimine direniş göstermesi, imparatorluğun askerî kaynaklarını zorlamış ve Asur'un genişleyen topraklarını koruma çabalarını yoğunlaştırmıştır. Bu durum, Asur İmparatorluğu'nun idari ve askerî gücünü zorlayan faktörlerden biri olmuştur. Yeni Asur İmparatorluğu'nun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz bölgelerinde bıraktığı izler, bu toprakların siyasi ve kültürel tarihini şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almış ve Ortadoğu'nun tarihsel süreçlerine ışık tutmuştur (Sever, 2008: 98).

Sonuç

Yeni Asur Dönemi, Asur İmparatorluğu'nun askerî gücünün zirveye ulaştığı ve genişlemeci politikalarının etkisinin en belirgin şekilde hissedildiği bir dönemdir. Bu dönemde Asur ordusu, sadece askerî zaferlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda bölgesel güç dinamiklerini, politik yapılarını ve kültürel etkileşimleri köklü bir şekilde değiştirmiştir. Özellikle Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik seferler, Asur İmparatorluğu'nun askerî stratejisinin ve organizasyonunun ne kadar ileri bir seviyeye ulaştığını gözler önüne sererken, aynı zamanda imparatorluğun askerî gücünün sadece sınırlarını genişletmekle kalmayıp, bölgedeki toplumsal, kültürel ve politik yapıları derinden şekillendirdiğini de ortaya koymaktadır.

Asur ordusunun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik gerçekleştirdiği seferlerin ardında yatan temel nedenlerden biri, Asur İmparatorluğu'nun stratejik hedeflerini gerçekleştirme isteği ve güç gösterisiydi. Asur'un askerî gücü, özellikle güçlü ve disiplinli ordusuyla, sadece bölgedeki yerel krallıkları değil, aynı zamanda büyük imparatorlukları da tehdit eder hale gelmişti. Asur'un bu stratejik hamleleri, bölgenin siyasi haritasını yeniden şekillendirirken, Asur İmparatorluğu'nun kendi içindeki yönetim yapılarını ve askerî organizasyonunu da güçlendirdi. Asur'un genişleme stratejisi, yalnızca askerî başarılarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda fethedilen topraklarda kalıcı bir etki bırakmak için uygulanan kültürel ve idari politikalarla pekiştirilmiştir.

Asur ordusunun bu bölgelerdeki seferlerinin askerî ve stratejik açıdan öneminin yanı sıra, aynı zamanda fetihlerin kültürel ve sosyal sonuçları da büyük bir öneme sahiptir. Asur'un askerî zaferleri ve fetihlerinin bir başka önemli sonucu, Asur'un yönetim biçimlerinin ve kültürel değerlerinin fethedilen topraklara nüfuz etmesiydi. Asur, fethettiği topraklarda, kendi yönetim anlayışını ve bürokratik yapısını kurmuş, bölgedeki yerel halklarla kültürel etkileşime girmiştir. Asur kültürünün etkisi, özellikle sanat, mimari ve yazılı belgeler gibi alanlarda kendisini göstermiştir. Asur'un yönetim şekilleri ve kültürel değerleri, özellikle bu bölgelerdeki yerel halklar arasında bir kimlik oluşturmuş ve Asur İmparatorluğu'nun egemenliği altında birleşen farklı kültürler arasında bir kültürel alışverişin zemini hazırlanmıştır.

Asur'un askerî zaferlerinin yalnızca fetihlerle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda bölgedeki yerel halklar ve krallıklarla ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini incelemek de önemlidir. Asur'un Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik seferleri sırasında, çeşitli yerel hükümdarlarla yapılan ittifaklar, diplomatik ilişkiler ve bağlılıklar, Asur'un egemenliğini sağlamlaştıran önemli faktörlerdi. Bununla birlikte, Asur'un uyguladığı askerî taktikler ve savaş teknolojileri, ona rakipleri karşısında büyük bir üstünlük sağlamış ve bu üstünlük, bölgedeki birçok yerel hükümdarın Asur'a bağlanmasına ve Asur'un kontrolüne girmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Asur'un askerî stratejileri, sadece askerî zaferlere değil, aynı zamanda bu zaferlerin kalıcı bir egemenliğe dönüşmesine de olanak tanımıştır.

Asur'un bölgedeki kültürel etkileri, askerî zaferlerin hemen ardından gelmiştir. Asur'un fethettiği topraklarda uyguladığı yönetim biçimleri, bölge halklarının toplumsal yapısını etkilemiş, yerel geleneklerin yerini Asur'un idari ve kültürel düzenlemeleri almıştır. Bu süreç, Asur kültürünün

bölgedeki halklar tarafından benimsenmesine, yerel sanatta, dilde ve yaşam biçimlerinde Asur etkilerinin gözle görülür şekilde ortaya çıkmasına yol açmıştır. Asur'un bu bölgedeki yönetimi, aynı zamanda yerel halkların Asur'a olan bağlılıklarını güçlendirmiştir. Ancak, bu süreç yalnızca bir yönüyle barışçıl etkileşimlerden ibaret olmayıp, aynı zamanda zaman zaman karşılaşılan direnişlerle de şekillenmiştir. Bu direnişler ve ayaklanmalar, bölgedeki toplumsal yapıyı, halkların Asur'a karşı tutumlarını ve imparatorluğun uzun vadeli stratejilerini etkilemiş, Asur'un fetihlerini sadece askerî başarılarla değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal dirençlerle de pekiştirmiştir.

Asur'un Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'deki seferleri, imparatorluğun askerî zaferlerinden daha fazlasını ifade etmektedir. Bu seferler, Asur'un imparatorluk vizyonunun bir yansıması olarak, askerî organizasyonunu, kültürel etkisini ve yönetim anlayışını pekiştiren bir dönemi işaret etmektedir. Asur'un bu bölgelerdeki seferleri, sadece askerî sınırları genişletmekle kalmamış, aynı zamanda Asur'un imparatorluk yapısının temelini atmış ve bölgedeki güç dengelerini değiştiren bir dönüm noktası oluşturmuştur. Asur'un askerî stratejileri ve kültürel etkileri, bölgedeki halklarla olan ilişkilerini güçlendirmiş, bu halkların Asur yönetimi altında daha fazla birleşmelerine ve imparatorluğun egemenliğine girmelerine yol açmıştır.

Asur ordusunun Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'e yönelik seferleri, Asur İmparatorluğu'nun askerî, kültürel ve toplumsal etkilerinin güçlü bir şekilde kendini gösterdiği bir dönemi işaret etmektedir. Bu seferlerin hem askerî hem de kültürel açıdan Asur'un bölgedeki egemenliğini pekiştiren, yönetim stratejilerini güçlendiren ve kültürel etkileşimlerle bölge halklarıyla olan ilişkilerini derinleştiren bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Asur'un bu seferleri, imparatorluğun gücünü pekiştiren ve uzun süreli etkiler bırakan bir süreç olarak, Kuzey Suriye ve Doğu Akdeniz'in tarihindeki önemli bir dönüm noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

Adalı, S.F. (2018). "Yeni Asur Krallığı'nın Orta Anadolu'ya İlgisi: Melid, Tabal, Frig ve Lidya İlişkileri", Assurlular Dicle'den Toroslar'a Tanrı Assur'un Krallığı, Kemalettin Köroğlu ve Selim Ferruh Adalı (ed.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 276-296.

Akçay, A. ve Özbilen, S. (2018). "Yeni Asur Dönemi'nde Yukarı Dicle Bölgesi Ve Tarihi Coğrafya İçin Bazı Öneriler", Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8/15, 537-563.

Braudel, F. (ed.). (2018). "Şafak", Akdeniz Mekân, Tarih, İnsanlar ve Miras, Necati Erkurt, Aykut Derman (çev.), Metis Yayınları, İstanbul, 55-80.

Dezso, T., (2006). "B Reconstruction of The Army of Sargon II (721-705) based on Tje Nimrud Horse List", State Archives of Assyria Bulletin, XV, ss. 93-140.

Dezso, T., (2014). "Neo-Assyrian Military Intelligence", 52. Rencontre Assyriologique Internationale International Congress of Assyriology and Near Eastern Archaeology, ss.17-21.

Dubovsky, P., (2004-2005). "Neo-Assyrian Warfare: Logistics and Weaponry During The Campaigns of Tiglath-Pileser III", in Proceeding of the International Symposium: Arms and Armour through the Ages (From the Bronze Age to the Late Antiquity), Ed.: Novotna, ss. 61-67.

Fagann, G.G. Ve Trundle, M., (2010). New Perspective on Ancient Warfare, Brill, London, 372s.

Fuchs, A., (2011). "Assyria at War: Strategy and Conduct", The Oxford Handbook of Cuneiform Culture, Ed.: Radner, K., and Robson, E., Oxford:OUP, ss. 380-401.

Gabriel, A.R., (2007). Soldier's Lives Thoroughly History: The Ancient World, Greenwood Press, London, 297s.

Gabriel, A.R., (2012). Man and Wound in the Ancient World: A History of Military Medicine from Sumer to the Fall of Constantinople, Potomac Books, Virginia, 267s.

George, A.R. (2010). "The Assyrian Elegy: Form And Meaning", Opening The Tablet Box, Sarah C. Mellville and Alice L. Slotsky (eds.), Brill Publishing, Leiden-Boston, 203-216.

Gökçek, L.G. (2015). Asurlular, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Gökçek, L.G. ve Akyüz, F. (2013). "Asur Ordusu", Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi, 54, 41-62.

Grayson, A.K. Ve Novotny, J., (2014). The Royal Inscriptions of Sennacherib, King of Assyria (704-681) Part II, Eisenbrauns, 267s.

Hollar, S. (2012). Ancient Civilizations Mesopotamia, Britannica Educational Publishing, New York.

Honggeng, G., (2004). "The Assyrian Intelligence Activities During the Assyrian Empire", College of History, Nankai University, Tianjin, P.R. China, Journal of Assyrian Academic Studies, 18(2), ss. 59-71.

Kınal, F. (1983). Eski Mezopotamya Tarihi, Ankara Üniversitesi DTCTF Yayınları, Ankara.

Kitab-ı Mukaddes, (2017). Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.

Liverani, M., (2014). The Ancient Near East, Roudleuge, London, 644s.

Mattila, R., (2000). The King's Magnates: A Study of the Highest Officials of the Neo-Assyrian Empire, (State Archives of Assyria Studies, XI), Helsinki, 201s.

Mieroop, Marc V.D. (2006). Antik Yakındoğu'nun Tarihi (MÖ 3000-323), Sinem Gül (çev.), Dost Kitabevi, Ankara.

Nardo, D. (2014). Life in Ancient Mesopotamia, Reference Point Press, San Diego.

Nissen, H.J. and Heine, P. (2009). From Mesopotamia to Iraq A Concise History, Hans J.Nissen (çev.), The University of Chicago Press, Chicago-London.

Öz, E. (2016). "Yazılı Kaynaklar Ve Arkeolojik Buluntular Işığında, Mezopotamya'nın Erken Dönemlerinden Yeni Asur Devri Sonuna Kadar Kralların Av Faaliyetleri", The Journal of Academic Social Science Studies, 45, 143-158.

Pekşen, O. (2017). "Eskiçağ Akdeniz Medeniyetlerinde "Tanrılar Adına Savaş" Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi", Uluslararası Akdeniz Medeniyetleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Gece Kitaplığı, Ankara, 19-35.

Pekşen, O. (2018). "Asur ve Babil Kralları Tarafından İsrail ve Yehuda Krallıklarının Halklarına Uygulanan Sürgünler", İlkçağlardan Modern Döneme Tarihten İzler, Prof. Dr. Osman KÖSE (ed.), Berikan Yayınevi, Ankara, 21-36.

Sarlo, D., (2013). “The Ekonomik of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglat-Pileser III (744-727 BCE)”, ss.1-21.

Sever, E. (2008). Asur Tarihi, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Sevin, V., (2014). Yeni Assur Sanatı II, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 257s.

Tadmor, H. ve Yamada, S., (2011). The Royal Inscriptions of Tiglath-Pileser III (744-727 BC) Shalmaneser V (726-722) Kings of Assyria, Esanbrouns, 211s.

Yıldırım, E. (2012). “M.Ö. II. Binyılda Paylaşılamayan Topraklar: Kuzey Suriye”, The Journal of Academic Social Science Studies, 5/8, 1385-1406.

Cihan ŞİMŞEK

Arş. Gör. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü.

ORCID: 0000-0003-0464-2716

cihansimsek@kilis.edu.tr

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi-Research Article

Başvuru/Submitted: 13.02.2025

Kabul/Accepted: 20.04.2025

THE CONCEPTS OF CULTURE AND CIVILIZATION IN THE HISTORY OF CONTEMPORARY TURKISH THOUGHT

Abstract

This study examines the concepts of culture and civilization in the context of contemporary Turkish thought, analyzing their historical definitions, conceptual transformations, and the distinctions between them. The research delves into the etymological roots of these terms, their intellectual evolution, and their theoretical foundations in both Turkish and global scholarship. Special attention is given to the perspectives of key Turkish intellectuals, particularly Ziya Gökalp, who played a crucial role in shaping the understanding of these notions. The study also explores how these concepts have been interpreted in broader humanities disciplines, including anthropology and sociology. The analysis highlights the cultural-civilizational dichotomy and its implications for national identity, historiography, and intellectual discourse in Turkey. By demonstrating how these terms have been employed in ideological and political debates, the study underscores their enduring significance in contemporary scholarship. Ultimately, it argues that a nuanced understanding of culture and civilization is essential for historians and social scientists alike, as these concepts continue to inform historical narratives and socio-political analyses in Turkey and beyond.

Keywords: Culture and Civilization, Turkish Intellectual History, Ziya Gökalp and Cultural Theory, Conceptual Evolution in Humanities

ÇAĞDAŞ TÜRK DÜŞÜNCESİ TARİHİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET KAVRAMLARI

Öz

Bu çalışma, çağdaş Türk düşüncesinde kültür ve medeniyet kavramlarını tarihsel tanımları, kavramsal dönüşümleri ve aralarındaki farklar bağlamında incelemektedir. Terimlerin etimolojik kökenleri, entelektüel evrimi ve Türk ve küresel akademideki teorik temelleri analiz edilmektedir. Özellikle, bu kavramların anlaşılmasında önemli bir rol oynayan Ziya Gökalp ve diğer Türk aydınlarının bakış açılarına özel bir vurgu yapılmaktadır. Çalışma ayrıca, kültür ve medeniyetin antropoloji ve sosyoloji gibi beşeri bilimler alanlarındaki yorumlarını ele alarak, bu kavramların ulusal kimlik, tarih yazımı ve entelektüel söylem üzerindeki etkilerini tartışmaktadır. Kültür-medeniyet ikiliğinin ideolojik ve politik tartışmalardaki kullanım biçimlerini inceleyen bu araştırma, söz konusu kavramların günümüz akademik çalışmalarındaki kalıcı önemini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, kültür ve medeniyetin derinlemesine anlaşılmasının tarihçiler ve sosyal bilimciler için hayati olduğunu ve bu kavramların Türkiye’de ve ötesinde tarihsel anlatıları ve sosyo-politik analizleri şekillendirmeye devam ettiğini savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kültür ve Medeniyet, Türk Entelektüel Tarihi, Ziya Gökalp ve Kültür Teorisi, Beşeri Bilimlerde Kavramsal Evrim

Introduction

The concepts of culture and civilization have been central themes in the humanities, engaging Turkish intellectuals since the early 20th century. The naturalness of this intellectual engagement stems from the very essence of these concepts.

In fact, the genesis of this study has emerged from such reasoning. Understanding these concepts enables historians—regardless of their specific research focus—to analyze and relate the cultural and civilizational phenomena they encounter in their work with a deep and analytical perspective, allowing for a more comprehensive examination of their subject matter.

For these reasons, this study explores the definitions of the concept of culture, the changes these definitions have undergone over time, and similarly, the definition of civilization. Additionally, it addresses the differences between these two frequently conflated concepts. Furthermore, it examines the perspectives of Turkish intellectuals, who have engaged with these notions over an extended period, and the general public’s perception of these terms within the Turkish context.

I- What is Culture?

To understand a term like *culture*, which could yield a thousand different answers from a thousand different people, it is first necessary to examine its etymological meaning. Indeed, American anthropologists Kroeber and Kluckhohn, in their 1952 study, identified 164 distinct definitions of the concept. Criticizing this multiplicity, social scientist Bernard Berelson argued in his 1964 study that “*if a scientific concept has so many definitions, then it is impossible to define it.*” Similarly, social anthropologist Radcliffe-Brown went so far as to suggest that, if not the concept itself, then at least the term should be abandoned.¹ However, even he later found himself compelled to define the word ‘*culture*’.² Following this semantic divergence, Tuncer Baykara, in his 1997 work, noted that the number of definitions had risen to over 200, further demonstrating the complexity and significance of the term.³

This multitude of definitions underscores both the importance of the concept and the necessity of its comprehension. Perhaps the most striking statement regarding this situation comes from T.S. Eliot, who observed that “*just as a doctrine only needs to be redefined after signs of corruption appear, a word only requires such treatment once it begins to be misused.*”⁴

Etymologically, the term *culture* originates from the Latin ‘*cultura*.’ It was Cicero who, in his Stoic philosophical work *Tusculanae Disputationes*, transformed its agricultural meaning into a metaphor, thereby laying the foundation for the term ‘*culture*’ as it exists in English today.⁵

¹ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür* (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1979), 95.

² Güvenç, 95.

³ Baykara Tuncer, *Türk Kültürü Ara tırmaları* (İzmir, 1997), 5.

⁴ Thomas Stearns Eliot, *Kültür  zerine D   nceler*, trans. Sevim Kantarcıo lu (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981), 1.

⁵ Richard L. Velkley, *Being after Rousseau: Philosophy and Culture in Question* (University of Chicago Press, 2002), 11–30.

One of Turkey's leading scholars, İbrahim Kafesoğlu, maintained a similar argument, stating that the word evolved from its Latin root, meaning to '*cultivate the land*,' into its Western European usage signifying '*high general knowledge*,' from which it was subsequently adapted into Turkish.⁶

Tuncer Baykara, on the other hand, proposed that the term '*culture*' in its modern sense emerged when Voltaire used it to mean the '*formation, development, enhancement, and elevation of human intelligence*.'⁷ However, as mentioned earlier, the metaphorical transformation of the word by Cicero, given the historical chronology, appears to be a more logical origin. Nevertheless, it remains an indisputable fact that Voltaire played a crucial role in shaping the modern concept of '*culture*,' or at the very least, in establishing its '*prototype*.'

In Turkey, at the beginning of the 20th century, Ziya Gökalp initially used the term *halk medeniyeti* (folk civilization) instead of *culture*. However, he later adopted the term *hars*, which aligns with its Latin root.⁸

Following the etymological discussion of the word, it is necessary to examine its primary conceptual definitions. İbrahim Kafesoğlu compiled definitions from several prominent scholars in the field:⁹

"A complex whole that includes knowledge, faith, art, morals, law, customs, and any other capabilities and habits acquired by humans as members of society." (E.B. Taylor)

"A way of life of a community." (C. Wiesler)

"The sum of material and spiritual values inherited from ancestors." (E. Sapir)

"A product created by humans through their interaction with nature and self-governance." (A. Young)

"A harmonious whole composed of traditions, behavioral patterns, organizations, and institutions within a community." (R. Thurnwald)

"Broadly, all beliefs, value judgments, customs, pleasures—everything made or created by humans." (A.K. Kohen)

"The shared spiritual life of a nation's individuals." (F.A. Wolf)

Among these, Ziya Gökalp's definition has served as a key reference for Turkish intellectuals: *"Culture (hars) is the harmonious totality of a nation's religious, moral, legal, intellectual, aesthetic, linguistic, economic, and technical lives."*¹⁰

As we approach modern times, defining culture has become increasingly aligned with the domain of anthropology within the humanities. Anthropologists have taken the lead in defining and analyzing the concept. Bozkurt Güvenç, in his discussion of culture, references Karl Marx's

⁶ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1995), 15.

⁷ Tuncer, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 5.

⁸ Tuncer, 5–6.

⁹ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 15–16.

¹⁰ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* (İstanbul: Kadro, 1979), 30; Ziya Gökalp, *Hars ve Medeniyet* (İstanbul: Bilgeoguz, 2016), 13.

assertion that “*culture is everything created by humankind in contrast to what is created by nature.*” Güvenç’s own explanations revolve around this foundational idea.¹¹

Similarly, Nermi Uygur takes a broad perspective, defining culture as *everything produced by humans and the reality in which humans exist*. He conceptualizes culture as the humanization of nature, a process and product unique to humanity. Moreover, every analytical approach to culture grants it a distinct ontological form, emphasizing its multifaceted nature.¹²

Cultural anthropology has elaborated in detail on this framework, which has increasingly gained widespread acceptance in contemporary humanities and has presented a definition of culture by outlining its characteristics under specific categories:

Culture is learned. Individual learning occurs when a child who discovers that fire burns learns to avoid it or when an animal reacts aggressively toward a person who has repeatedly harmed it, recognizing a familiar scent. Another form of learning, social learning, similar to individual learning, is also observed in animals. For example, wolves learn hunting strategies from other wolves. Finally, cultural learning is unique to humans. This form of learning is exclusive to human capacity and is based on the use of symbols. That is, it does not necessarily require a direct connection to the object being learned.¹³ Likewise, the phenomenon of a child acquiring traditions, values, and behaviors from those they grow up with, which are then transmitted from generation to generation, is called *enculturation*.¹⁴ One of the most critical phases of hominid evolution has been its reliance on cultural learning. Through culture, humans remember, create, and critically evaluate ideas. They construct and utilize symbolic meaning systems.¹⁵ The most prominent and memorable example of this is, of course, *writing*.

Continuing with symbolism, *culture is symbolic*. Humans reflect their behaviors through symbols such as signs, sounds, and emblems. In this context, symbols are generally related to language. Likewise, no other species besides humans has developed a complex system like language. However, this is not limited to language alone.¹⁶ National flags, for instance, serve as cultural symbols.¹⁷ Similarly, *holy water* is a symbol of Catholicism. The relationship between water and its sacred connotation is arbitrary and conventional. Chemically, there is no difference between this water and any other. In the international cultural sphere, *holy water* has become a symbol of Catholicism, gaining significance among Catholics through generational transmission.¹⁸

Culture is shared. It is a collective system of values, behaviors, ideas, and perceptions within a society. It is not an individual trait but rather a quality attributed to individuals as members of a group. This shared nature of culture allows people to understand each other within the society they

¹¹ Güvenç, *İnsan ve Kültür*, 97.

¹² Nermi Uygur, *Kültür Kuramı* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996), 17–18.

¹³ Conrad Phillip Kottak, *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*, 16th ed. (New York: McGraw-Hill Education, 2015), 22; Conrad Phillip Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, trans. Hacettepe University Anthropology Department (Ankara: Ütopya, 2001), 47.

¹⁴ William A. Haviland et al., *Cultural Anthropology: The Human Challenge* (Belmont: Wadsworth Thomson Learning, 2008), 26; Kottak, *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*, 21–22; William A. Haviland et al., *Kültürel Antropoloji*, trans. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, 1st ed. (İstanbul: Kaknüs yayınları, 2008), 113–14.

¹⁵ Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, 47–48.

¹⁶ Kottak, *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*, 22.

¹⁷ Haviland et al., *Cultural Anthropology: The Human Challenge*, 32.

¹⁸ Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, 50.

belong to. Culture is transmitted within society. For instance, today's parents were once children, and they absorbed the cultural values of their time, which they then passed on to the next generation.¹⁹

Culture is all-encompassing. For example, *not only university students but all people possess culture.* Everything from chicken shawarma to sports, from comic books to literature, falls within the realm of culture. In this sense, culture is both *universal* and *specific*. Every human community has its own culture. Possessing a culture is a general characteristic of the human species. However, individuals undergo different processes of enculturation, meaning that they live within distinct cultural frameworks. At the same time, *culture imposes itself on nature.* For example, in a summer camp, there may be designated swimming hours for a lake, whereas in nature, lakes have no closing time. Here, a cultural construct imposes itself upon a natural element.²⁰

Culture is integrated. It is a well-structured system composed of interdependent components. For all elements of a culture to function properly, they must be cohesively integrated. In this context, the cultural elements of a society are categorized into three components: social structure, infrastructure, and superstructure. The *social structure* refers to relationships based on rules that define rights and obligations, holding society together. The *infrastructure* pertains to how a society utilizes its available resources to meet fundamental needs. The *superstructure* consists of collective ideas, beliefs, and values that provide meaning to the world, its challenges, opportunities, and an individual's place within it.²¹

Within this framework, customs, institutions, and beliefs are interconnected and interrelated. When one of them changes, others follow. For instance, in the 1950s, women in the United States and Turkey primarily aspired to be good homemakers and mothers. Today, however, university-educated women aim to secure employment and participate in professional life. The increasing involvement of women in the workforce has led to cultural shifts in other areas as well.²²

People use culture creatively. Rather than strictly adhering to cultural norms, people actively and creatively engage with them. For example, speed limits are a cultural regulation in modern society, yet people frequently violate or reinterpret them. This is sometimes categorized as *ideal culture* versus *real culture*—where *ideal culture* represents the norms and expectations of a society, whereas *real culture* reflects actual observed behaviors.²³

Culture is both adaptive and maladaptive. A striking example of this is the diamond trade. Although diamonds have no intrinsic survival or productive value, they hold immense *cultural prestige*, leading to their extensive extraction. However, diamond mining has devastating consequences, not only on the economies and social structures of the countries involved but also on the environment.²⁴

Apart from these theoretical perspectives, Bozkurt Güvenç has systematically categorized the concept of culture into “concept-meaning-attributes and functions,” dividing it into various

¹⁹ Kottak, *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*, 23; Haviland et al., *Cultural Anthropology: The Human Challenge*, 27–28.

²⁰ Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, 51.

²¹ Haviland et al., *Cultural Anthropology: The Human Challenge*, 32–33.

²² Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, 52–53; Kottak, *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*, 24–25.

²³ Kottak, *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, 53.

²⁴ Kottak, 54.

subfields.²⁵ In his work, he identified and categorized ‘*cultural terms*’ based on their scope of usage, distinguishing between their general and specific meanings. For instance, ‘*microbial culture*’ falls under the technological domain, where the term *culture* is used in the sense of controlled production, while ‘*Baroque culture*’ belongs to the aesthetic domain, referring to a broad artistic tradition.²⁶

This categorization provides a useful general framework for understanding cultural subterms. However, as it does not directly align with the thematic focus of this study, I will not explore it in further detail. Nevertheless, it serves as a valuable reference for researchers interested in this subject.

To conclude this section on defining the concept of culture, I would like to present a thought from Terry Eagleton, who, in his study dedicated to Edward Said, links culture with the contemporary world and its challenges; *culture is a disease that presents its own cure*.²⁷

II- What is Civilization?

As with *culture*, it is crucial to begin defining *civilization* from an etymological perspective. This is because, like culture, the concept of civilization has evolved over time and, in contemporary discourse, has been instrumentalized in contentious and dangerous frameworks, such as the “*clash of civilizations*.”

The term has Latin origins, deriving from *civitas* or *city* (urban area), which later evolved into (urban *civility* (politeness or refinement) in English.²⁸ Similarly, the word *medeniyet*, used in Turkish, is derived from the Arabic *medine*, meaning *city*.

The historian and philosopher Will Durant defines civilization as a social order that elevates cultural creativity. According to Durant, four essential elements constitute civilization: economic accumulation, political order, moral traditions and customs, the advancement and continuity of knowledge and the arts. Durant encapsulates his definition with a powerful statement; *civilization begins where chaos and insecurity end*.²⁹

The first recorded usage of the term *civilization* in French dates back to 1756.³⁰ During this period, the concept of civilization was frequently juxtaposed with its supposed opposite—*barbarity*. This dichotomy was prominently reflected in the work of the renowned geographer Malte-Brun (1775–1826), who, in his *Précis de Géographie Générale*, categorized societies into three types.³¹

1. Savages. Lacking a formal military system, where all able-bodied individuals engage in combat; unfamiliar with writing, knowing only what they hear; engaging in minimal agriculture; and wearing what he describes as *ridiculous attire*.
2. Barbarians. More advanced than savages, possessing a more developed religion and military structure, yet still characterized by inconsistent observations, crude artistic expressions, and an absence of long-term vision.

²⁵ Güvenç, *İnsan ve Kültür*, 99–101.

²⁶ Güvenç, 100.

²⁷ Terry Eagleton, *The Idea of Culture* (Cornwall: Blackwell Publishing, 2000), 34. “*As the sceptic remarked of psychoanalysis, it is itself the illness to which it proposes a cure.*”

²⁸ Will Durant, *The Story of Civilization*, vol. I (New York: Simon And Schuster, 1942), 2.

²⁹ Durant, I:1.

³⁰ Tuncer, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 11.

³¹ Tuncer, 11–12.

3. The Civilized. Defined as societies possessing mechanical knowledge and the arts, advanced in literature, concerned with not only the present but also the future and even the coming centuries, and built upon rational religious and moral foundations, free from superstition.

However, nearly two centuries later, Durant rejected these kind of classifications. He argued that even the so-called *savage* peoples, such as the Timbuktu societies, should be considered *civilized*. In the post-World War II intellectual climate, Durant strongly opposed the notion that civilization belonged to any particular race, ethnicity, or religion. Instead, he asserted that civilization is determined by the presence of the four aforementioned factors and, crucially, the existence of a “*psychology of civilization-building*” within a society.³²

Yet, within this assertion, there remains an element of idealization, reflecting the lingering influence of the “civilized Europe” narrative that shaped earlier European thought. Nevertheless, Durant’s perspective on the relationship between civilization and its creators is significant. According to him, it was not the English (person) who created British civilization; rather, British civilization created the English.³³

Similarly, Ziya Gökalp adopted a conceptualization of civilization that aligned closely with Durant’s view. He argued that civilization existed even among *savages*, nomads, and pre-industrial peoples. Furthermore, he contended that being *civilized* (in the Western sense of *civilisé*) was not a prerequisite for possessing civilization.³⁴

Gökalp underscores the transmissibility of civilization as one of its defining features. He argues that a civilization’s technology and economic products can pass from one group to another through imitation and modification. Thus, a civilization initially observed in a particular region may gradually spread and eventually encompass entire continents and even the world. By directly citing Karl Marx and Edmond Demolins—both of whom he considers historical materialist thinkers (or “sociologists,” in Gökalp’s terminology)—he affirms the validity of their views on this subject.³⁵

To conclude the discussion on the definition of civilization, perhaps the best way to understand how people in earlier centuries conceptualized the term is to refer to Voltaire, one of the pioneers of the concept. His statement succinctly captures the intellectual curiosity of his time:

*“My object is the history of the human mind, and not a mere detail of petty facts; nor am I concerned with the history of great lords, who made war upon French kings; but I want to know what were the steps by which men passed from barbarism to civilization.”*³⁶

III- Differences Between Culture and Civilization

Understanding the difference between *culture* and *civilization* begins with examining their etymological meanings. In this regard, Will Durant provides an especially memorable distinction: “*Culture suggests agriculture, but civilization suggests the city.*”³⁷

³² Durant, *The Story of Civilization*, I:3–4.

³³ Henry Thomas Buckle, *History of Civilization in England*, 4th ed., vol. 1 (London: Longman, Green, Longman, Robert, & Green, 1864), 2–3.

³⁴ Ziya Gökalp, *Türk Medeniyeti Tarihi* (İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976), 17.

³⁵ Gökalp, *Hars ve Medeniyet*, 42–43.

³⁶ Buckle, *History of Civilization in England*, 1:736.

³⁷ Durant, *The Story of Civilization*, I:2.

Similarly, Ziya Gökalp differentiates between *hars* (culture) and *medeniyet* (civilization). According to him, *hars* is national and emotional, whereas *medeniyet* is international and rational. Culture, being deeply rooted in a nation's history, institutions, and identity, cannot be imitated. Just as language is unique to each nation, so too are other cultural elements, such as painting, music, and dance. In contrast, civilization—comprising science and technology—relies on reason and can be easily transferred from one society to another. As a result, societies that adopt the same civilizational framework form a shared civilization.³⁸

In Gökalp's view of the relationship between culture (*hars*) and civilization, one observes a pronounced progressive perspective. He posits that a group initially possesses only *hars*—which he often equates with “national culture” rather than simply “culture.” As this group “elevates” itself culturally, it will also advance politically and eventually build a strong state. In parallel with this rise in culture, civilization will emerge.³⁹

From this, Gökalp concludes that culture within societies corresponds to character in an individual, while civilization in societies parallels consciousness in a person. Thus, he raises a concern grounded in Ribot's suggestion that an excessively developed consciousness can undermine one's character: by analogy, if civilization grows excessively, it can disrupt national culture. Accordingly, he maintains that if a people with a strong *hars* (national culture) yet weaker civilization encounters a people whose civilization has advanced but whose national culture has decayed, the group with the stronger *hars* will prevail. To illustrate, he offers historical examples, such as the case of the ancient Egyptians: although they attained a high level of civilization, they had lost their national culture and were ultimately defeated by the ancient Persians, who were less advanced in civilization but preserved a robust national culture.⁴⁰

Drawing from this example, Ziya Gökalp outlines five points regarding the relationship between national culture (*hars*) and civilization. First, the advancement of *hars* fosters the development of civilization. Second, when civilization progresses in an unusual or excessively rapid manner, it causes the dissolution of *hars*. Third, a group that is relatively backward in terms of civilization but maintains a strong *hars* can prevail over one with a highly developed civilization whose *hars* has deteriorated or become corrupt. Fourth, even if a people under imperialist rule loses its *hars* and language because of its intellectuals, it can potentially be revitalized if the broader population (“the people”) still preserves its *hars*. Fifth, however, if the populace (“the people”) has lost both its language and its *hars*, there is no possibility for that group to re-emerge or “revive.”⁴¹

In this context, to offer a concise summary of the culture–civilization nexus before concluding, we must also consider how these terms were first employed. The term ‘*culture*,’ used in the sense of “*the formation, development, and elevation of human intelligence*,” was first employed by Voltaire. Around the same period, the term ‘*civilization*,’ derived from a different root, also emerged. By the mid-19th century, ‘*civilization*’ became the dominant concept in Anglo-French intellectual discourse, representing the highest and most perfected state of human intellect and achievement. At that time, civilization was almost synonymous with absolute perfection. During this period, *culture*

³⁸ Mehmet Kaplan, *Türk Kültür ve Medeniyeti (Makaleler)*, vol. I (Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1976), 57.

³⁹ Gökalp, *Hars ve Medeniyet*, 30.

⁴⁰ Gökalp, 30.

⁴¹ Gökalp, 35–40.

and *civilization* were regarded as equivalent concepts; however, the French preferred the term *civilization*, while the Germans favored *Kultur*. This conceptual divide played a crucial role in World War I, which, in some ways, was framed as a war between *culture* and *civilization*. In the Turkish War of Independence, a similar ideological battle took place, famously captured in Mehmet Akif Ersoy's verse, referring to the struggle against "*the one-fanged monster called civilization*." Ultimately, the Turks emerged victorious from this confrontation, reinforcing their rejection of Western cultural imposition while engaging with the broader civilizational advancements in science and technology.⁴²

IV- Study Limitations and Future Directions

Despite its focus on conceptual distinctions and their historiographical implications, this study maintains certain limitations in both scope and methodology. First, it primarily concentrates on Turkish intellectuals' perspectives—particularly Ziya Gökalp—and their contributions to the culture–civilization dichotomy in early twentieth century thought. This choice stems from the study's objective to highlight the unique resonance of these terms in the Turkish context; however, it inevitably restricts comparative analyses with other regions or civilizations. Scholars like Norbert Elias and Samuel Huntington have explored civilization from sociological and political standpoints that differ from Turkish intellectual history, so a more systematic cross-cultural comparison could offer additional insights. Elias, in *The Civilizing Process*, investigates the long-term evolution of manners, state formation, and social norms, underscoring how shifts in behavior reflect broader changes in power relations. Although Elias's work primarily engages Western European contexts, his emphasis on gradual social transformations could complement the study of Turkey's own modernization trajectory.⁴³ Meanwhile, Huntington's "*clash of civilizations*" thesis has been widely debated; its critics point out that reducing global conflicts to civilizational blocks can oversimplify multifaceted historical and socio-political factors, including economic disparities and internal diversity within so-called civilizations.⁴⁴

Second, while the paper includes references to anthropological frameworks and some sociological theories, it does not provide an in-depth theoretical critique of how modernity, colonial experiences, and global transformations might have shaped Turkish debates on culture and civilization like Dipesh Chakrabarty does from a post-colonial perspective. Chakrabarty's *Provincializing Europe* challenges Eurocentric narratives by foregrounding the agency of non-European histories, pointing out how local conditions defy linear models of modernization.⁴⁵ This approach encourages rethinking global hierarchies of knowledge production, urging scholars to question inherited frameworks that may underrepresent the complexity of cultural encounters. Additionally, Niall

⁴² Tuncer, *Türk Kültürü Araştırmaları*, 5.

⁴³ Norbert Elias, *Uygarlık Süreci*, trans. Ender Ateşman, vol. I (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017); Norbert Elias, *Uygarlık Süreci*, trans. Erol Özbek, vol. II (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017); Norbert Elias, *The Civilizing Process Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*, trans. Edmund Jephcott, Revised Edition (Oxford: Blackwell Publishing, 2013).

⁴⁴ Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations?," *Foreign Affairs* 72, no. 3 (1993): 22–49, <https://doi.org/10.2307/20045621>; Samuel P. Huntington, "'The Clash of Civilizations'-A Response," *Millennium* 26, no. 1 (1997): 141–42, <https://doi.org/10.1177/03058298970260010201>; Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations Revisited," *New Perspectives Quarterly* 30, no. 4 (2013): 46–54, <https://doi.org/10.1111/npqu.11402>; Samuel P. Huntington, *Clash of Civilizations and Remaking of World Order* (New York: Simon & Schuster, 1996).

⁴⁵ Dipesh Chakrabarty, *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference* (Princeton: Princeton University Press, 2000).

Ferguson's *Civilization: The West and the Rest* draws attention to factors he calls "killer apps"—such as competition, science, and consumerism—that supposedly propelled Western dominance.⁴⁶ Although Ferguson's view highlights historical innovation in the West, critics note that it risks downplaying colonial exploitation and the contributions of other regions to global modernization processes. Examining works like those of Ferguson in tandem with Turkish intellectual history could thus shed light on how comparative civilizations narratives are constructed and contested.

Future research might incorporate a broader range of interdisciplinary sources and examine how these concepts adapt—or persist—under new socio-political conditions. Finally, from a methodological perspective, the article mostly relies on textual analysis and intellectual history; it thus leaves out potential empirical or ethnographic data that could give a richer view of how ordinary communities perceive, adapt, or reject the terminology of culture and civilization in everyday life.

Addressing these limitations could strengthen the arguments and scope of the present study. Comparative research might examine parallel discourses in other regions, such as early Republican intellectuals in China or post-imperial thinkers in Central Europe, to highlight the universal and localized dimensions of cultural theories. Likewise, deeper engagement with contemporary critical theory or sociolinguistics could illuminate the ways modern Turkish society repurposes these terms to frame identity debates or international relations.

Conclusion

Given the significance of the concepts discussed, it is crucial—especially in contemporary society and within the context of modern Turkey—that social scientists approach them with due seriousness. The prevailing perception among history students in Turkey, which relegates *culture* and *civilization* and their related courses, studies, and seminars to mere supplementary subjects alongside *political history*, only exacerbates the problem. Even from the standpoint of general intellectual responsibility, these concepts—which continue to shape societal discourse, including theoretical frameworks such as the clash of civilizations—are analyzed and debated with an intensity comparable to the discussions surrounding the players of popular sports teams or the actors in widely acclaimed television series.

When considering the profound transformations these two foundational concepts of the humanities have undergone in such a short span of time, it becomes evident how challenging the work of scholars in this field truly is. If, within less than half a century, Durant's interpretations of *civilization* have already evolved into a new conceptual framework, then this is a matter that requires serious and specialized scholarly attention.

From the perspective of medieval historiography, the definitions explored throughout this study have once again made it clear that no phenomenon of the period can be examined independently of either 'culture' or 'civilization.' Although these terms emerged in the post-medieval era, the continuous advancement of scientific methods and accumulated knowledge necessitates that historians, just as much as anthropologists or sociologists, master these concepts. This study, while primarily seeking to clarify these concepts within the framework of modern Turkish intellectual discourse, has

⁴⁶ Niall Ferguson, *Civilization The West and the Rest* (New York: Penguin Press, 2011).

reaffirmed their fundamental significance in historical inquiry, underscoring the necessity for historians to engage with these concepts in depth to conduct a meaningful analysis of the past.

BIBLIOGRAPHY

- Buckle, Henry Thomas. *History of Civilization in England*. 4th ed. Vol. 1. London: Longman, Green, Longman, Robert, & Green, 1864.
- Chakrabarty, Dipesh. *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*. Princeton: Princeton University Press, 2000.
- Durant, Will. *The Story of Civilization*. Vol. I. New York: Simon And Schuster, 1942.
- Eagleton, Terry. *The Idea of Culture*. Cornwall: Blackwell Publishing, 2000.
- Elias, Norbert. *The Civilizing Process Sociogenetic and Psychogenetic Investigations*. Translated by Edmund Jephcott. Revised Edition. Oxford: Blackwell Publishing, 2013.
- . *Uygurlik Süreci*. Translated by Ender Ateşman. Vol. I. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- . *Uygurlik Süreci*. Translated by Erol Özbek. Vol. II. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Eliot, Thomas Stearns. *Kültür Üzerine Düşünceler*. Translated by Sevim Kantarcıoğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981.
- Ferguson, Niall. *Civilization The West and the Rest*. New York: Penguin Press, 2011.
- Gökalp, Ziya. *Hars ve Medeniyet*. İstanbul: Bilgeoğuz, 2016.
- . *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976.
- . *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Kadro, 1979.
- Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1979.
- Haviland, William A., Harald E. L. Prins, Dana Walrath, and Bunny McBride. *Cultural Anthropology: The Human Challenge*. Belmont: Wadsworth Thomson Learning, 2008.
- . *Kültürel Antropoloji*. Translated by İnan Deniz Erguvan Sarioğlu. 1st ed. İstanbul: Kaknüs yayınları, 2008.
- Huntington, Samuel P. *Clash of Civilizations and Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster, 1996.
- . “The Clash of Civilizations?” *Foreign Affairs* 72, no. 3 (1993): 22–49. <https://doi.org/10.2307/20045621>.
- . “The Clash of Civilizations Revisited.” *New Perspectives Quarterly* 30, no. 4 (2013): 46–54. <https://doi.org/10.1111/npqu.11402>.
- . “‘The Clash of Civilizations’-A Response.” *Millennium* 26, no. 1 (1997): 141–42. <https://doi.org/10.1177/03058298970260010201>.
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınların, 1995.
- Kaplan, Mehmet. *Türk Kültür ve Medeniyeti (Makaleler)*. Vol. I. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1976.

- Kottak, Conrad Phillip. *Antropoloji, İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. Translated by Hacettepe University Anthropology Department. Ankara: Ütopya, 2001.
- . *Cultural Anthropology: Appreciating Cultural Diversity*. 16th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2015.
- Tuncer, Baykara. *Türk Kültürü Araştırmaları*. İzmir, 1997.
- Uygut, Nermi. *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Velkley, Richard L. *Being after Rousseau: Philosophy and Culture in Question*. University of Chicago Press, 2002.

Resul BAĞI

Doç. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı/Türk Müziği
Bölümü Öğretim Üyesi.

ORCID: 0000-0002-9325-2455

resulbagi@ohu.edu.tr

Ceylan KOCAKAYA

Bilim Uzmanı

ORCID: 0000-0003-0464-2716

ceylan.kocakaya@hotmail.com

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi-Research Article

Başvuru/Submitted: 11.03.2025

Kabul/Accepted: 20.04.2025

**KÜLTÜREL GELENEKLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: GAZİANTEP İLİ İSLÂHIYE
İLÇESİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ**

Öz

Bireysel ve kolektif kültürel kimlik, müzik etrafında toplanan halk topluluklarının kültürel beklentileri bağlamında sosyokültürel ve dilsel uygulamalar açısından değişmektedir. Müzik sürdürülebilirliği kültürel sürdürülebilirlik konuları içerisinde kültür taşıyıcılığını en iyi yerine getiren ana temalardan olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü kültürel uygulamaların geçmiş ve şimdiki etkileri toplumların müzikal unsurlarının gelecek kuşaklara güvenli aktarımını sağlayacaktır. Âşıklık geleneği de bu kültürel uygulamaların en başatlarından bir tanesidir. Âşıklık geleneği temsilcilerinin müzik uygulamalarında sosyal adalet, insan hakları, toplumun duygu ve düşüncelerinin dışı vurumunda önemli görevleri bulunmaktadır.

Âşıklar, geçmişte teknolojinin henüz yaygın olmadığı dönemlerin, çoğu yöredeki vazgeçilmez eğlence ve kaynaşma ortamını oluşturmaktadırlar. Buna örnek olarak; kahvehanelerde ve köy meydanlarında halkı güldürürken düşündürmeleri, mâni okumaları, toplumsal sorunları saz ve sözleriyle işlemeleridir. Bu gelenek önemini, yaşadığı dönemlerin kültürünü yansıtmaları ve geleceğe ışık tutmasından almaktadır. Âşıklar etkilendikleri yerel kültürlerin çeşnilerini türkölere yansıtmalarının yanı sıra enstrümanlar ve halk oyunları ile bölgeler arasındaki yaşam biçimi farklılıklarını ortaya koymaktadırlar. Bu çeşitliliğin oluşturduğu ince ayırım, her bölgenin ve yerel kültürün başlı başına bir araştırma konusu olabileceği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Barak aşiretlerinin Türk Halk Müziğinin repertuarı içerisinde baskın olması bölgede sadece barak müziğinin olduğu anlamına da gelmemektedir. Müzik kültürü özellikle şehir merkezlerinde kültürel yapıdan dolayı farklılık gösterebilmektedir. Gaziantep ilinin İslâhiye ve Nurdağı ilçelerinde daha çok Barak müzik kültürü hâkimdir, kültürel ve etnik yapı bakımından diğer ilçelere göre farklılık göstermektedir. Bu makalede Gaziantep İli İslâhiye ilçesinde Âşıklık geleneğini günümüzde sürdüren ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli katkıları bulunan âşıkların eserleri ve sanat

yaşamları ile ilgili bilgilere ve ayrıca değişen değerler ve kültürel geleneklerin sürdürülebilirliğe katkılarına yer verilmiştir.

SUSTAINABILITY OF CULTURAL TRADITIONS: MİNSTREL TRADITION OF GAZİANTEP PROVINCE, İSLÂHİYE DISTRICT

Abstract

Individual and collective cultural identity changes in terms of sociocultural and linguistic practices in the context of cultural expectations of the folk communities gathered around music. Music sustainability is of great importance in terms of being one of the main themes that best fulfills the role of cultural carrier within the issues of cultural sustainability. Because the past and present effects of cultural practices will ensure the safe transfer of the musical elements of societies to future generations. The âşık tradition is also one of the most important of these cultural practices. Representatives of the âşık tradition have important duties in the expression of social justice, human rights, and the emotions and thoughts of the society in their musical practices.

Âşıks constituted the indispensable entertainment and socialization environment in many regions in the past when technology was not yet widespread. For example; making people laugh and think in coffeehouses and village squares, reading rhymes, and dealing with social problems with their saz and lyrics. This tradition derives its importance from the fact that it reflects the culture of the periods it lived in and sheds light on the future. In addition to reflecting the flavors of the local cultures they are influenced by in their folk songs, âşıks reveal the differences in lifestyles between regions with instruments and folk dances. The fine distinction created by this diversity reveals the fact that each region and local culture can be a research topic in itself.

The dominance of the Barak tribes in the repertoire of Turkish Folk Music in the Southeastern Anatolia Region does not mean that there is only Barak music in the region. Music culture can differ especially in city centers due to cultural structure. Barak music culture is more dominant in the İslâhiye and Nurdağı districts of Gaziantep province, and it differs from other districts in terms of cultural and ethnic structure. This article includes information about the works and artistic lives of the âşıks who continue the tradition of âşık in the İslâhiye district of Gaziantep province today and have made important contributions to passing it on to future generations, as well as the contributions of changing values and cultural traditions to sustainability.

Giriş

Bir topluluğu millet olarak yaşatan ve şahsiyet sahibi kılan en önemli unsur milli kültürdür. Kaynağını milletin tarihinden din, dil, ahlak, sanat ve geleneklerinden alan milli kültür; dayanışmanın, milli birlik ve beraberliğin temeli üzerine kurulur.

Âşıklık geleneğinin yaşatıldığı bölgelerden biri de Gaziantep iline bağlı İslâhiye ilçesidir. Bölge, Âşıklık geleneğini yaşatan izler barındırmaktadır. İslâhiye bölgesinde Yörüklerin yazlık-kışık olarak göç yolları üzerinden hareket etmeleri ve nüfus kayıtların yapılp yerleşik hayata geçmeleri bu bölgelerde kalıcı olarak yerleştiklerini göstermektedir. Geçmişten günümüze serüvenini yaşayan âşıklık geleneğinin, İslâhiye’de yaşatılması geçmişe tanıklık etmektedir. Çalışmaların derleme yapılan bölgede incelenmesi yaşam koşulları ve gelenek arasındaki bağlantıyı gözler önüne daha net sermektedir. Yaşadığı toplumun gelenek ve görenekleri o toplumun kültürel birikimi hakkında bilgiler vermektedir.

Gaziantep ve ilçelerinde birçok araştırmacıya konu olmuş Âşıklarımız bulunmaktadır. Nurdağı ve sınır komşusu olan Kahramanmaraş'ta âşıkların kayıtlı oldukları dernek mevcuttur. Kahramanmaraş'ta bulunan YÖRTÜRK derneğine kayıtları mevcuttur. Bölgede sıkça adını duyduğumuz Ali Nurşani (Nurşani), Ahmet Yiğit (Gül Ahmet), Âşık Mirzalı örneklerden birkaçıdır. Tabi ki bunların yanında çalışmaya konu olmayan âşıklarımızda mevcuttur. Çalışmamıza kaynaklık eden âşıklarımız özellikle göç yolları üzerinde bulunan daha sonra yerleşik hayata geçen ve nüfus kayıtlarında bu bölgede hayatını sürdüren Yörüklerden oluşmaktadır. Çalışmamızda Âşık Durmuş Aydın, Mustafa Yalçınkaya, Mustafa Uzkar'ın hayatı, eserleri ve âşıklık geleneği içerisindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur.

İnsanlık varoluşundan bu yana birçok evreden geçmiştir. Yaşam şekillerinin oluşmasında en küçük bir katkının birçok şeye etki yarattığı ve medeniyeti şekillendirdiğini tarihi bir süreçte bizlere her daim hayatımızda ve çevremizde bunu bizlere hissettirmiştir. Gelenek ve göreneklere bağlılığımız toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Ele aldığımız âşıklık geleneğinde Âşıkların dünyaya geldiği ailenin, gelenek ve göreneklere zihinsel büyüme süreci yaşamlarını şekillendirmiş ve onlara bugünkü yaşam şeklini vermiştir.

“Edebi mekândan bahsedildiğinde şüphesiz ilk olarak algılanması gereken şey elbette ki Âşıkların doğup büyüdüğü mekânlardır. Sanat faaliyetlerinin yürütüldüğü bu mekân âşıkların kendilerini ispat edip halka mal ettiği ortamlar, âşıkların kültürel mekânını tasvir eder. Çünkü âşıklar, aydın birikimlerini kendilerini yaşadığı ortamdaki halka mal eder ve halkın bilincinde kültürel kimlik unsuru olarak yer edinirler” (Fırat, 2019: 31).

Etnik çeşitlilik gözlenirse de herkes kendi kültürel değerlerini yaşatmakta ve sonraki nesillere bunları aktarmaktadırlar. Etkileşimin var olduğu ortamların oluşturması halinde bu etkilenişim söz konusudur. Açıl' a göre; Bu doğrultuda kültürlenerek oluşan insanın, kendini var etmesi ancak doğduğu coğrafyanın kültürü içinde gerçekleşir ve İnsan, belli bir toplumun üyesi olarak kendi kültürel mirasını öğrenir, onu savunur, yaşatır ve kendisinden sonraki kuşaklara aktarır. Yaşanılan coğrafi yer, komşuları, sosyal ve kültürel yapısı toplumların kültürlerini oluşturmada etkili olduğu söylenebilir (Açıl, 2015: 1).

Gaziantep ili ve çevresinde yaşamış saz Âşıkları kendi yaşam bölgeleri içerisinde kalmamış çevrelerindeki diğer âşıklarla da iletişime geçmişlerdir. İletişimin var olması onların şekillendirdiği hayata farklı bakış açıları getirmelerini sağlamış ve bunları hayatlarına aktarmışlardır. “Âşıklar, iletişimin günümüz koşullarından az olduğu dönemlerde, seyahat ettikleri bölgeler arası bilgi aktarımı olarak da görev üstlenmişlerdir. Doğaçlama aktardıkları şiirleri, icraat ettikleri bölgelerde saz çalarak söylemişlerdir. Kültürel aktarıma uygun sanatını icra eden âşıklar, geleneğin devamını, usta-çırak ilişkisi ile sağlamışlardır” (Özdemir, 2013: 1).

Hayatımıza teknolojinin girmesi şehirlerarası seyahatlerin daha hızlı ve kolay olması tabii ki eski gelenekleri bire bir yansıtmasa da gelenek ve göreneklere bağlılık yaşam şekli eskilerden koparmamakla beraber icraat şekli değişim göstermektedir. Bunların temel nedenlerinden biri de daima yaşam koşullarının iyileştirilmeye çalışılmasıdır. Diğer yandan toplumda yaşanan birçok etkinin yaşamı şekillendirmesi etkindir. Eskiden toplanma ve kültür evi olarak bir araya geline kıraathanelerin yerini şimdilerde konferans salonları, âşıkların bağlı bulundukları dernekler, konser alanları, âşıklar bayramı almıştır. Son dönemlerde yaşanan salgının etkisi bile toplumu farklı arayışlara yönlendirmiş teknolojiyi kullanarak sosyal medya ağlarına gereksinim duyulmuştur.

Kültürel değerlerin zaman içinde kaybolup yitirilmemesi için çalışmaların devam ettirilmesi ve arşivlere kazandırılması gerekmektedir. Ayva (2003)'ya göre; “Türk dünyası sözlü edebiyat külliyyatının oluşturulabilmesi için âşık tarzı ürünlerinin de bilinçli bir şekilde ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

Bunun için, sanatını icra eden bütün âşıklar, hayat hikâyeleri, âşıklığa başlayışları, usta çırak ilişkileri ve şiirleriyle birlikte kayıtlara geçirilmelidir” (s. 60).

Toplunun duygu ve düşüncelerine tercüman olan kültürel mirasın geçmişten geleceğe taşınmasında âşıklık geleneği önemli rol üstlenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana Türkiye’nin dört bir yanından toplanıp TRT arşivine kazandırılan türkülerimizin arşivlenmesi sürecinde derlemeciler âşıklık geleneğinin yaşatılması için bu türkülerini kayıt altına almaya çalışmış, onları derlemiş ve arşive kazandırmışlardır.

Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden derlenen türkülerin, bölgelerinin aynası olduğu gerekçesiyle; duygular, düşünceler, yaşam koşulları, coğrafi bölgeleri ve kahramanlıklar konuları olmuş, yaşam şekilleri sanatlarına yansımıştır.

Âşıklık geleneğini yaşatmak ve geçmişten gelen kültürel değerlerimize sahip çıkmak amacıyla yapılan çalışmaların devamlılığını sağlamaktır.

Âşıklık geleneğinin yaşatılması ve korunması için mevcut eserlerin bilinen arşive aktarılması amacıyla İslâhiye bölgesinin âşıklık geleneğinin kayıtlara geçirilmesi yoluyla âşıklar, türküler, çağdaş âşıklık geleneği kayıt altına alınıp bu çalışmada aktarımı sağlanmıştır. Bu çalışmada Gaziantep ili İslâhiye ilçesi Âşıklık geleneği değişen değerler ve kültürel geleneklerin sürdürülebilirliği açısından kültür değişimleri bağlamında incelenmiştir. Makalede, Gaziantep ilinin İslâhiye ilçesinde yaşayan âşıkların tespiti, hayatı, şiirleri, eserlerin notaya alınması ve âşıklık geleneği içerisindeki yeri makalenin temel fonksiyonu olacaktır. Çalışma konusu olan İslâhiye İlçesi nüfusuna kayıtlı âşıklar olan; Durmuş Aydın, Mustafa Yalçinkaya ve Mustafa Uzkar ile ilgili daha önce herhangi bir akademik çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

Âşıklık Geleneğinde Kültürel Evrim

Ekolojik ve kültürel evrimsel yaklaşımlardan gelen tamamlayıcı iç görüşler, kültürlerin nasıl değiştiğini birlikte açıklayabilir. Çağdaş toplumsal değişimler için kültürel değişim araştırmasının önemini tartışarak, kültür ve toplum sosyolojisi üzerine ortaya çıkan zamansal araştırmalar âşıklık geleneğinin ait olduğu kültürlerin çok ötesinde mekanlara uzaması evrenselliğinin daha hızlı süreç almasını sağlayacaktır. Çalışma konumuz olan âşıklardan Mustafa Yalçinkaya hem yurt dışında yaşıyor olması hem de bestelerini sosyal medya üzerinden paylaşıyor olması eserlerinin kültürlerin ötesine uzanmasını sağlamıştır. İnsanlar, toplumlarındaki diğer insanlarla paylaştıkları fikir ve gelenekleri neredeyse hiç düşünmez ve bunların "doğal" olduğunu varsayar. Bu fikir ve davranışlar, kültür olarak kastedilen şeyin bir parçasıdır. Kültürümüzün farklı olduğunu ancak diğer insanların bizimkinden farklı hislere, inançlara ve alışkanlıklara sahip olduğunu fark ettiğimizde fark etmeye başlarız.

Kültür değişikliği kademeli veya hızlı olabilir. Farklı toplumlar arasında her zaman temas olmuş olsa da keşif, sömürgeleştirme, ticaret ve daha yakın zamanda çokuluslu işletmeler aracılığıyla uzak kültürler arasındaki temas, son 600 yılda değişim hızını artırmıştır. Küreselleşme dünyayı giderek daha fazla birbirine bağlı hale getirmiştir. Kültür, toplumun daha üstün veya daha arzu edilir olarak gördüğü bazı parçalarına değil, herhangi bir toplumun yaşam biçiminin tamamına atıfta bulunur. Dolayısıyla, kendi yaşam biçimimize uygulandığında kültürün herhangi bir enstrüman çalmak veya iyi bir yazarın kitaplarını okumakla hiçbir ilgisi yoktur.

Her toplumun bir kültürü vardır, her insan, bir kültüre veya başka bir şeye katılma anlamında -bu kültür ne kadar basit olursa olsun- kültürlüdür. Kültürlerde ortak alışkanlıklar ve davranışlar önemlidir. Âşıklık geleneği toplumların kendi mekanizması içerisinde döngüsünü sağlayan kültürel ürünlerdir. Bu

ürünlerde âşıklar ait oldukları toplumların duygularını, acılarını ve yaşanmış olayları ezgileriyle dillere dökerler, ki bu durum zaman ve mekâna göre değişiklikler gösterir.

Kültür, belirli bir toplumun veya diğer sosyal grubun karakteristiği olan öğrenilmiş davranışlar ve fikirler -inançlar, tutumlar, değerler ve idealler dahil- kümesidir. Toplumlar kültürel öğelerine bağlı olarak, müzik aletleri ve geleneksel davranışın ürünleri olan araçlar gibi maddi kültür ürünleri de üretebilir. Bu bağlamda saz âşıkları da kendi doğup büyüdüğü mekanlar bağlamında kültür ürünlerini yani türkülerini üretirler. Toplum ve kültür terimleri eş anlamlı değildir. Toplum bir grup insanı ifade eder; kültür ise bu insanların öğrenilmiş ve paylaşılan davranışlarını, fikirlerini ve özelliklerini ifade eder. Kültürü belirli bir zaman dilimine göre tanımlamak önemlidir, zira; bir zamanın özelliği olan şey, bir başkasının özelliği olmayabilir.

“Kültürler basit olandan karmaşığa doğru evrimleşti ve bunu yaparken ilkelden medeni olana doğru hareket ettiler. Müzik, toplumlar ilerledikçe basit olandan karmaşığa doğru evrimleşir”. (Stone, 2008: 25). Kültürel evrim müzikoloji ve etnomüzikolojinin alt temellerini oluşturur. Müzikal evrimdeki ilerlemeler kültürel evrimin bilimsel anlayışındaki son gelişmeler bağlı olarak küresel şarkı tarzının makro evriminden ezgilerin mikro evrimine kadar müzikal evrimle ilgili literatürüne bağlıdır. Bir zamanlar kendi küçük çevresine ve kendi kültürel değerlerine bağlı kalan aşıklık geleneği ve temsilcileri zamanla hem kitle iletişim araçlarının etkisi hem de ulaşım kolaylıkları sayesinde hem kendi müzik türlerini dünyanın dört bir yanına duyurmaya hem de kendi ekseri dışında gelişen müzik ürünlerine çok rahat ulaşabilme kolaylığına sahip olmuştur. Bu bağlamda kültürel evrim müziğin tüm yönlerini asla açıklamasa da dünya müziğindeki çeşitliliği ve değişimi anlamak için yararlı bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Kültürler durağan değildir ve kültürel ürünler, uygulamalar ve değerler için belgelenen birkaç belirli değişiklik vardır. Aşıklık geleneği ürünleri de bu bağlamda hem konu bakımından hem de müziğin uygulama alanları açısından zaman içerisinde önemli değişikliklere uğramıştır. “Kültürel değişimin merkezinde kültür, zaman ve kültürel evrim bulunmaktadır. Şarkılar, genler ve diller gibi evrimleşir” (Leroi ve Swire, 2006: 43). Öyle ki aşıklık geleneği temsilcisi kültürünün müzikal ürünlerini doğup büyüdüğü topraklardan binlerce kilometre uzakta tıpkı doğasının bağlı olduğu topraklar da yaşıyor gibi yeni eserler üretmeye devam eder. Üstelik bu uygulamaları aynı dili konuşmadığı topraklarda sürdürebilir. Sosyal normlar ve tutumlar zamanla değişebilir. Bu değişikliklere bağlı olarak da saz âşıklarının eserlerinin konuları ve eğilimleri de değişkenlik gösterir. Müzikal üretim süreci, kültürü, bilgiyi ve bireysel etkiyi kabul ettirmek için geçmişteki eserlerin ötesine uzanır.

Gaziantep İli İslâhiye İlçesi Sosyo-Kültürel Yapısı

İslâhiye ilçesi Gaziantep ilinin batısında yer alır. “İslâhiye, Amanos dağları ile çevrilidir. İslâhiye harabeleri olarak da bilinen, Bizans döneminden kalma kilise kalıntıları da ilçede mevcuttur. Fırat bölgesi çevresinde taşlarla örülü yazlık konaklama yerleri kalmıştır. Bu konaklama yerlerinin hangi uygarlıktan kaldığı bilinmemektedir. İslâhiye ilçesinde Kabaklar köyünde Roma dönemine ait taşlar bahçeleri süslemiştir. Köy halkının büyük bir kısmı yurt dışında yaşamaktadır. İdilli köyü İslâhiye ilçesine bağlı bir diğer köydür ve Vadi köyü olarak da bilinir. Yeşil görüntüsü ve temiz havasıyla halkın piknik yaptığı, sulak bir bölgedir” (Ergeç & Yelken, 2016: 10-51)

“Gaziantep, günümüzdeki nüfusu, ekonomik yapısı, turizm potansiyeli, idari statüsü ve metropol şehir özelliği ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin en büyük, Türkiye’nin ise 6. büyük şehridir. Sanayisi ve ticari hacmi ile bölgenin kalkınmasında temel teşkil eden Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki farklı büyüklükte birçok yerleşmeyi de etkisi altında tutmaktadır. Siyasi koşullara bağlı olarak Ortadoğu

lkeleriyle ekonomik iş birliğinin gelişmesi, ilin coğrafi konumundan kaynaklı avantajlar arasındadır.” (Sönmez, 2018: 115). Gaziantep ilinin coğrafi özellikleri ve konumu ilin türlü uygarlıklarca çeşitli amaçlarla kullanılması, ilin stratejik önemi, bu önemin geçerli olduğu uygarlıkların Gaziantep’e bıraktığı eser, kültürel doku ve modern zamanlarda ise sosyoekonomik aından gelişimini etkilemiştir.

Uğraş’a (2020) göre bölgenin tanımı “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin ‘Bereketli Hilal’ olarak anılan bölgede yer alması, farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış olması ve en önemlisi de tarihi derinliği, bölge mutfağının zengin olmasına zemin hazırlamış ve bölgenin kendine has mutfak yapısını oluşturmuştur” (s. 44-48).

Gaziantep ve evresi Müzik Kültürü

Güneydoğu Anadolu bölgesi, tarihsel süreçte pek çok medeniyete ev sahipliğini üstlenmiştir. Kültürel zenginliklerin ve inançların izlerini barındıran Gaziantep geçmişte olduğu gibi bugün de kültürel zenginliklere sahip çıkmaya devam etmektedir. Yerel değerlerin evrensel değerlerden istifade edebilmesi için yaşamış kültürel mirasın nesiller arasında aktarılması gerekir. Bu aktarımın canlı tutulması, buna sahip çıkılması, öneminin hatırlanıp geleneğinin korunmasıyla mümkündür.

Gaziantep ve ilçeleri pek çok il ile sınır komşusu olmasından dolayı bölgede, ilçeler arasında müzikal farklılıklar gözlemlenmiştir. Bunun sebebi etnik çeşitlilik ve komşu illerden etkilenmesidir. Gaziantep’in bir ilçesi olan Karkamış’ın tarihsel serüveninin sonucunda Barak Türkmenlerinin varlığı bu ve diğer bazı bölgelerde süregelmiştir. “XVI. yüzyılın sonlarına doğru, bir Osmanlı projesi olan Rakka isknı ile Colab’a yerleştirilen Baraklar, Rakka’nın dağıtılması ile bugün yoğun olarak yaşadıkları Barak ovası denilen bölgeye yerleşmişlerdir. Ağırlıklı olarak Karkamış, Oğuzeli ve Nizip ilçelerini içerisine alan, Kilis’e kadar ulaşan ve isimleri ile anılan Barak Ovası’nda yaşamlarını sürdürmektedirler” (Ceylan, 2019: 37).

“Gaziantep şehir merkezinde Türk sanat müziğinin etkisi geçmişte olduğu gibi günümüzde de kendisini yoğun bir şekilde hissettirmektedir. Söz konusu bu etkiyi şehir merkezinde, yöre halkı tarafından alınıp söylenen türkülerde ve kullanılan çalgılarda görmekteyiz. şehirlerde ve köylerde icra edilen müzik arasındaki farklardan biri de Barak ve İşkn türkülerinde kendini göstermektedir. Fakat hızlı gelişen şehirleşme ve büyük glerin de etkisiyle köy ve şehir kültürü zamanla i ie geçmiş gerek kullanılan çalgılarda gerekse de ezgisel bağlamda ortak unsurlar ortaya çıkmıştır” (Gökkaya, 2019: 7).

Âşıklık Geleneği ve İşlhiye şıklık Geleneği Temsilcileri

Âşık; şiir yazar, şair, halk şairi, şakacı, güzel dille konuşan gibi anlamlar ile tanımlanmıştır. Eski Türk şairi ve limleri olarak da bilinmişlerdir. Eski Türk devletlerinde toplumun yaşantısını yansıtan, savaşta ve barışta kültürü taşıyan şıklık, bunun yanı sıra konar-gerlikten yerleşik hayata geçişle beraber yerini ozanlığa bırakmıştır. Âşıklar İşlamiyet’ten önce “kopuz” algısı eşliğinde şiir, deyiş ve türkülerini söylemiş, halkı güldürürken dşndrmşlerdir. Köklü bir tarihe sahip olan Türk milleti, geleneğine uygun şiir okuyabilen, atışmalara katılan, saz alabilen usta-ıracak eğitimini alarak yetişen toplumun gelenek ve göreneklerini yansıtabilen âşıklar, sabırlarının sonucunda mahlas alarak ustalarının hayır duasıyla halk önünde alma mertebesine ulaşıp, geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplumun tarihi serüvenine ayna olmuşlardır. Milli kimliğini kaybetmeden halkın beğenisi ile gelenek haline dönüşmüş olan şıklık geleneği, kültürel miras çeşitliliğini arttırarak muhafaza etmiştir. Âşıklık geleneği halk kültürü içerisinde çeşitlilikler göstermektedir, bu bağlamda kültür artık çeşitlilik gösteren toplulukları da içine alacak şekilde özgül ve değişkenlik arz eden çoğul bir yapı kazanmıştır (Esen, 2023: 787).

Âşıklık geleneği; yaşanan dönemin coğrafyası ve yaşam şekliyle biçimlenmiş, deneyimlere ve geleneklere bağlı özgün gelişimini sürdürmüş kültürel aktarımdır. Gelenek kelimesinin anlamı; geçmişten bu yana yapılan alışkanlıklar. Görenek ise; görmek, görerek yapmaktır. Bu iki kavramdan yola çıkarak âşıklar geçmişten bu yana görerek öğrendikleri belirli kurallara bağlı kalıp bu kültürel aktarımı üstlenmişlerdir.

Âşıklar gözlerini dünyaya açtıkları andan itibaren özgün kültürel çevrelerinde yetişerek deneyim ve gelişim göstermiş, öte yandan modern yaşamın getirdiği yeniliklerle de şekillenmişlerdir. “Öğrenmeler yaşıntıların davranışlara dönüşmesiyle kalıcılık ve devamlılık getirmiştir. Bu aktarımın yapılabilmesi, bilgi ve becerinin kazanılması için eğitim-öğretimin yapılması ve meslek edinimi gereksinimini doğurmuştur. Usta çırak ilişkisi ile başlayan bu eğitim-öğretim süreci, düzenli bir şekilde teşkilatlanmayı gerektirmiştir” (Bektaş, 2016: 18-23).

Şenel (2005)’te bu usta-çırak ilişkisini şöyle ifade etmiştir. “Usta-çırak ilişkisi ile başlayan eğitimde ustanın yanında yetişmekten kasıt; dinleme, dinleneni tekrarlama ve yapılan işe hâkim olma sürecidir. Bu süreçte çırak ustasının yanından ayrılmaz, gözlem yaparak kendi öğrenme sürecine katkıda bulunur. Ustadan sadece söz söylemenin inceliklerini değil, aynı zamanda sözü ezgi ile birleştirmenin inceliklerini de öğrenir” (s. 65-67).

Âşıkların geleneği öğrenmelerinde aile büyüklerinden destek, âşıklardan etkilenme, çevre etkisi, âşıklığa gönül verme, rüya ile âşıklığa başlama gibi birçok etken vardır. Gelenek içine doğan âşık görerek ve öğrenerek sanatına hâkim olurken son zamanlarda gelenek ve göreneklerin yanı sıra elektronik ortamlardan da birçok şey öğrenme imkânına sahiptir. Bugünkü meslek edindirme ve çıraklık merkezleri gibi geçmişte de lonca, ahilik gibi çeşitli teşkilatlar bulunmuştur. Hepsinde amaç usta yetiştirmektir ve her dönemde önemlerini korumuşlardır. Çırak, hayranlık duyduğu kişiyi kendine usta olarak seçebilmektedir veya ustasını icra ortamlarında kendine yakın hissettiği ustalardan da seçebilmektedir.

Gaziantep’te günümüze kadar âşıklık geleneğinin önemli temsilcileri şunlardır: “Keleş Hasan, Kul Hasan, Mecigin Mehmet, Şık Veli, Hafız Hapba, Kul Rıza, Şık Süleyman, Aşık Hacı, Ali Paşa, Hacı Baba, Harda, Alu Beşe, Şık Veysi, Hacı, Mehmet, İbrahim, İspiroğlu, Bey Haydar, Bezmi, Elbeyoğlu, Harde, Kürt Ağa, Hasan Paşa, Mehmet Bey, Mamo Mehmet, Tahir Efendi, Kul Mustafa, Mustafa, Berbadinoğlu, Kılıçoğlu, Beyoğlu, Deliboran, Aşık Cuma, Sefil Ali, Derviş Ali, Gündeşoğlu, Öksüzdoğan, Hüseyin, Hacınaloğlu, Üçgözoğlu, Miskin Ali, Derviş Hacı, Mail Bey, Sefil Molla, Daşdemir, Kul Habeş, Kul Hüseyin, Deli Şerif, Fatma Hanım, Ulaşlıoğlu, Miskin Ali, Kılıçoğlu, Menşuri, Nalçioğlu, Şih Efendi, Mehmet Bey, Bayram Ali, Hasan Ağa, ve Şık Cuma’ dır. Günümüzde ise; Âşık Mehmet Ekrem Çeken (Sahî), Ökkeş Dehmenoğlu, Mehmet Yılmaz (Mızarlı Mehmet), Âşık Yusuf Karataş, Ahmet Yiğit (Gül Ahmet), Ali Nurşani (Nurşani), Âşık Hüseyin ve Âşık Hasan Hüseyin Gaziantep’teki tanınmış âşıklardan bazılarıdır” (Url-1). İslâhiye ilçesi âşıklık geleneğinin son temsilcileri olan; Âşık Durmuş Aydın, Âşık Mustafa Uzkar ve Âşık İbrahim Çetin, makalemizin ana temasını oluşturan âşıklardır.

Yaptığımız alan çalışmasında İslâhiye ilçesinde âşıklık geleneği temsilcilerinin herhangi bir toplanma mekanına rastlanmamıştır. İslahiye’de yaşayan âşıklar genellikle komşu illerin âşıklar derneklerine üye olmuşlardır. Âşık Durmuş Aydın Kahramanmaraş’ta bulunan YÖRTÜRK (Yörük Türk Derneği)’ne üyedir. Derneklerin belirlemiş oldukları etkinliklere katılmaktadır. Diğer temsilci Âşık Mustafa Yalçinkaya vefatından önce Frankfurt Gaziantep Kültür Dayanışma Derneğine kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Yurtdışında yaşayan Gaziantep’lilerle belirli günlerde bir araya gelip sanatını icra etmiştir.

Âşık Mustafa Uzkar Amerika’da yaşadığı dönemde Türklerle bir araya gelip sanatını icra etmiştir. Yurtdışında yaşadığı dönemlerde en çok vatanına milletine duyduğu özleminden ötürü kalemine tesir eden millet sevgisini işlemiştir.

İslâhiye Âşıklık Geleneği Temsilcileri Eserleri

Âşık Durmuş AYDIN

Durdu Ali’nin oğlu Âşık Durmuş 01.02.1955’te dünyaya gelmiştir. Gaziantep Nurdağı ilçesinde (Kemezanlı) Sayburun köyünde doğmuştur. Durmuş Aydın Oğuz kökenli Türk gruplarından birisi olan Yörüklerdendir. Bağlı bulunduğu Aşiretinin yarısı Avşar, yarısı Yörük’tür. Aydın, 10 yaşından sonra çobanlık yapmıştır. 1982 yılında TEKEL fabrikasında işe girmiş ve 23 yıl çalışmanın ardından emekli olmuştur. O zamanlarda aldığı ilk maaşla kendine bir bağlama almış ve bağlama çalmaya başlamıştır. Kendi dönemine denk gelen aşıklar olan Âşık Gül Ahmet (Fevzi paşalı), Hilmi Şahpalı (Türkoğlu), Âşık İmami, Hacı Karakılıçık ve Âşık Yemlaha arkadaşlarıdır ve onlardan müzikal olarak etkilenmiştir.

Eğitimin ve bir enstrüman çalmanın önemini Durmuş Aydın şu şekilde dile getirmiştir: Okumak ve yazabilmek kadar büyük bir şans düşünülemez. Gençlerimiz okusun, bu hayatta her şeyden biraz da olsa zarar gelir fakat okumak bizi hem güçlü hem bağımsız kılar diye ifade etmiştir. Bir çalgı aleti çalmanın insanı en iyi anlayan arkadaşı gibi olduğunu sözlerine tercüman ettiğini ifade etmiştir. (Kişisel Görüşme, Aydın, D. 01.03.2021). Sözü ve müziği âşık Durmuş Aydın’a ait eserler şu şekildedir;

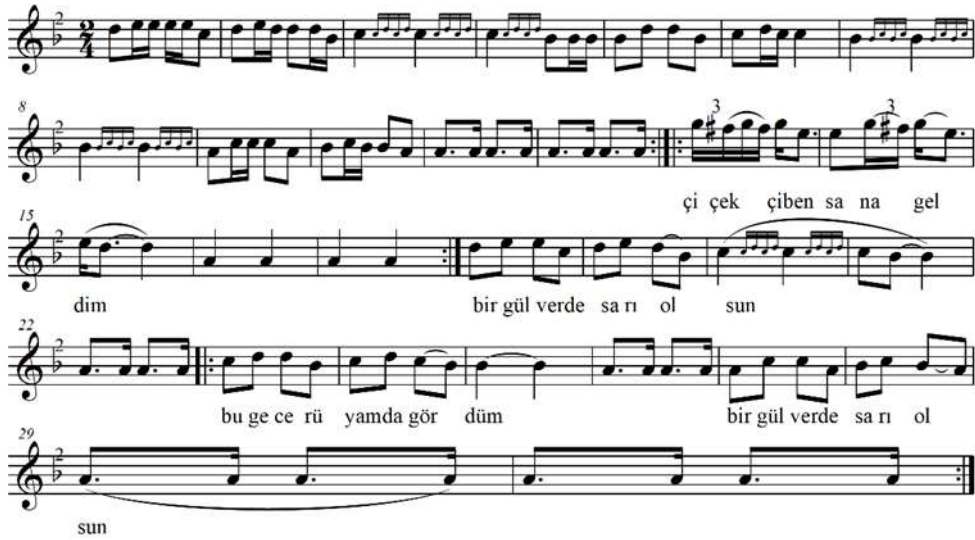
✓ *Yörük Kızı (Uzun Hava)*¹

da ğın du ma nı e li miz çok yi ğit garda
ş vermiyor a ma nı gel di Mayıs a yı yay la za
ma nı yay la ya doğ ru da göç yörük kı zı

✓ *Hangi Dağın Ardındasın*²

¹ Söz Müzik: Durmuş Aydın; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

² Söz Müzik: Durmuş Aydın; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

✓ Çiçekçi Sana Geldim³

Durmuş Aydın, 10 Aralık 2024 tarihinde İslahiye’de vefat etmiştir.

Âşık Mustafa YALÇINKAYA

Gaziantep ilinin İslâhiye ilçesinin Ekiz dağı eteklerinde bir dağ manzara küçükliğindeki Çınarlı köyünde 1960 yılında doğmuştur. Bağlama çalıp türkü söylemesi nedeniyle arkadaşları kendisine Âşık Mustafa diye hitap etmişlerdir. Askerlik görevini yaptığı sırada 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleşmiştir. Askerlik sonrası köyde uğraşacağı herhangi bir işi olmaması nedeniyle evlenerek Almanya’ya yerleşmiştir.

Âşık Mustafa Yalçinkaya gençlik yıllarında hem kendi yazdığı eserleri çalıp söylemesi hem de yöreye ait türküler çalıp söylemesi nedeniyle kendisine halk tarafından Âşık Mustafa veya Garip Mustafa denmiştir. Çocukluğundan beri kendi bestelediği türkülerini ve halk türkülerini çalıp okumaktadır. Kendi

³ Söz Müzik: Durmuş Aydın; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

tarzında Gaziantep’e mahsus mahalli türkülerden oluşan bir kaset ayrıca sözü ve müziği kendisine ait olan bestelerden oluşan Umut (1989) ve Say (1992) isimli kasetleri yayınlanmıştır. Çeşitli konularda şiirler yazmış ve yazmaya devam etmektedir. Bazı şiirlerinde ve deyişlerde kendini, Gaziantep’li ‘*Garip Mustafa Yalçinkaya*’ mahlası ile ifade etmektedir. Konularını büyük bir çoğunluğunu “gurbet” teması oluşturan “Ağlatır Beni, Yürüdüm Gurbetin Sokaklarını, Gittiğine Say, Beş Para Etmezmiş Ağladıklarım ve Ah Be Dünya” adlı şiir kitapları bulunmaktadır. Sözü ve müziği âşık Mustafa Yalçinkaya’ya ait eserler şu şekildedir;

✓ **Yalandan⁴**

Piccolo

gel di geç ti öm rüm a ha

et me di bes ku ru s pa ha saz...

koca dün ya ya ya lan sa ha

oy na dim gül düm ya lan dan

ya lan dan dost lar ya lan dan oy na dim güll

düm ya lan dan saz...

⁴ **Söz Müzik:** Mustafa Yalçinkaya; **Derleyen:** Ceylan Kocakaya; **Notaya Alan:** Resul Bağ

✓ Ağlama Bacım⁵

1. ge le medim diye yaban
2. yol la rı ma bakıp bakıp

el le r de U mu du nu
ağ la ma saz kes me böy le hal le r de Türkü le ri yakıp yakıp
ağ la ma ağ la ma ağ la
ma ağ la ma da a na m bacım ağ la ma
ağlamada dert i la cım ağ la ma ağ la ma

✓ Geçer Kara Gözlüm⁶

ge lip
ge çer ka ra göz lü m her bir çi le
bi te r bi te r yü re ği a teş li m köz lüm ağ lar
i se n ak lı m yi ter

Mustafa Yalçinkaya, 2015 yılında mide kanseri nedeniyle vefat etmiştir.

⁵ Söz Müzik: Mustafa Yalçinkaya; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

⁶ Söz Müzik: Mustafa Yalçinkaya; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

Âşık Mustafa UZKAR

Gaziantep'in İslâhiye ilçesinde 1957 yılında dünyaya gelmiştir. Konar göçer –yörük- bir yaşam süren ailede doğduğu için ilkokul yıllarında her yıl farklı bir köyde eğitim öğretimine devam etmiştir. Ortaokulu Türkoğlu'nda okumuş, Kahramanmaraş'ta ise liseyi okumuştur. 1974 yılında bağlama çalmaya başlamış ve günümüzde halen icra etmeye devam etmektedir. Yazmak için gurbeti, hasreti, varlığı, yokluğu yaşamak gerektiğini âşıkların yürekleri yufka olduğunu, yüreğinin yanık olduğunu, vatana, millete, bayrağa, sevgiliye aklınıza ne gelirse gözünün ve gönlünün gördüklerini kaleme dökmektedir. Önemli olan o duygunun yakalanması gerektiğini ifade etmiştir. Amerika'da 11 yıl yaşamıştır. Yıllardır gurbet özlemi ile yanıp tutuşmuştur. Zaman zaman konserlerde yer almıştır.

Sözü ve müziği Âşık Mustafa Uzkar'a ait eserlerin bazıları şu şekildedir;

✓ **Ah Sazım Sende⁷**

Sırtı na çiz miş ler ku zu yanı na koy muş lar kur du

Şu dün ya nın bü tün der di Ah sazım sen de ahsa zım sen

de ah sa zım sen de

⁷ **Söz Müzik:** Mustafa Uzkar; **Derleyen:** Ceylan Kocakaya, **Notaya Alan:** Resul Bağ

✓ **Giden Gelmez Bir Daha⁸**

in san oğ lu ya lan dün ya da fa ni Sul tan Sü ley ma n'a kal ma
 mi ş ga ni Dünya ya di rek mi ol duk biz ya ni
 Ge len ge lir gi den gel mez bir da ha ge len ge lir gi den gel mez
 bir da ha ge len ge lir gi den gel mez
 bir da ha

✓ **Gurbetin Acısı Yamandır⁹**

Gurbe tin a cı sı yamandır dost lar hasretten ken di me
 kıya sım gel di kıyasım gel di şu gur be tin sa ra
 yının köşk ü nün di bi ne di na mit koyasım gel di

Çalışma konumuz olan âşıklara ait yukarıda notalarıyla verilen besteleri haricinde alan çalışmamızda derlediğimiz ve notaya alınan pek çok eser bulunmaktadır.

⁸ Söz Müzik: Mustafa Uzkar; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

⁹ Söz Müzik: Mustafa Uzkar; Derleyen: Ceylan Kocakaya, Notaya Alan: Resul Bağ

Sonuç

Âşık Durmuş Aydın, Gaziantep’te sözlü ve ezgisel halk kültürünü iyi tanıyan halk kültürünü yaşayarak öğrenmiş ve türkülerinde bunu yansıtan bir âşıktır. Görüşme sırasında eserlerini kayıt altına aldığı defterini inceleme fırsatı bulduk. Durmuş Aydın’ın eserleri video ve ses kayıt cihazlarıyla derlenmiştir. Şiir ve atışmalarını yazdığı defter fotoğraf makinesi yardımıyla edinilmiştir. Durmuş Aydın Âşık atışmasına bir kez katılmıştır. Âşık Durmuş, İbrahim Çetin ile âşık atışması yapmıştır. Bu konuyu; “*Benim ya da arkadaşımın ayak vermesiyle atışma başlamakta ve en sonunda konu tatlıya bağlayarak bitirmektediriz*” şeklinde ifade etmiştir.

Âşıklık geleneği çalışmalarının yapılması kültürümüzün yaşatılması tarih kadar önemlidir. Gün geçtikçe kaybolan geleneğimizi gelecek nesillere aktarmak ve kalıcılığını sağlamak adına Âşık derlemelerinin yapılması gerekmektedir.

Mustafa Yalçinkaya’nın 2015 yılında vefatından dolayı kaynaklara ailesi ile görüşme yapılarak ulaşılmıştır. Merhum *Âşık Mustafa* kültürel zenginliklerimiz adına Almanya’da yaşam sürmekte iken devam ettirmiş geriye 4 adet kitap yazarak eserlerini ölümsüzleştirmiştir. Eserlerinde gurbet özlemi çekmiş, vatan sevgisini kaleme almıştır. Âşıklar geçmişe ve geleneklerine bağlılıkla, bilgi birikimiyle ulusal kültürü korumakta büyük rol üstlenmişlerdir. Derleme çalışmaları yapılarak âşıklara ulaşmak eserlerini derlemek ciddi kaynakları arşive kazandırmak topluma karşı sorumluluk bilincini oluşturur. Âşıklarımızın hayatını arşive kazandırmak gelecek kuşaklara aktarılması yarınlar için daha umutlu bakılmasını sağlamaktadır.

Âşık Mustafa Uzkar yörenin tanınmış Türk Halk Müziği duayenlerinden Hacı Karakılçık ile meşk yaptığını ve sohbet ortamında atışma yaptığını belirtmiştir. Dedesi kaval çalan Uzkar, halk müziği geleneğinin aileden geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca babasının ve amcasının da sesinin güzel olduğunu ve türküler söylediklerini dile getirmiştir.

Âşık Durmuş Aydın, Mustafa Yalçinkaya, Mustafa Uzkar’a ait eserlerin derlenmesi ve bu eserlere ulaşılabilir dijital ya da fiziki kitap haline getirilmesi; Gaziantep ilinin âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerine ev sahipliği yapıyor olması nedeniyle kültürel sürdürülebilirlik ve gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında büyük önem taşımaktadır. Günümüzde yok olmaya yüz tutan Âşıklık Geleneğinin yaşatılabilmesi, âşıkların eserlerinin kayıt altına alınması ve âşıklara kendilerini ifade edebilecekleri uygun koşulların sağlanması ile mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

Aydın, D. Kişisel Görüşme, 01.03.2021.

Ayva, A. (2003). Âşık Ataroğlu ve Şiirleri. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (14), 59-79.

Bektaş, Elif (2016). Kars Âşıklık Geleneği: Âşık Bilal Ersari. Dokuz Eylül Üniversitesi / Güzel Sanatlar Enstitüsü / Müzik Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Ceylan, Vehbi (2019) Gaziantep ilinin Karkamış İlçesinde yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik bir yaklaşım). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Ergeç, Rifat ve Yelken, Hasan (2016). Bir Başka Gaziantep. GAZİKÜLTÜR A.Ş. Yayınları.

Esen, Hüseyin Cem (2023) Kültür Endüstrisinin Metalaştırma Tahakkümüne Karşı Kласığın Direnci: Alâeddin Yavaşıca'nın Medhâl Besteciliğı Örneğı. 100. YILINDA CUMHURİYET DÖNEMİ GAZİANTEP. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları – 76 ss. 785-795.

Gökkaya, İlker (2019). TRT Türk halk müziğı repertuvarında bulunan, eserlerin sesle icra bakımından incelenmesi. (Gaziantep-Kerkük örneğı). Sakarya Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Temel Bilimler Ana Bilim Dalı / Müzik Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Leroi AM, Swire J. (2006) The Recovery Of The Past: World Music 48(3):43–54

Özdemir, E. (2013). Türkiye Örneğinde Âşıklarda Müzik. 1. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sönmez, Mehmet Emin (2018) “Gaziantep Şehrinin Geçmişten Günümüze Alansal Gelişimi”. Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi 1/1 (Aralık), 115-136.

Stone R. (2008) Theory For Ethnomusicology. Pearson/Prentice Hall, Upper Saddle

Şenel, Süleyman (2005). Kastamonu'da Âşık Fasılları. Kastamonu Valiliğı Yayınları.

Uğraş, Özge (2020). Arkeolojik Veriler Işığında Antikçağ'da Günümüze Gaziantep'te Yemek Kültürü. TC. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Url-1 (2021, 12 19). Antepli Hasan Hüseyin Adına Bir Araştırma.

http://www.turkuler.com/yazi/antepli_asik_hasan_huseyin.asp adresinden alınmıştır.

Uzkar, M. Kişisel Görüşme, 11.03.2022

Ahsen Büşra KİRİKOĞLU

Doktora Öğrencisi. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.

ORCID: 0000-0002-8789-6051

ahsenkocakk@gmail.com

İlkay ŞAHİN

Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

ORCID: 0000-0002-9751-0271

sahin.ilkay@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi-Research Article

Başvuru/Submitted: 29.03.2025

Kabul/Accepted: 20.04.2025

KADIN GÜZELLİĞİ ve BENLİĞİN SUNUMU: TEKNOLOJİK GÜZELLİK

Öz

Bu çalışma, teknolojik araçlar aracılığıyla belirlenen ve yayılan ideal güzellik anlayışı ile ölçütünü, Erving Goffman'ın dramaturjik yaklaşımı bağlamında bir benlik sunumu olarak ele almayı konu edinmektedir. Makalede, teknolojik araçların nasıl bir ideal güzellik anlayışını şekillendirdiği, bu güzellik anlayışının kadınlar üzerinde nasıl bir etki yarattığı, kadınların bu ölçüte uymak için neler yaptıkları, kadınların estetik operasyonlara ve kozmetik ürünlerine nasıl baktıkları sorularına cevap aranmıştır. Toplumsal yapı içerisinde yer alan söylemler, kadınları ideal güzellik ölçütlerine yönlendirmektedir. Bu söylemler doğrultusunda tektip bir güzellik algısı oluşturularak tüm kadınların buna uyum sağlamaları beklenmektedir. Böyle bir durumda ise kadınların kimlikleri hem görünüm açısından hem de kişilik açısından parçalanmış hale gelmektedir. Literatüre bakıldığında, genel anlamda ideal güzellik ölçütleri, kadın bedeni, tektipleşen güzellik algısı, dijitalleşmenin ve kitle iletişim araçlarının oluşturduğu güzellik algısı, estetik cerrahi operasyonlar, kozmetik ürünleri tüketimi gibi konulara çokça değinildiği görülür. Bu çalışmada ise nitel yöntemin kullanılması; kadın güzelliği, benlik sunumu bağlantısını ve teknolojinin bu bağlantıdaki rolünün ortaya konulmasında daha zengin bir içeriğe ulaşılmasını sağladığından çalışmanın özgün yönlerinden biridir. Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama tekniklerinden yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak Kayseri ilinde bulunan, 21-35 yaş aralığındaki altı kadın katılımcıdan veri elde edilmiştir. Örneklem hacminin oluşturulmasında nitel araştırma yönteminin paradigması gereğince veri doygunluğu ilkesi esas alınmıştır. Örneklem tekniği amaçlı ve kartopu örneklemedir. Örneklem birimleri araştırmacının sosyal çevresinden araştırma soruları dikkate alınarak kartopu örnekleme ve amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Bu çerçevede olmak üzere, bulgular sadece araştırmanın sahasıyla sınırlıdır. Veriler tematik olarak betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonucunda güzellik söyleminin, kapitalist kültürün ve ataerkil yapının aracı haline geldiği, kadınları tüketim odaklı güzellik normlarına yönlendirdiği ve onlar üzerinde hem sosyolojik hem psikolojik hem de ekonomik baskılar yarattığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Güzellik, Dramaturji, Teknoloji, Dijitalleşme, Estetik.

FEMALE BEAUTY AND THE PRESENTATION OF SELF: TECHNOLOGICAL BEAUTY

Abstract

This study focuses on examining the concept and standards of ideal beauty, as determined and disseminated through technological tools, as a self-presentation within the framework of Erving Goffman's dramaturgical approach. The article seeks to answer the following questions: How do technological tools shape the understanding of ideal beauty? What impact does this perception of beauty have on women? What do women do to conform to these standards? How do women perceive aesthetic surgeries and cosmetic products? Discourses within the social structure direct women toward ideal beauty standards. In line with these discourses, a uniform perception of beauty is constructed, and all women are expected to conform to it. In such a situation, women's identities become fragmented both in terms of appearance and personality. A review of the literature reveals that topics such as ideal beauty standards, the female body, the homogenization of beauty perceptions, the influence of digitalization and mass media on beauty norms, aesthetic surgical operations, and cosmetic product consumption have been widely discussed. In this study, the use of the qualitative method is one of the original aspects of the study as it provides a richer content in revealing the connection between female beauty and self-presentation and the role of technology in this connection. Qualitative research method was used in the study. Data were collected from six female participants aged 21 to 35 in the province of Kayseri using the structured in-depth interview technique, one of the qualitative data collection methods. In determining the sample size, the principle of data saturation, in line with the qualitative research paradigm, was prioritized. The sampling technique used was purposive and snowball sampling. Sample units were selected through snowball and purposive sampling techniques, considering the research questions and drawing from the researcher's social network. Accordingly, the findings are limited to the scope of the research field. The data were thematically described and interpreted. The results of the study indicate that beauty discourse has become a tool of capitalist culture and the patriarchal system, directing women toward consumer-oriented beauty norms and imposing sociological, psychological, and economic pressures on them.

Keywords: Beauty, Dramaturgy, Technology, Digitalization, Aesthetic.

Giriş

Kültürler sabit kalmayıp zaman içerisinde değişir, gelişir ve sürekli olarak kendilerini yenilerler. Maddi kültüre denk düşen teknoloji de zaman içerisinde değişir, gelişir ve kendini yeniler. Teknolojik kültürün inşasında iletişim teknolojilerinin ve yeni enformasyonların rolü büyüktür. "Küreselleşme", "bilgi toplumu", "iletişim teknolojileri", "tüketim kültürü" gibi kavramlarla işaret edildiği üzere 1990'lı yıllardan itibaren teknolojik kültür etki ve hakimiyet alanını genişletmiş ve dünya kültürlerini benzer eğilimleri sahiplenmeye yönlendiren bir dönüşümden geçmiştir (Kaymas, 2012: 19-20). Tüm dünyayı etkisi altında alan ve benzer kültürel kalıpların farklı toplumlar düzeyinde paylaşılmasına ve Ritzer'in deyişiyle tektipleşmiş kültürel pratiklerin açığa çıkmasına sebep olan bu dönüşümün çarpıcı bir biçimde görülebileceği durumlardan biri de güzellik anlayışı ve pratikleridir (Ritzer, 2011).

Güzellik anlayışı kültürden kültüre değişiklik gösterebildiği gibi aynı kültür içerisinde de çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olsa da modern dönem güzellik anlayışını tüketim kültürü bağlamında standartlaştırmıştır. Bu tektipleştirme ise kitleler üzerindeki etki gücü nedeniyle büyük ölçüde basın yayın teknolojileri vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Basın yayın teknolojileri, radyo ve televizyon gibi sesli ve görsel teknolojilerin ardından günümüzde güzellik anlayışını şekillendiren ve yönlendiren en önemli etken bilgisayar ve telefon gibi teknolojik araçlar vasıtasıyla erişilebilir olan dijital ortamdır. Bir “kültür endüstrisini” ve “kitle kültürünü” üreten ve yaygınlaştıran kitle iletişim araçları ve bu araçların yarattıkları dijital dünya/sosyal medya bireylerin iletişim kurma becerilerinden, tüketim alışkanlıklarına ve güzellik anlayışlarına kadar yaşamlarını yönlendirmekte ve hatta yaşamları üzerinde bir tahakküm kurmaktadır (Özkök, 2019: 9). Teknolojik kültürün güzellik anlayışı üzerinde yarattığı yönlendirmenin ise özellikle kadınlar düzeyinde belirgin olduğu görülmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşen dünyada kadınlar üzerinden tektip güzelliğe vurgu yapan bir anlayış oluşmuştur. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar ve elde edilen veriler incelendiğinde, bu etkinin ne denli yüksek olduğu anlaşılabacaktır. Uluslararası Estetik Plastik Cerrahlar Birliği’nin (ISAPS) verilerine göre “2023’t e estetik operasyon sayısı 35 milyona yaklaştı. 2023 yılında cerrahi ve cerrahi olmayan toplam işlem sayısı %3,4 artarak 34,9 milyona çıktı.” (Isaps, 2023). ISAPS Dünya Kongresi’nde yayınlanan bu sonuçlar Estetik/Kozmetik Prosedürler üzerine yıllık küresel anketinin sonuçlarını kapsamaktadır. Bu sonuçlara göre son dört yıldaki genel artış %40’lara ulaşmaktadır. Estetik operasyon yaptıranların %85,5’ini ise kadınların oluşturduğu görülmektedir (Isaps, 2023). Bu bulgular dijital teknolojiler vasıtasıyla şekillenen tektipleşmiş bir güzellik anlayışının özellikle kadınlar düzeyinde yaygınlaştığını göstermektedir. ISAPS tarafından açıklanan verilerin de gösterdiği üzere, güzellik hem ticari bir sektör hem de güzelleşmeye yönelik kanaat ve pratikler açısından günümüzde de genel anlamda kadınlarla bağlantılandırılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, kadınlarda estetik kaygıların artmasına, görünüş-kişilik ikilemlerinin yaşanmasına, beğenilmeme korkusunun oluşmasına, aşırı kozmetik ürünü tüketme eğilimine yol açmaktadır.

Dijital teknolojilerle birlikte günümüzde “görünüş” odaklı, fiziksel yapının estetik müdahalelerle değiştirildiği ve yaş kriterinin fiziksel görüntüyle ilişkisinin koparıldığı tektip ve yapay bir güzellik anlayışı oluşmuştur. Kadınlar, doğal-biyolojik saati kesintiye uğrattığı için yapay, ama fiziksel noksanlıkları giderme eğiliminde olduğu için de Goffman’ın deyiimiyle, kusursuz bir görünüşün “sunumuna” odaklı bu yeni “dijital/teknolojik” güzellik anlayışına göre bedenleri ve yaşamlarını düzenlemeye yönelmişlerdir. Böylelikle, sanal/dijital teknolojilerin zamansızlık ve mekansızlık ilkesi temelinde oluşturmaya yöneldiği noksanlıklardan arındırılmış insan ve toplum anlayışının tezahürü olan bir güzellik anlayışı yapılandırılmış ve yaygınlaşmıştır (Şahin, 2013). Kadınları fiziksel görünümüne göre hiyerarşik bir sıralamaya da tabi tutan ve onları adeta birbiriyle yarıştıran teknolojik güzellik anlayışı, standartlara uymayan kadınları kusurlu, yaşlı, çirkin ve bakımsız olma etiketiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Teknolojik güzellik ölçütlerinin dışında kalan kadınlar, toplumsal yaşamda, Goffman’ın deyişiyle, çirkin ve bakımsız olarak “etiketlenmekte”, kendi fiziksel yapılarına göre var olma arzuları ile teknolojik kültürün yarattığı baskı ve tahakküm arasında kalmaktadır (Goffman, 2014). Bireysel düzeyde ise ciddi özgüven sorunlarıyla yüzleşmektedir. Bu etiketten kurtulmanın yolu ise belirlenmiş olan güzellik ölçütüne uyum sağlamaktan geçmektedir. Bu ölçüte göre, Güzel’in (2013) de belirttiği üzere, yılların vermiş olduğu yaşanmışlığa dair çizgilere bile kadınların yüzlerinde yer yoktur. Kadın, her koşulda bakımlı, güzel, alımlı, estetik, ince, genç ve taze olmalıdır (Güzel, 2013: 1-3).

Bu çalışma, modern dijital teknolojilerin kadın bedeni ve görünümü üzerinde yeni ve daha rafine tahakküm biçimlerini ürettiği iddiasındadır. Kadın bedeni ve toplumsal cinsiyeti oluşturulan bu dijital tahakküm biçimlerine göre inşa edilmektedir. Zira, “teknolojik güzellik”, bedenin yaşlanmaya/ölüme dönük ontolojik doğasına karşıt *pseudo* bir ölümsüzlük ve kusursuzluk ölçütünü yaratarak kadınları “afroditleştiren” yapay bir güzellik anlayışına yerleştirmiş, üstelik de bu anlayışı her yaş ve sosyoekonomik durumdaki kadın için genel bir kural haline getirmiştir. Kadınların yaşam biçimini etkileyen bu dönüşümü yaygınlaştıran ve genel bir ilke olarak dayatan yapı ise kitle iletişim araçlarıdır. Televizyon, radyo, bilgisayar, telefonlar vasıtasıyla ulaşılabilen reklamlar, diziler, müzikler, klipler, sosyal medya alanları kitlelerin güzellik anlayışını önemli ölçüde belirlemektedir. İdeal beden ölçülerinden ideal yüz tiplerine kadar fiziksel görünüme dair detaylı bir betimleme ile kadınlar belli fiziksel kalıplara sokulmaktadır. İdeal bir güzellik modeli belirlenip tüm kadınlardan da bu modele girmeleri beklenmektedir. Kendilerini belirlenen ideal güzellik ölçütlerine uymak zorunda hisseden kadınlar ise estetik cerrahi operasyonlar, ağır diyetler, aşırı kozmetik ürünü tüketimi gibi yollara başvurmaktadır. Kadınlar, güzellik ölçütlerine uyabilmek amacıyla sadece fiziksel görünüşleriyle ilgili dönüşümler yapmakla kalmamakta, kabul ve onay görebilmek, dışlanmamak, statüleriyle uygun bir fiziksel görünümü yaratabilmek için kendi benliklerinin ayırıcı özelliklerden vazgeçmek ve popüler kadın tiplmesine uygun olarak “benliklerini” Goffman’ın deyişiyle, “sunmak” ve sahnelemek zorunda kalmaktadır.

Bu çalışma, teknolojik araçlar aracılığıyla belirlenen ve yayılan ideal güzellik anlayışı ile ölçütünü, Erving Goffman’ın dramaturjik yaklaşımı bağlamında bir benlik sunumu olarak ele almayı konu edinmektedir. Çalışmada teknolojik aletler aracılığıyla belirlenen ve yayılan ideal güzellik ölçütleri bir çeşit teknolojik/dijital güzellik anlayışı olarak kavramlaştırılmaktadır. Bu çerçevede olmak üzere bu çalışma, dijital teknolojilerin tektipleşmiş ve yapay bir ideal güzellik anlayışını nasıl ürettiğini ve kadınların bu ideal güzellik anlayışına göre fiziksel görüntülerini nasıl şekillendirdiklerini, benliklerini nasıl sunduklarını anlamayı amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, makalede, teknolojik araçların nasıl bir ideal güzellik anlayışını şekillendirdiği, bu güzellik anlayışının kadınlar üzerinde nasıl bir etki yarattığı, kadınların bu ölçüte uymak için neler yaptıkları, kadınların estetik operasyonlara ve kozmetik ürünlerine nasıl baktıkları sorularına cevap aranmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama tekniklerinden yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak katılımcılardan veri elde edilmiştir. Yapılandırılmış derinlemesine görüşmenin tercih edilme sebebi görüşülen kadınların güzellik anlayışına dair araştırma sorularında işaret edilen belli bilgilere ulaşmak ve karşılaştırma yapabilmektir. Yapılandırılmış derinlemesine görüşme formunda katılımcılara yirmi adet açık uçlu soru sorulmuştur. Toplanan veriler katılımcıların izni dahilinde ses kayıt cihazı ve/ya görüşme sırasında alınan notlar aracılığıyla kaydedilmiştir. Bu çalışmanın sahasını Kayseri şehir merkezinde yaşayan ve fiziksel görünüşleriyle ilgili kozmetik uygulamalara başvuran kadınlar oluşturmaktadır. Örneklem tekniği amaçlı ve kartopu örneklemidir. Örneklem birimleri araştırmacının sosyal çevresinden araştırma soruları dikkate alınarak kartopu örneklem ve amaçlı örneklem tekniği ile seçilmiştir. Araştırma, kozmetik uygulama ve pratiklere başvurma ölçütüne odaklı olduğu ve bu kriter ekseninde kişilerin özel yaşantılarına dair kişisel bilgileri toplamayı hedeflediğinden güvenilir veri toplama sürecini kolaylaştıracak biçimde araştırmacının arkadaş çevresinden bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, çalışma, benliğin gündelik yaşamın akışı

içindeki sunuma odaklı olduğundan, sıradan bireylerin gündelik hayat içinde güzel görünmek için neler yaptıklarını anlayacak biçimde örneklem birimleri gündelik hayatın etkileşim ağları içindeki bireylerden oluşturulmuştur. Örneklem hacmi güzelleşmek için kozmetik uygulama yapan ve yaptıran 21-35 yaş aralığındaki altı kadındır. Örneklem hacminin oluşturulmasında nitel araştırma yönteminin paradigması gereğince veri doygunluğu ilkesi esas alınmıştır. Bu çerçevede olmak üzere, bulgular sadece araştırmanın sahasıyla sınırlıdır. Veriler tematik olarak betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Katılımcıların güzellik anlayışlarını doğrudan kendi ağızlarından aktarmak maksadıyla doğrudan alıntılar yapıldığı betimsel analiz tekniği özellikle tercih edilmiştir. Görüşülen kişilerin talebi üzerine kod isimler kullanılmıştır. Veriler metin içinde alıntılanırken çalışmanın gündelik hayata odaklı konusu gereğince alıntılar katılımcıların ifade biçimlerine sadık kalınarak aktarılmıştır.

Güzelliğin Üretimi ve Sunumu: Teknolojik Güzellik

Modernleşmeyle birlikte değişen güzellik idealleri kadınların benlik ve kimliklerine de yansımıştır. Daha çok üst ve orta kesimden modern kentli kadınların yaşam biçimini etkileyen güzellik anlayışı medya ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle yaygınlaşmıştır. Kadınlar pek çok kozmetik ürününü tüketmenin yanı sıra birçok estetik operasyon da geçirerek belirlenen güzellik ölçütüne ulaşmaya çalışır hale gelmişlerdir. Hatta burada ‘güzellik için tüket’ gibi sloganlarında yer aldığını belirtmek gerekir (Güzel, 2013: 1-4). İnceoğlu ve Kar (2010), bu arzuların genel anlamda kadınların öz varlıklarını tamamlama ihtiyaçlarından kaynaklandığını ileri sürmektedir (s. 66). Modern kapitalist teknolojiler vasıtasıyla sunulan güzellik anlayışı kadınları görünüş mü benlik mi ikilemine de sürüklemektedir (Güzel, 2013: 4-5).

Kadınlar arasında yaygın olan ve “aynalara küsmek” şeklinde ifade edilen deyiş kadının bedenine dair ideal güzellik anlayışının tipik bir göstergesidir. Aynayla barışık olma durumu ideal olarak kabul edilen bedene sahip olunmasıyla alakalıyken, aynalara küsme durumu ise o ideal bedene sahip olamama ve hatta bu sebeple kendi bedenine yabancılaşma durumuyla ilgilidir. Kadınlar, vücutları ya da yüzleri belirlenen o ölçütlere uymadığı takdirde aynalarda kendilerini görmeye bile tahammül edemeyen bir hisle yaşamak zorunda bırakılmakta, ideal beden ve güzelliğe ulaşmaya çabalamak durumunda kalmaktadır. Berger’in “İnsanın kendi varlığını algılayışı bir başkası tarafından beğenilme duygusuyla tamamlanır” beğenilme talebinin neden olduğu güzellik arayışının bir özeti gibidir (TRT Belgesel, 2018). Kadının her zaman ve her koşulda güzel ve ideal bedene sahip olma arayışı çocukluktan itibaren öğretilen bir durumdur. Çocukken oynanan oyuncaklara bakıldığında kız ve erkek çocuklarının cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oyun oynayarak sosyalleştikleri görülmektedir. İdeal kadın güzelliğinin kriterlerinden birisi olarak yaygınlaşmış olan doksana altmış doksana beden ölçüsüyle bile daha çocukluktan itibaren karşılaşılmakta, ideal bir kadın bedeninin nasıl olması gerektiğine dair bir kültürel kalıp zihinlere yerleşmektedir (TRT Belgesel, 2018). Oyuncak seçimlerindeki ayrımların toplumsal cinsiyete yapmış olduğu vurgunun yanı sıra böyle bir etkisi de söz konusudur. Çocukluktan itibaren oynanan oyuncaklarda bile zihinlere kodlanan bir alt mesaj mevcuttur: ideal bedene ve yüze sahip olmak...

Medyada yer alan kadın temsillerine bakıldığında kadınların daha çok fiziksel açıdan ön plana çıkarıldıkları ve fiziksel görünümüne önem verildiği görülmektedir. Kadının sadece beden temsili edilmesi onun diğer tüm özelliklerini yok saymakta ve onu karşı cinse karşı değersiz kılmaktadır (Arsan, Ünal ve Türkoğlu, 2009: 387). Kadını fiziksel özellikleri temelinde

kimliklendiren ve güzellikle ilişkilendiren bu anlayış bireylerin içerikleri üretmekten tüketmeye doğru evrildiği yeni medya teknolojilerinin gelişimiyle birlikte özellikle yaygınlaşmıştır. İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler geleneksel medyanın aksine günümüz medyasında kişileri hem içerik üretici hem de tüketici haline getirmiştir. Yeni medyayla birlikte bireyler tablet, telefon, bilgisayar ve laptop gibi elektronik iletişim araçları sayesinde bir sanal dünya oluşturmuşlardır. Bu sanal dünya içerisinde sadece izleyici olmaktan çıkmış, izlenen haline gelmişlerdir (Okur, 2020: 119-120). İnsanları fiziksel görünümü veya sahip olduğu herhangi bir fiziksel özelliği bağlamında ele alan tektip bir güzellik anlayışı sanal dünyanın temel ölçütü olarak üretilmeye ve sunulmaya başlanmıştır. Bireylerin bu güzellik ölçütüne uyum sağlamaları beklenmekte, uymayanlar ise dışlanmaya, ötekileştirilmeye, baskıya, hakarete, çeşitli biçimlerde linç yemeye maruz bırakılmaktadır.

Medya temsilleri ve bu yolla iletilen mesajlar genel anlamda bir güzellik söylemi oluşturmaktadır. İdeal bir beden anlayışı, güzel bir kadın imajı genel anlamda kitleleri etkilemede yüksek bir güce sahip olan medya tarafından topluma benimsetilmektedir. Medya yoluyla iletilen güzellik söyleminin yaşadığımız çağda mevcut olan yeniden üretimi çeşitli faaliyetleri de beraberinde getirmektedir. Bu faaliyetlerden birisi de hiç şüphesiz ki tüketim faaliyetidir. Beden üzerinden yürütülen söylemlerle birlikte genel anlamda kadınlar baskı altına alınmış ve tüketimin de sürekli hale getirilmesi amaçlanmıştır. Oluşturulan yeni güzellik söylemine uyum sağlamaya çalışan kadınlar kendilerini sonsuz bir tüketim faaliyeti içerisinde bulabilmektedir. Çünkü ihtiyaçlar, belirlenen ölçütler, güzellik anlayışları sabit değildir, dinamiktir ve zaman içerisinde değişim gösterebilmektedir. Güzellik anlayışına hizmet eden endüstrilerin devamlılığı için bu durumun gerçekleşmesi başlıca şartlar arasındadır. Dönemin toplumsal ve ekonomik gerekliliklerini sağlamak ve bu endüstrilerin devamlılığı bahsedilen bu güzellik söylemine bağlıdır. Medya, moda ve bahsedilen bu endüstriler, bazı kalıplar ve kurallar ortaya koymuştur kadınların da bu kural ve kalıplara uymaları beklenmektedir. Kadınlar ise bu kural ve kalıplara uymak için çoğu zaman tüketime yönlendirilmektedir. Kısır bir döngü haline gelen tüketim faaliyetinin ise bireyler için çeşitli olumsuz sonuçları da mevcuttur. Kadınların yüksek oranlarda diyet, kozmetik, estetik cerrahi, moda gibi sektörlere yönlendirilmesi hem ekonomik hem de psikolojik açıdan onları yıpratıcı derecede sahiptir. Bu endüstrilerin birincil hedef kitleleri kadındır ve kadınlar üzerinden kazanç sağlayabilmek adına her türlü algıyı yaratabilme potansiyeline sahiptirler (Özgen, 2017: 1-7).

Türk ve Bayrakçı'ya göre (2019) toplumsal güzellik anlayışı ideal bir beden, güzellik ve estetik anlayışını bireylere dayatarak onları belirlenen ölçütlere girmeye zorlamaktadır. Toplum tarafından da dayatılan bu durum vesilesiyle bireyler sosyal medya, kitle iletişim araçları ve dış çevre gibi faktörlerle de birlikte estetiğe yönelmekte, günümüzde daha kolay ulaşılabilir olması sebebiyle de estetik, toplumun her kesimi tarafından tüketilebilir bir ihtiyaç nesnesi konumuna dönüşmektedir (s. 119). İdeal beden anlayışı konusu üzerinden yürütülen, birbirinden çok farklı olan diyet programları, bitkisel reçeteler, konunun uzmanı gibi ortaya atılan görüşler, çözüm önerileri sunan yayınlar günümüzde önemli ölçüde yaygınlık kazanmıştır. Ancak bilinçli bir şekilde konunun uzmanları tarafından ortaya konmayan bu bilgi kirliliği, pek çoğunun hayatını riske sokabilecek bir seviyededir. Kadın bedeni üzerinden işletilen bu süreç medya aracılığıyla da yaygınlaştırılarak etik bir hale getirilmeye çalışılmaktadır (Demez, 2012: 525).

Güzellik söylemi ve modayla ilgili olarak kadınlar üzerinde denetim ve baskı kurulmaya çalışılmıştır. Burada Foucault'un "biyoiktidar" kavramına değinmekte yarar vardır.

"Foucault'a göre bilgiyi, söylemi üreten iktidardır.' (Kalan, 2014, s.144). Söylem ise, özneyi ve aynı zamanda bedeni üretir ve şekillendirir. "Beden, iktidar söylemlerinin bir ürünüdür ve özneyi beden olarak dönüştürmek, bedensiz özneler yaratmak amaçlanmıştır." (Akgündüz, 2013, s.5). Tarih boyunca değişerek öznelerle ulaştırılmış, yeniden üretilmiş ve ekonomik sistemle birlikte dönüştürülerek biyoiktidarın bir parçası, bir aracı haline gelmiş olan "güzellik söylemi" ve Foucault'un iktidar, biyoiktidar ve söylem yaklaşımları arasındaki ilişki açıkça görülmektedir. Neoliberal ekonomik düzende iktidar, özneleri tüketim kültürünün içinde var eder. Bu konuda özellikle kadınların hedef alınması, güzellik söylemi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Böylece söz konusu kısıtlamalar, kurallar, kanunlar ve toplum tarafından benimsenen güzellik anlayışı, güzellik söylemi ile oluşturulur." (Özgen, 2017: 6-7).

Güzellik söyleminin kadınlar üzerinde yarattığı iktidara örnek olarak "zayıf kadın güzeldir" söylemi örnek verilebilir. Kılolu bir kadının sırf belirlenen güzel bir beden anlayışına uymak adına ne tür sıkıntılar yaşadığı ve bu durumun kişinin psikolojisini ne derecede etkilediği düşünüldüğünde bu sürecin ne kadar zor olduğu da anlaşılabilir. Az miktarda bir şey yediğinde bile vücutlarının çirkinleştiğini düşünerek mutsuz olabilmektedirler. Kilo vermek adına hiçbir besin tüketmeyerek, çeşitli diyetlerle, sağlıksız öğünlerle günlerini geçiren ya da çeşitli operasyonlarla zayıflamaya çalışan ve bundan ötürü sağlık problemleri yaşayan hatta kilo verme süreci ölümle sonuçlanan pek çok kadın vardır. Bu kadınların tek amacı ise ideal olarak belirlenen o bedene kavuşabilmektir. Kadınları böyle zorlu bir sürece iten bu ideal bedene sahip olma arzusu ise günümüzde dijital teknolojiler tarafından üretilen ve kadınlara dayatılan güzellik söylemidir. Güzellik söylemi esasında söylemi üreten güç ve iktidar biçimine göre tarih boyunca sürekli olarak değişen ve sabit kalmayan bir olgudur. Bazı zamanlar alabildiğince yağlanan kadın güzel olarak varsayılırken bazı zamanlar ise sıfır beden olan kadın ideal beden anlayışına uyan bir yapıya sahiptir denebilir. Günümüzde ise sıfır ve ideal beden söylemi medya ve popüler kişiler tarafından yaygınlaştırılmıştır.

Medya, kitle iletişim araçları ve reklamlar, güzellik söyleminin üretilmesi ve kitlelerce benimsenmesi konusunda önemli bir araç vazifesi görmektedirler. Reklamlar konusuna değinildiğinde, ürünlerin pazarlanması ve satışı konusunda ürünlerden ziyade başka şeylerin ön plana çıkarıldığı görülür. Burada kastedilen şey kadınlar ve bedenleridir. Kadın bedeni cinsel söylemlerle birlikte metalaştırılmakta ve asıl amaçtan bağımsız soyut değerler yüklü bir satış stratejisi geliştirilmektedir (Taşkaya, 2009: 128). Kitle iletişim araçları, sosyal medya ve reklamların içeriklerinde yer alan cinsel söylemler ürünlere farklı özellikler yükleyerek onların satın alınabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Özellikle kadınlar üzerinden yürütülen bu eylemler tüketimi yaygınlaştırmakta ve mevcut endüstrileri daha da güçlendirmektedir. Kadın bedeni çeşitli algılar aracılığıyla metalaştırılarak tüketilen bir nesne konumuna dönüştürülmektedir. Yeni bir ürün üretircesine "ideal kadın bedeni" söylemi üretilmekte ve kitle iletişim araçları, medya, popüler kişiler ve kültürler tarafından topluma benimsenilmektedir.

Yeni medya teknolojilerinin ürettiği güzellik söylemi karşısında, kadınlar ise kabul ve onay görebilmek, dışlanmamak, statüleriyle uygun bir fiziksel görünümü yaratabilmek için kendi

benliklerinin ayırıcı özelliklerden vazgeçecek ve popüler kadın tiplmesine uygun olarak, Goffman'ın deyişiyle, "benliklerini" "sunmak" ve sahnelemek zorunda kalabilmektedir. Benlik yani öz varlık, birini kendisi yapan şeydir, o kişinin biricik özelliklerini ifade eden kavramdır. Benlik sunumu ise gündelik etkileşim süreçleri bağlamında bireylerin etkileşimde oldukları kişilerdeki izlenimlerini kontrol etme çabasıdır. Kadının benlik ve kimlik durumu incelendiğinde ise pek çok değişkenin var olduğu görülür. Tarih boyunca güzellik konusuyla anılan kadınlar için ataerkillikte önemli bir boyuttur. Goffman, dramaturji yaklaşımıyla tiyatroyu model alan bir toplumsal yaşam modeli ortaya koyarak; toplumsal yapı içerisindeki bireyleri de bu tiyatroyu oyuncular olarak görmektedir. Goffman'a göre bireyler, tiyatro oyuncuları olarak izleyiciler önünde farklı durum ve koşullarda farklı rollere girip onları sergilemektedirler. Ona göre benliği sunma durumu bireyler için bir niteliğe sahipmiş gibi davranmanın, o niteliğe sahip olmak kadar önem taşıdığı anlamına gelmektedir (Uğurlu, 2015: 238). Goffman'a göre benlik, yukarıda da bahsedilen tiyatro oyununda yer alan bir aktör ve bir seyircinin arasında geçen dramatik bir etkileşimin ürünüdür, kim olduğuna dair oluşan histir yani benliğin sahibi esasen aktör değildir. Bu durumda etkileşimin kesilmesi gibi bir durumla karşılaşıldığında benlikte de kesintiye uğrama gibi bir durum söz konusu olacağından bunun engellenmesine yönelik bir hareketin gerçekleşmesi gerekmektedir. Goffman ise tam burada dramaturjinin bu kesintileri engelleme süreçleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir (Ritzer, Stepnisky, 2019: 108).

Goffman, benliğin günlük yaşamdaki sunumundan bahsederken rol ve davranışlar, performanslar, sahne önü, sahne arkası, aktör, rol mesafesi, vitrin gibi kavramlardan bahseder. Bunlara kısaca değinecek olursak, performans: "Bir kimsenin belli bir gözlemci kümesi önünde sürekli bulunduğu bir süre boyunca gerçekleştirdiği ve gözlemciler üzerinde biraz da olsa etkisi olan tüm faaliyetleri" (Goffman, 2004: 33) anlatır. Anlaşılan o ki performans, belli bir kimsenin diğer bir kimseyi ya da kimseleri etkilemek için gerçekleştirmiş olduğu tüm etkinlikleri kapsamaktadır. Performans sırasında bazı gerçekler vurgulanırken bazıları ise bastırılmakta ve yok sayılmaktadır. Vitrin ise bu performansın sunulduğu yeri ve performans sırasında aktör tarafından kullanılan standart ifade donanımlarını kapsamaktadır (Goffman, 2004: 33-137). Rol ve davranışlar konusuna gelindiğinde ise Goffman, tıpkı sahnedeki oyuncular gibi toplumsal yapı içerisinde de bireylerin rol davranışları sergiledikleri ve bu yolla da karşısındaki bireyle olan etkileşimini kendi istediği yönde şekillendirdiği yorumunda bulunmuştur. Goffman'a göre rol, bir performans esnasında veya başka bir durumda da sergilenebilen ya da oynanabilen eylem kalıplarını ifade etmektedir. Goffman'ın aktör kavramıyla anlatmak istediği şey ise performanslarında kendilerini en ideal biçimde sunan kişilerdir. Goffman sahne önü yani ön bölge dediği alanda bireylerin kendi performanslarını maskelerle birlikte izleyenlere sergilediklerinden bahseder. Benliğin sunumunu açıklarken sahne önü kavramıyla birlikte insanların sosyal bir ortamda oldukları zamanı kasteder (Goffman, 2004).

"Aktörlerin performanslarını belirli toplumsal rollere, eylem kalıpları olan rutinlere kısacası o yapıya ya da sisteme göre icra ettiği uzama karşılık gelir. Bu uzamda eyleyen, kendisinden beklenen davranış sahneler ve tekrarlar." (Goffman, 2004: 198 Akt. Koç, 2017: 266-267).

Goffman sahne arkasını "Belli bir performans tarafından çizilen izlenimle çelişen bir görüntünün yer aldığı bölge olarak" tanımlamaktadır. "Oyuncu burada rahatlayıp vitrinini ve dizelerini bir kenara bırakabilir, oynadığı karakterden çıkabilir." Goffman'a göre "Genelde arka bölge oyuncunun hiçbir seyircinin girmeyeceğine güvenebileceği bir yer olacaktır." Bu sebeptendir ki

sahne arkası kişilerin benliklerini olduğu gibi sunmalarına yardımcı olan özel bir alandır (Goffman, 2004: 112-113). Goffman sahne arkasını anlatırken ayrıca şunlardan da bahseder:

“Yanılsamalar ve izlenimler burada inşa edilir. Kısacası sahne arkası aktörün sahne önündeki performansında sakladığı, gizlediği ya da bastırdığı çeşitli davranışların ya da birtakım gerçeklerin rahatça ortaya çıktığı ve özgürce salındığı bir uzamdır. Bu uzamda, sahne önünde icra edilen performansın dışında hatta bu performansla çelişen birtakım oyunlar oynanır. Aktör konumundaki eyleyen bu uzamda kendi olur, maskesini çıkararak rahatlar.” (Goffman, 2004: 210 Akt. Koç, 2017: 267).

Goffman, sahne arkası ve vitrin bölgesini birbirinden ayırır ve bu konuda ilginç benzetmeler yapar:

“Yaşadığımız toplumdaki tüm sınıflarda konutların dış yüzünün ön ve arka kısımları arasında bir ayırım yapma eğilimi mevcuttur. Ön taraf genelde daha iyi dekore edilmiş, daha tamir görmüş ve düzgündür; arka taraf ise pek etkileyici değildir. Dolayısıyla, toplumsal açıdan yetişkin olanlar önden girer; toplumsal açıdan eksikli olanlarsa -hizmetçiler, kuryeler ve çocuklar- genellikle arkadan girer. (...) Yaşadığımız toplumda dekoratörler, binaların hizmet kısımlarına karanlık renkler ve boyasız tuğla kullanarak, ön bölgelere ise beyaz badana uygun görerek bunu bizim yerimize yapar. Sabit ekipman ise bu ayrıma kalıcılık getirir. İşverenler de arzulanan görsel niteliklere sahip kişileri arka bölge işleri için işe alırken, "iyi bir izlenim bırakan" insanları vitrin bölgesine yerleştirerek bu uyumu tamamlar. Göze pek hoş görünmeyen işçiler seyirciden gizlenmesi gereken faaliyetler için kullanılabilir gibi, aynı zamanda gizlenmesine ihtiyaç duyulmayan ama yine de gizlenebilecek işler için de kullanılabilir.” (Goffman, 2004: 122-123).

Buradan anlaşıldığı üzere konutların dış yüzünün ön ve arka kısımlarını Goffman’ın dramaturjisinden hareketle sahne önü ve sahne arkasıyla bağdaştırmak mümkündür. Sahne önünde bireyler performanslarını maskelerle sergilerler, izleyenler tarafından beklenen davranışlar yani roller gerçekleştirilir. Kişi kendisi olmaktan ve öz benliğinden uzaklaşır ve performanslarını belirli toplumsal rollere, yapıya ya da sisteme göre icra eder. Sahne arkasında ise etkileyicilik yoktur, kişi kendi benliğine daha yakındır ve onu sunma eğilimindedir.

“Batı toplumlarında, gayriresmi ortamlar veya sahne arkası için bir davranış dili, performansın sunulmakta olduğu durumlar içinse ayrı bir davranış dili vardır. Sahne arkası dili karşılıklı ilk isimle hitap, ortak karar alma, küfürlü ve açık saçık konuşmalar, özel selamlaşmalar, sigara içme, serbest giyim, "laubali" oturma ve ayakta durma şekilleri, lehçeyle veya sokak diliyle konuşma, homurdanma ve bağırma, oyunbaz sertlik ve "şakalaşma", düşüncesizce yapılan önemsiz ama potansiyel olarak simgesel hareketler, şarkı mırıldanma, ıslık çalma, sakız çiğneme, geçirme ve yellenme gibi davranışlardan oluşur. Sahne önü davranışı ise bunların yokluğu (ve bir anlamda da tersi) olarak anılabilir.” (Goffman, 2004: 126).

Yukarıda da bahsedildiği gibi Goffman’a göre sahne arkası özel alanı temsil etmektedir. Bireylerin daha rahat davranabildiği, izleyiciden uzak olan, bireyselliği temsil eden bir alandan bahsetmektedir. Sahne önünde ise durumun tam tersi olduğunu söylemektedir.

“Ancak, her ne kadar bir bölgenin normalde bağdaştırıldığı performansın vitrin bölgesi veya arka bölgesi olarak tanımlanması eğilimi olsa bile, belli bir zamanda ve anlamda vitrin

bölgesi, diğer bir zamanda ve anlamda ise arka bölge olarak işlev gören pek çok bölge vardır. Bu bağlamda, bir yöneticinin şahsi ofisi, dekorasyonunun kalitesi aracılığıyla o kuruluştaki statüsünün ifade edilmesi anlamında kuşkusuz bir vitrin bölgesidir. Ancak söz konusu yönetici yine burada ceketini çıkarabilir, kravatını gevşetebilir, elinin altında bir şişe içki bulundurabilir ve kendi düzeyindeki diğer yöneticilerle canciğer bir halde şamatalı sohbetlere girişebilir. (...) Benzer şekilde, bir pazar sabahı, tüm hane halkı evin etrafındaki duvarı rahat davranış ve paspal giysilerini gizlemek için kullanarak normalde sadece mutfak ve yatak odalarıyla kısıtlanan serbestliği tüm odalara yayabilir.” (Goffman, 2004: 124).

Buradan da anlaşılacağı üzere sahne önü ve sahne arkası kavramları kişiden kişiye ve durumdan duruma değişkenlik gösterebilmektedir. Bir kişi için sahne önünü temsil eden mekan başka bir kişi için sahne arkasını temsil edebilmektedir veya aynı kişi için hem sahne önünü hem de sahne arkasını temsil edebilmektedir. Burada önemli olan performansın referans alındığı noktadır. Bahsi geçen yer veya bahsi geçen kişi gerçekleştirilen performans çerçevesinden işlev görmektedir ve anlamlandırılmaktadır (Goffman, 2004: 126).

Goffman tam anlamıyla tiyatro terimlerini ortaya koyan bu kavramların yanı sıra rol mesafesi olarak ortaya koyduğu kavramdan da bahseder. Rol mesafesi denilen kavram da aynı şekilde toplumsal yapı içerisinde şekillenmektedir ve bireylerin içinde bulundukları rollerden ne derece ayrıldıklarıyla ilişkilidir. Burada Goffman’ın rol mesafesi kavramıyla asıl vurgu yaptığı konu sosyal statü konusudur. Çünkü ona göre rol mesafesi kavramı toplumsal statünün bir işlevidir (Ritzer, Stepnisky, 2019: 109-110).

Paslanmaz ve Narmanlıoğlu’na göre (2019) ise benlikle birlikte kişi kendisine bir özel alan oluşturabilmekte ve kendisini diğer bireylerden ayırt edebilmektedir. Birey tüm hayatı boyunca yaşadığı yeri anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu anlamlandırma sonucunda ise ona uygun olarak hareket etmek durumundadır. Ancak yaşadığı yer ve kendi arasında uyum yaratarak mutlu, huzurlu ve başarılı bir hayat sürdürebilir. Bahsedilen bu benlik bazı durumlarda bireyin olmak istediği karakteri canlandırabilmekte bazı durumlarda ise olmaktan korktuğu karakteri canlandırabilmektedir (s. 26-27). Anlaşılacağı üzere, Goffman’ın dramaturji yaklaşımı gündelik hayatla ilişkilidir. Bu yaklaşıma göre gündelik hayattaki her şey kurmacadır. Goffman burada benlik, aktör, sahne, dekor gibi yapılardan bahsederek toplumsal hayatı bir sahneye benzetir, bireylerin de bu sahne üzerinde çeşitli rol ve davranışlar sergiledikleri yaklaşımı üzerinde durur (Koç, 2017: 263).

Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında Goffman’ın dramaturji yaklaşımındaki benlik, aktör, sahne önü, sahne arkası, performans, rol gibi kavramlar günlük hayatla ilişkilidir. Bu noktada son olarak teknolojinin günlük hayattaki yerine de vurgu yapmakta fayda vardır. Günümüz dünyasında gelişen teknolojiyle birlikte bireylerin özel alanlarında ve kamusal alanlarında değişiklikler olmuştur. Özellikle sosyal medyayla birlikte kişiler özel alanlarındayken aynı zamanda kamusal alanda da olabilmektedirler. Burada, dijital teknolojiler ve dahilindeki sosyal medya aracılığıyla sahne önünün ve sahne arkasının belirsizleşmeye başlamasına vurgu yapılmaktadır.

Buradan hareketle teknolojik aletler aracılığıyla belirlenen ve yayılan ideal güzellik ölçütleri de vurgulanması gereken bir diğer noktadır. Bahsedilen bu ideal güzellik ölçütleri bir çeşit teknolojik/dijital güzellik anlayışı olarak kavramlaştırılmaktadır. Dijital teknolojiler, tektipleşmiş ve yapay bir ideal güzellik anlayışı üretmektedir ve özellikle kadınları hedef almaktadır. Bu

noktada kadınların kendi benliklerini sunarlar ve ayırıcı özelliklerden vazgeçmek suretiyle popüler kadın tiplmesine uyum sağlamaya çalışmakta oldukları görülmektedir, sahne önleri ve sahne arkaları ise bu doğrultuda şekillenmektedir. Sonuç olarak ise kadınlar “benliklerini”, “sunmak” ve “sahnelemek” zorunda kalmaktadır.

Bulgular

Araştırma kapsamında oluşturulan temalar “ideal güzellik”, “benlik”, “estetik”, “kozmetik” ve “sosyal statü” olmak üzere beş adettir. İdeal güzellik temasına dair görüşmecilere yönlendirilen sorularla birlikte katılımcıların öncelikle güzel tanımları ve ideal güzellik tanımlamaları anlaşılmalı çalışılmıştır. Müteakiben katılımcıların diğer kadınların bahsedilen bu ideal güzelliğe uyma çabalarına yönelik değerlendirmeleri anlaşılmalı çalışılmıştır. En son olarak da katılımcıların tüm bu güzellik ve ideal güzellik yorumlamalarından hareketle kendi dış görünüşlerini nasıl değerlendirdikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Güzellik Üretimi Ve Sunumu: İdeal Güzellik

Verilen cevaplarla birlikte ideal güzellik temasındaki kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar ise şu şekildedir; güzelliğin anlamı, ideal güzelliğin anlamı, sahne önü ve sahne arkası. Güzelliğin anlamı kodunun alt kodları ise; duruş, giyim-kuşam, bakım, karakteristik özellikler, fiziksel özellikler, özgünlük, sadelik, bakış, zeka ve özgüven olarak belirlenmiştir. Bu bölümde verilen cevaplara bakıldığında güzel kadın dendiğinde daha çok giyim-kuşama, bakımlı olmasına dikkat edildiği, fiziksel özelliklerine ve karakteristik özelliklerine göre kadınların güzel bulunduğu belirtilmiştir. Katılımcılardan Aygün’ün bu konudaki görüşleri aşağıda yer almaktadır:

Bakımlı kendini böyle dışarı çıkarken özen gösteren kendini bi şekilde hazırlayan kişi aklıma geliyo güzel kadın deyince güzel giyinen bedenine uygun giyinen bakımlı olan kişi geliyo, evet olmazsa olmaz dediğim özellikler çekici olması gerekiyo fiziğinin güzel olması gerekiyo boy kilo oranı uygun olması gerekiyo kesinlikle vücut profiline göre uygun giyinmesi gerekiyo ve bi kadında güzellik dediğim zaman aklıma bunlar geliyo.

Anlaşılan o ki duruş, giyim-kuşam, bakım, karakteristik özellikler, fiziksel özellikler, özgünlük, sadelik, bakış, zeka ve özgüven bir kadının güzel olarak değerlendirilmesi için gerekli koşullar olarak görülmektedir. Katılımcılara göre tüm bu koşulları sağlayamayan kadınlar güzel olmama/çirkin etiketiyle karşı karşıya bırakılmaktadır.

İdeal güzelliğin anlamına ait alt kodlar ise fiziksel özellikler, bakım, doğallık, özgünlük ve öznellik şeklindedir. Burada ise ideal güzelliğin daha çok fiziksel özelliklere ve bakımlı olunmasına bağlı olduğu belirtilmiştir.

Ayliz: İdeal kadın güzelliği deyince vücut ölçülerinin güzelliği dikkatimi çeker benim hemen. Yani ince belli, hoş bir vücut daha sonra gözlerin güzelliği, mesela kirpiklerin uzun olması bence çok önemli. Dudak çok önemli değil. Burnu biraz bence kemerli değilse o kadın hep güzeldir. (Nasıl yani kemerli ise çirkin midir?) Yok, çirkin değil de mesela küçük burunlu olup da çirkin bir kadına daha önce rastlamadım tabi ama kemerli burunlu olup da güzel olan kadınlar da var ama diğer türünün çirkinini hiç görmediğim için sanki onlar hep güzel olacakmış gibi gelir bana.

Görüşmecilerin söylemleri incelediğinde ortaya çıkan sonuca göre kadınlar ideal güzelliğin anlamını daha çok fiziksel özelliklerle ilişkilendirmektedir. İdeal güzelliğin toplum tarafından belirlenen ölçütlerle şekillendirildiği vurgusunu yapmaktadırlar. Elde edilen veriler ışığında bakıldığında küçük ve düzgün bir buruna sahip olan kadının güzel olmadığı örneğiyle hiç karşılaşılmadığı belirtilmektedir. Bu ise toplumsal yapı tarafından zihinlere kodlanan güzellik ölçütünün bir örneğini teşkil etmektedir.

Sahne önüne ait alt kodlara bakıldığında estetik, diyet, makyaj, spor, sosyal medya kavramlarının öne çıktığı görülür. Bunlar arasından ise estetiğe dair de çok sayıda alt koda ulaşılmıştır. Estetikle ilgili olan cevaplarda çoğunlukla özentilikten, özgüvensizlikten ve maddiyattan bahsedilmiştir. Bunların dışında ise katılımcıların cevaplarından genel olarak; sağlık, taklit, güzellik, dinen zayıflık, kendini olduğu gibi kabullenememe, hegemonik erkeklik, yetersizlik, toplumsal dayatma ve beğenilme arzusu gibi kodlar ortaya çıkarılmıştır.

Aygün: Bütün kadınların aynı görünmesi.. Aslında bana göre bütün kadınlar aynı görünmüyo yani aynı uı olmaya çalışıyorlar ama yaptıkları şey hepsinde güzel görünmüyo mesela dudak estetiği yapıyorlar burun estetiği yaptırıyorlar işte dolgu yaptırıyorlar işte ama bazı bayan da hiç abartı durmazken gayet güzel görünürken diğerinde çok absürt ve itici bir şekilde durabiliyo özellikle dudak estetiği dediğimiz olay dolgu dediğimiz olay yani Ben bunu doğru bulmuyorum yani hepsi birbiriyle aynı olmamalı herkes kendine yakışan şeyi yapmalı diye düşünüyorum.

Elde edilen veriler ışığında estetiğin daha çok maddiyata bağlı olduğu, kişinin maddi durumu iyiye her şekilde istediği görünüme ulaşabileceği düşüncesi mevcuttur. Görüşmecilerden Ayça'nın yanıtı ise bu konuda ilgi çekicidir:

Ayça: Valla neler yapmıyor ki (gülüyor) bi kere zengin goca buluyolar (Gülüyor) bi kere para gerektiren bi durum güzelleşmek için para lazım para için de çözüm gibi bi yerde çalışırsan mümkünatı yok bu yüzden ilk önce zengin koca buluyolar parayı buluyolar parayı bulduktan sonra da (gülüyor) güzelleşiyorlar, parasıyla değil mi (gülüyor).

Katılımcılardan Ayla'nın yanıtına bakıldığında ise aşırı derecede estetik yaptıranlarda bir hastalık bulunduğu düşüncesinde olduğu görülür. Ona göre bu kişiler kendilerini oldukları gibi kabul edemiyorlar ve o anda ki popüler işlem ne ise kendilerine sürekli olarak onu yaptırıyorlar. Yani bu kişiler sürekli bir değişim içerisinde ve Ayla bu durumu bir hastalık biçimi olarak nitelendirmektedir.

Ayla: Iıı ya tabi başta estetik operasyonlar diyebilirim. Sonrasında şey mesela çok zayıflamak için ölümlere kadar giden bitkisel tedaviler... Başka neler yapıyorlar psikolojik etkilerinin de olduğunu düşünüyorum. Mesela Ajda Pekkan'a bakıyorsun. Kadında bir hastalık olduğunu düşünüyorum. Yani kadın, yüzündeki her şeyi bilmiyorum ya değişik bir hastalık biçimi olarak görüyor ve kendini o şekilde kabul edemiyor diyeyim daha doğrusu.

Çalışmada yer alan verilerle birlikte estetiğin sosyal medya gibi alanların etkisiyle daha çok yaygınlaştığı düşüncesi ortaya çıkmıştır. Buna göre kadınlar sosyal medyada yer alan filtrelerle sayesinde olduklarından farklı bir biçimde görünmekte ve kendi bedenlerini, yüzlerini olduğu gibi kabul etmekten uzaklaşmaktadır. Paylaşımlar, kadınları bu tür işlemleri yaptırarak o güzelliğe ulaşmaya çalışmaya itmektedir. Ayten'in görüşleri bu düşüncelyi destekler niteliktedir:

Çoğunlukla aynen ha şu an nereye baksak ya estetikli ya kalıcı makyajlar o tarz şeylere başvuruyolar yani böyle şeylere gerek olduğunu düşünmüyorum, daha çok artık hayatımızda yani ben öyle düşünüyorum sosyal medya var filtreler falan olduğu için herkes kendini öyle daha güzel görüyo ya da başkalarından görüyo bence o yüzden olabilir çünkü filtrelerden görüyoruz neden ben böyle değilim ya da başkalarından görüyoruz herkes yani öyle olmak istediği için.

Görüşmecilerden Ayten aynı zamanda estetiği dini açıdan olumsuz bir tutumla eleştirmiştir. Ona göre Allah bizleri en güzel şekilde yaratmışken, onun yarattığını beğenmeyip kendi vücudumuzda veya yüzümüzde değişiklikler yapmak büyük bir yanlıştır.

Bence çok şey geliyor bana çok saçma geliyor herkes aynı yani herkesin kendi güzel her yaşın kendi güzelliği vardır bence birbirlerine şu an sorular şey olunca pek şey yapamadım toplayamadım ama yani herkesin kendi güzelliği kendi özelliği varken neden herkes birbirine benziyoki yani ben biraz da dini açıdan düşünüyorum hani zaten hani Allah bizi beğenerek yaratmış neden biz kendi üzerimizde değişiklik yapıyoruz ki yani ben biraz da dini açıdan da düşünüyorum şahsen bu konuyu.

Tüm bu görüşler ışığında anlaşılan o ki katılımcılar sahne önünü estetik, sosyal medya, diyet, makyaj ve spor gibi konularla ilişkilendirmektedir. Katılımcılara göre kadınlar sahne önünde benliklerini sunarlarken estetik yaptırmaya, makyaj yapmaya, spor yapmaya, sosyal medyada kendilerini farklı bir biçimde sunmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle dijital teknolojilerin hayatımıza dahil etmiş olduğu sosyal medyanın, kadınların kendi görünümünden rahatsız olup imkanları varsa estetik yaptırmalarına, imkanları yoksa da sosyal medya içerisinde bulunan filtreler aracılığıyla görünümünü değiştirmelerine vesile olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Son olarak sahne arkası koduna bakıldığında dört adet alt koda ulaşıldığı görülmektedir. Bunlar; estetik, olumlu fiziksel özellikler, olumsuz fiziksel özellikler, olumlu kişisel özelliklerdir. Yine burada da olumsuz fiziksel özelliklere ait de üç adet alt koda ulaşılmıştır. Bunlar ise; estetik, diyet ve spordur. Katılımcıların bazıları kendi fiziksel özelliklerinden memnunken bazıları küçük değişiklikler yapmak istediklerini ve vücutlarındaki bazı yerleri beğenmediklerini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden Aygün, burnunu beğenmediğini ve estetik operasyonla küçültmek istediğini belirtmiştir. Ayrıca vücudunda da beğenmediği özelliklere sahip olduğunu ve daha fit bir görüntüye sahip olmak istediğini belirtmiştir:

Ben kendi dış görünüşüm de burnumu beğenmiyorum mesela ben de burnuma estetik yaptırmak istiyorum biraz daha küçültmek istiyorum burnumu uı başka yani boy kilo oranında dengesizlik var onu düzeltmek istiyorum daha fit bir görüntüye sahip olmak istiyorum bunlarla ilgili değişiklik yapmak istiyorum yani estetik yaptırmak istediğim tek şey burnum onun dışında bir ilgim yok yani estetiğe karşı böyle yani bunları düzeltmek istiyorum ama onun dışında kendimi seviyorum giyim tarzımı kendime çok uygun buluyorum ve bakımlı olduğumu düşünüyorum (gülüyor).

Katılımcılardan Ayla ise zaman içerisinde kendisini olduğu gibi kabullendiğini ve hatta iyi bir biçimde kendisinin fiziksel özelliklerini karakteristik bulduğunu belirtmiştir:

Ben karakteristik olduğumu düşünüyorum. Yani uı mesela gitgide şey yapıyorum işte boyum acaba çok mu kısa diye düşünürdüm ama artık her şeyi kabulleniyorum ve inanılmaz karakteristik buluyorum kendimi artık yani.

Görüşülen bireylerin ideal güzellikle ilgili yorumları incelendiğinde katılımcıların güzelliğin ve ideal güzelliğin anlamını daha çok fiziksel özellikler, karakteristik özellikler, bakım, sosyal medya, estetik, makyaj, diyet, spor ve giyim kuşam gibi dış görünüm konularında aradıkları görülür. Katılımcılar özellikle ideal güzelliğin, toplum tarafından belirlenen bazı ölçütlere sahip olmaktan geçtiği vurgusunu yapmaktadırlar. Bu ölçütler ise genel anlamda, ince bir bele, küçük bir buruna, kalın dudaklara, etkileyici bakışlara, fit bir vücuda sahip olmakla ilişkilidir.

Teknolojik Güzellik ve Benliğin Sunumu

Benlik temasına dair görüşmecilere yönlendirilen sorular vasıtasıyla katılımcıların benlikleri, yalnız olduklarındaki güzellik anlayışları ve davranışları veya sosyal alan içerisindeki güzellik anlayışları ve davranışları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Goffman'ın dramaturji yaklaşımı temel alınarak oluşturulan bu çalışmada genel olarak sahne önü rol ve davranışlar, sahne arkası rol ve davranışlar, performanslar ve bunların sonucunda ise kişilerin benlik sunumlarının ne şekilde oluşturulduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde de yukarıda da bahsedildiği üzere genel olarak benlik teması, buna yönelik oluşturulan sorular ve verilen cevaplar ele alınmıştır. Verilen cevaplarla birlikte benlik temasına bağlı olarak sahne önü ve sahne arkası olmak üzere iki adet kod belirlenmiştir. Çözümlemeler sonucunda ise bu kodlara bağlı olarak da çeşitli alt kodlar ortaya çıkarılmıştır. Katılımcıların sahne önü ve sahne arkasında olmak üzere çeşitli rol ve davranışlara sahip oldukları ve bunlara bağlı olarak da performanslar sergiledikleri görülür. Sahne önü koduna bağlı olan alt kodlara bakıldığında en çok söylenen kavramın makyaj olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bunu kozmetik ve estetik vurgusunun takip ettiği görülmektedir. Bunların dışında ise dış görünüş, giyim-kuşam, toplumsal dayatma ve diyet alt kodlarının çıkmış olduğu görülür. Bu alt kodlar arasında yer alan makyaja ait ise iki adet daha alt kod belirlenmiştir. Bunlar ise özentilik ve toplumsal dayatma şeklinde ortaya çıkmıştır.

Görüşmecilerden Ayşe ve Aygün işe giderken veya sosyal bir ortama girerken mutlaka iyi görünümlü olmaları gerektiğini belirtmişlerdir:

Ayşe: Yani biraz mesleğimden dolayı işte çok göz önünde bulunuyoruz yani nasıl desem öğrenciler ilk bakışta tabii ki hep görünüş odaklı bakıyorlar ya da işte yorum yapıyorlar sana ama tabii ki bunların dışında ben kendimi iyi hissediyorum böyle yani dışarımdan rahatsızdım onu yaptırdım kendimi daha mutlu hissediyorum şu anda.

Aygün: Değişkenlik gösteriyo, tabii ki yani eğer mesela başkaları ile görüşeceksem ya da işe gideceksem ya da farklı arkadaşlarımla görüşeceksem daha farklı şeyler yapıyorum ama kendimle olduğum zaman rutin olan şeyleri yapıyorum sadece yani makyaj özellikle dışarıya çıkarken mutlaka yaptığım bir şeydir buna çok dikkat ederim çıkmam yani dışarıya makyajsız çıkmam çünkü kendimi öyle daha rahat hissediyorum daha mutlu hissediyorum işe giderken veya arkadaşlarımla dışarıda oturacaksam görüşeceksem eğer yaparım.

Bu cevaplardan anlaşıldığı üzere katılımcılar sahne önünde iken benliklerini farklı şekillerde sunmaktadırlar. Özellikle burada makyaj ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların cevaplarına bakıldığında sahne önünde iken çoğunlukla makyajlı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Katılımcılar sahne önünde iken makyajlı, bakımlı, güzel giyimli olmanın kendilerini daha iyi hissettirdiğini belirtmektedirler. Özellikle makyaj katılımcılar için bir sahne önu yaratmakta ve benliklerini rahat bir biçimde sunmalarına aracılık etmektedir.

Goffman'a göre benlik sosyal ortamda şekillenir, bir oyuncu ve bir izleyici arasında şekillenen sosyal ilişkinin bir sonucudur. Kişiler sosyal yaşam içerisinde farklı sosyal ilişkiler bağlamında kendi benliklerini farklı şekillerde sunmaktadırlar (Hepekiz ve Gökalller, 2019: 769). Yukarıda da bahsedildiği gibi makyaj yapmak buna bir örnek teşkil etmektedir. Dijital teknolojilerle birlikte oluşturulan teknolojik güzellik kavramı kitle iletişim araçları ve sosyal ağlar aracılığıyla benimsetilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır. Özellikle sosyal medya görünüm odaklı bir platform olması sebebiyle bireylerde dış görünüş memnuniyetsizliğine yol açmaktadır. Popüler sosyal medya uygulamaları aracılığıyla idealize edilmiş yüz ve vücut tipleri bireylere ve özellikle kadınlara benimsetilmektedir. Kalın bir dudak, küçük bir burun, ince bir bel, geniş kalçalar gibi tasvir edilen ideal güzellik ölçütleri kadınlar tarafından sahip olunmak istenen özellikler haline gelmektedir (Avcılar, 2022: 451). Bu ölçütlere sahip olunmaya çalışılırken; makyaj ve estetik gibi uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Kadınlar idealize edilen o görüntüye makyaj ve estetik operasyonlar gibi yollarla ulaşmaya çalışmaktadır. Bu yolların yanı sıra sosyal medya uygulamalarında yer alan çeşitli filtre ve efektler de yine aynı amaca hizmet etmektedir. Burada kitle iletişim araçlarında yer alan "moda programları" başlığı altında kadınlara nasıl giyinmeleri gerektiğini öğreten, popüler vücut tiplemesine sahip olan kadınların idealize edildiği, pahalı ürünleri tüketmekle güzel olma arasında ilişki kuran televizyon programlarına ve dizilere de değinmekte yarar vardır. Bu tip yayınlarda "ideal güzellik ölçütlerine" uyan, lüks tüketimlerde bulunan, sürekli bakımlı olan kadınlar özendirilmekte ve diğer kadınların da onları taklit etmeleri sağlanmaktadır (Özgen, 2017: 10).

Görüşmecilerden Ayla diğerlerinden farklı olarak; tektip, her zaman bakımlı olan hemcinslerinden şikâyet etmektedir. Kendisinin yerine göre çeşitli şekillerde benliğini sunduğunu ifade eden Ayla, bazı kadınların sürekli olarak alımlı görünmesinden sürekli olarak bakımlı olmasından rahatsız olmaktadır ve kendisini onlardan ayırt etmektedir:

Ayla: Tabi değişkenlik gösteriyor ya. Mesela dışarıya giderken çok aşırıya kaçan bir şey yaptığımı düşünmüyorum açıkçası. Değişiyor tabi ya, mesela düşünlere gittiğinde yaptığın şeyler, giydiğin şeyler ya da gösteriş...günlük hayatta ya da farklı insanların yanında değişkenlik gösteriyor benim için çok değişkenlik gösteriyor. Mesela şey vardır: Tektip kadınlar vardır. Ne zaman çalışmaya gelseler çok alımlı felan hani böyle bir günde spor giy değil mi, bir şeyde fire ver. Ama yok. Öyle biri değilim ya o yüzden çok değişkenimdir.

Görüşmecilerden Ayten ise makyaj yapmaya arkadaşlarının etkisiyle başladığını ifade etmekte ve sürekli makyajlı görünmekten ötürü makyajsız olduğunda hasta görünümüne sahipmiş gibi davranılmasından rahatsız olmaktadır:

Ayten: Ya aslında lise döneminde başladım hani arkadaşlardan özenti falan ondan sonra da hani belli bi süre artık gözüm başkalarına hasta gibi görünüyosun ya da kendin artık öyle hissediyosun sürekli göz alışkanlığı olduğundan dolayı o yüzden biraz da yoksa çok da sürdüğüm bi şey değil bi yere gitmediğim sürece sürmüyorum yani.

Sahne arkası koduna bağlı olan alt kodlara bakıldığında; makyaj, kozmetik ve olumlu fiziksel özelliklerden bahsedildiği görülür. Buradaki sorular genel anlamda benliğin idealleşmiş

görüntüsünün devam ettirilmediği, rahat olunduğu alanı yani kısaca özel alanı anlamaya ve açıklamaya yöneliktir. Burada genel anlamda katılımcılar kendilerini makyajlı ve bakımlı iyi hissettiklerinden, o şekilde mutlu olduklarından ve aynanın karşısındaki görüntülerinden makyajlı ve bakımlıyken memnun olduklarından bahsetmişlerdir. Verilen cevaplara bakıldığında ise:

Aygün: Kendimi güzel görmek ve güzel ya böyle kendime saygım olduğu için kendimi iyi hissettirdiği için bu bakımları yapıyorum özellikle yani aynaya baktığımda güzel bi ben görmek için yapıyorum.

Ayça: Bi şey düşünmüyorum, evet makyajı abarttığımı bazen düşünüyolar u çok fazla yapmam çünkü makyaj bi yere gidiceksem falan yaparım u özel bi yere gidiceksem iştir ne biliyim bi arkadaşım la buluşacağımdır ya da ne biliyim bi kafeye bi yere gideceğimdir o zamanlar yaparım zaten çoğunlukla, evde bazen deli dırter yaparım o zaman da ne alaka falan gibi tepkiler gösterirler sen zaten doğal güzelsin diye gerek yok makyaja diye çoğunlukla söylüyolar bunu evet ama çok da bi şey demiyolar yani alıştılar artık

Ayliz: Bunları niye yapıyorum? Kendimi iyi hissetmek için. Çünkü ben kilo alırsam kendimi kötü hissedebilirim çünkü alıştım kendimi zayıf görmeye kendimi bu şekilde beğeniyorum.

Verilen cevaplar ışığında bakıldığında katılımcılar sahne arkasında genel anlamda daha doğal ve kendileri gibi olduklarından bahsetmişlerdir. Makyaja, estetik görünümüne sahne arkası alanında çok da ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Kimi zaman ise kendilerini o şekilde daha güzel buldukları için özel alanda yani sahne arkasında da bakımlı olduklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere kadınlar üzerinde oluşturulan ideal güzellik etiketi kimi zaman özel alanlarda da varlığını sürdürmektedir.

Hatırlanacağı üzere, Goffman'a göre, yaşanan toplum bir tiyatro sahnesidir ve bu sahnede bireylerin karşılıklı etkileşimlerde bulunmaları kaçınılmazdır. Bu tiyatro sahnesinde bireyler kendi rollerini canlandırmaktadırlar. Bireyler bu etkileşim süreci içerisinde karşısındaki bireye kendi istediği etkileşimi yaratabilmek amacıyla çeşitli roller ve davranışlar geliştirmektedirler. Bu davranışlara "kendini ortaya koyma" denmektedir. Oynanan bu rol ve davranışlar aynı zamanda bireylerin toplumsal yapı içerisinde etkileşim sürecinde takmış oldukları maskelerdir. Bu maskeler ise zaman içerisinde bireylerin benliği haline dönüşmüştür (Bacanlı, 1990: 6-11). Diğer kişilerin zihninde kendi istediği izlenimi yaratmak isteyen birey yani benlik sunumu yapan birey sosyal etkileşim sırasında buna uygun performanslar gerçekleştirmektedir.

Çalışmamıza katılan kadınlar açısından bakıldığında, kadınların sahne önü için yani sosyal alan için hazırlık yaptığı, sahne önünde kendi performansını sergilediği ve güzelliğini estetik, makyaj, ideal fiziksel özellikler, giyim-kuşam gibi araçlarla sahnelediği görülmektedir. Kadınlar, toplumsal yapı içerisinde bahsi geçen bu sosyal etkileşimlerde rol ve davranışlar sergileyerek kendi kimliklerini oluşturmaktadır. Kimliklerini üretirken sahne önünde güzelliğini estetik, makyaj, dış görünüş, kozmetik, giyim-kuşam, toplumsal dayatma, diyet gibi faktörlere dayandırmaktadır. Sahne arkasında ise genel anlamda kendi bedeninde mevcut olan olumlu fiziksel özelliklerine dayandırmaktadır. Sahne arkasına bakıldığında sahne önünde bahsedilen faktörlerin çok da geçerli olmadığı elde edilen veriler ışığında ortaya konmuştur.

Teknolojik Güzellik, Estetik, Kozmetik ve Sosyal Statü

Estetik temasında yer alan sorular katılımcıların; estetik operasyona, kendi bedenlerini ve yüzlerini estetik operasyonla değiştirmeye yönelik düşüncelerini, herhangi bir estetik operasyon geçirip geçirmediğini, estetik operasyonun olumsuz yönlerine dair görüşlerini anlamaya odaklıdır. Goffman'ın dramaturji yaklaşımı benimsenerek katılımcıların estetiğe yönelik bakış açılarının sahne önünde ve sahne arkasında değişiklik gösterip göstermediği keşfedilmeye çalışılmıştır.

Estetik temasına bağlı olarak öncelikle sahne önü ve sahne arkası kodları oluşturulmuş ve bunlara bağlı olarak geliştirilen rol ve davranışlar yine sadece estetik konusu üzerinden çeşitli alt kodlara ayrılmıştır. Sahne önü olarak belirlenmiş olan kodun alt kodlarına bakıldığında çoğunlukla estetiğin pozitif bir tutumla birlikte sağlıkla ilgili yönüne vurgu yapmış oldukları görülür. Ayrıca, estetiğin bir nevi bağımlılık olduğu, kişileri gençleştirme özelliğine sahip olduğu, estetiğin beğenilme arzusundan ötürü yaptırıldığı düşüncelerinin vurgulandığı görülmüştür. Estetik yaptırmada dış etkilerin, sosyal motivasyonların, psikolojik baskıların, güzel görünme arzusunun, özgüvensizliğin de etkili faktörler olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu doğrultuda vermiş oldukları cevaplar ise ilgi çekicidir:

Ayşe: Daha çok etkiye bağlı oldukları için ya da bağımlılık yapıyo belki de yani bi yerden başladıktan sonra işte yok şuramı da yaptırıyım buram da tam olsun ya da daha genç görünüyüm gibi düşüncelerle yaptırıyo olabilirler çevrem de çok yaptıran yok da bu kadar yani.

Ayliz: Çünkü kendilerine güven veriyor. Başta kendilerini beğenmiyorlar. Ama çözüm estetik operasyonları mı? Hayır. Eğer ki öyle olsaydı bir kere yapınca hoşlarına giderdi. Ama bir tane ile yetinen çok olmuyor. O zaman şurayı da yaptırayım burayı da yaptırayım. Yani sorun aslında dış görünüşleri ve dış güzellikleri, çirkinliği değil yani.

Ayşe ve Ayliz'in yanıtlarına bakıldığında estetiğin bir tür bağımlılık olduğu konusuna vurgu yaptıkları görülür. Küçük bir yerle başlayarak sürekli olarak tüm bedenini değiştirme arzusunda olan kadınlardan bahsetmektedirler. Katılımcılar, bedeni değiştirme arzusunun ise toplumsal yapı içerisinde mevcut olan ideal güzellik anlayışından kaynaklandığını belirtmektedirler. Estetik operasyonların yaygınlaşmasından ise dijital teknolojiler sorumlu tutulmaktadır. Reklamlar, diziler, şarkılar ve sosyal medya aracılığıyla kadınlar belirlenen güzellik ölçütüne uymak amacıyla estetik operasyonlara yönlendirilmektedir. Ortaya ise teknolojik bir güzellik anlayışı çıkmaktadır. Teknolojik güzellik anlayışı ile birlikte kadınlar, "afroditleşen" yapay bir güzellik anlayışına yerleştirilmiştir. Her yaş ve sosyoekonomik durumdaki kadın için genel bir kural haline gelen bu yapay güzellik anlayışı ile birlikte ideal beden ölçülerinden ideal yüz tipine kadar fiziksel görünüme dayalı detaylı bir betimleme ortaya çıkarılmıştır. Bu betimleme ise kitle iletişim araçlarınca tüm topluma yayılmıştır. Kadınlardaki beğenilme arzusu ise yine aynı sebeplerden ötürü tetiklenmiş ve kitleler tarafından oluşturulan ideal güzellik formuna ulaşabilmek adına büyük oranda çabalar sarf edilmiştir. Özellikle dijital dünya içerisinde sosyal medyada yer alan ve somut bir biçimde "like atmak" olarak kendisine yer bulan beğeni eylemi, kadınların da beğenilme arzusuna kimi zaman pozitif kimi zaman ise negatif yönde hizmet etmektedir. Sosyal medya uygulamalarını kullanan bireyler çeşitli motivasyonlara sahiptirler. Burada ise özellikle beğenilme, takdir görme ve özel hissetme gibi durumlara örnek verilmektedir (Türk, 2017: 464). En güzel hallerini en güzel şekillerde sunmak amacıyla sosyal medyayı kullanan kadınlar güzellik söylemi

ile ideal ve gerçek üstü bir imaj çizmektedirler ve bu imajı da diğer kullanıcıların beğenilerine sunmaktadırlar. Teknolojik güzellik anlayışı ile birlikte oluşturulan yapay ve popüler güzellik ölçütleri sosyal medyada yer alan filtreler aracılığıyla da kitlelere benimsetilmektedir. Kadınlar bu filtreleri kullanarak oldukları şekilde değil olmak istedikleri şekilde kendilerini sunmaktadırlar. Goffman (2004), bireyin diğerlerine karşı kendisini şekillendirme biçimlerini benlik sunumu ile açıklamıştır (ss. 17-18). Birey, karşı tarafta yaratmak istediği algıya göre kendi benliğini ve imajını yansıtmaktadır. Sosyal ağlar üzerinden sunulan benlik örneklerine bakıldığında ise bu algının kişiler tarafından kolaylıkla yönetilebildiği görülmektedir. Kullanıcılar tam da istedikleri gibi bir benlik kurgulamakta ve bu benlikte ise bir kusursuzluk yaratılmaktadır (Hepekiz ve Gökaliler, 2019: 763). Bu çalışma bağlamında kadınlar açısından düşünüldüğünde de katılımcıların yorumları bu verileri destekler niteliktedir.

Görüşmecilerden Aygün, estetikle yaptırmak ve yaşlanma korkusu arasında bağlantı kurmuştur. Ona göre kadınlar yaşlanma korkusuna sahip oldukları için estetik operasyonlara başvurumaktadırlar.

Aygün: Bazı bayanlarda yaşlanma korkusu olduğu için yaşlandıkça görüntülerini beğenmiyolar ve bu yüzden sürekli değişikliğe uğramak istiyolar ki daha genç görünebilmek için...

Ayça ise genel anlamda dış görünümde beğenilmeyen bir yer olduğu takdirde estetik yaptırmanın gerekli olduğunu vurgulamıştır:

Ayça: Valla alt yapısı olmayan kadınlara bence gerekli tabii ki de belli başlı öyle abartı olmayacak şekilde, çünkü bu kadının kendine özgüvenli hissetmesini sağlıyo, atıyorum işte burnunda kemer varsa bunu aldırabilir yani anladın mı kemik falan eğrilik falan varsa yaptırabilir üst dudağını mesela inceyse hafif dolgu yaptırabilir yani dediğim gibi öyle yapıldığı belli olmayacak doğal estetikler olması gerekli.

Görüşmecilerden Ayça sahne önünde estetik boyutun pozitif yönlerine odaklanarak, kişinin isteğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Estetik operasyonlarda herhangi bir sakınca görmeyen Ayça, ince dudaklı birinin görünümünden rahatsız olarak dudaklarına dolgu yaptırmasını doğal karşılamaktadır.

Sahne arkası olarak belirlenmiş olan kodun alt kodlarına bakıldığında sağlık yönüne ve mutluluğa vurgu yapıldığı görülür. Estetiğin riskli olduğu da belirtilmiştir. Bunların dışında ise genel olarak estetik; dini olarak zayıf olmak, maddiyat ve gençlik gibi alt kodlarla bağlantılandırılmıştır. Katılımcıların cevaplarına bakıldığında Ayliz ve Ayten'in estetiğin riskli bulduğu görülür:

Ayliz: Değiştirmem. Başta çok korkarım. Yani şöyle mesela beni çok rahatsız edici bir yönü olmadığı için yani bıçak altına yatmaktan korkarım. O riske girmeye değmez diye düşünürüm.

Ayten: Bu konuda bi botoks zehirli oluşunu okudum karşıma çıkmıştı orda uygulandığı yerde kasları artık ne kadar süreliğine bilmiyorum felç geçiriyor yani aşırı şey yaptığı zaman zararı olabilir onu bilemiyorum.

Ayten bu bölümde de estetiği dini açıdan değerlendirerek, estetik yaptırmanın günah olduğunu düşündüğünü belirtmiştir:

Ayten: Dediğim gibi ben biraz dini açıdan düşündüm yani o konuda hiç düşünmemiştim ama dini açıdan bence çok ı nası desem böyle çok hani sanki günah gibi geliyor dini açıdan çok araştırmadım ama yani severek yarattığı bi şeyi neden değişiklik gösteriyoruz hep o açıdan düşündüm yani dediğim gibi ben pek çevremde de öyle estetik ya da güzellik algısına çok düşkün olan insanlar yok çevremde öyle çok aşırı makyaj yapan ailemde de öyle o yüzden hiç estetik ya da aşırı makyajı düşünmedim o yüzden yani biraz daha dini açıdan düşünüyorum ben.

Buradaki görüşmeler doğrultusunda bakıldığında estetik yaptırmanın kişinin sahne önündeki duruşu ve benliğini sunumuyla alakalı olduğu anlaşılmıştır. Sahne arkasında ise katılımcıların doğallıktan yana oldukları ve benliklerini oldukları gibi sundukları sonucu ortaya çıkmıştır. Goffman'ın dramaturji yaklaşımı benimsenerek katılımcıların estetiğe yönelik bakış açılarının sahne önünde ve sahne arkasında değişiklik gösterip göstermediği keşfedilmeye çalışılmıştır. Estetiğin sahne önünde yani sosyal alanda dış etkiler, psikolojik baskılar, beğenilme arzusu gibi çeşitli sebeplerle yaptırma ihtiyacı hissettikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca estetiğin bir çeşit bağımlılık olduğu ve sosyal etkileşimde motivasyon sağladığına dair görüşlere de ulaşılmıştır. Keza Özgen'e (2017) göre güzellik söylemi kadınlarda özgüven eksikliği yaratarak estetik olma ve bununla birlikte mükemmel olma çabasını yaratmaktadır. Güzellik söylemi kadınlara olmalarını telkin ettiği örnek bir model sunmaktadır. Norm haline gelmesiyle birlikte ise kadınlar için uyulması gereken kurallar boyutuna ulaşmaktadır. Toplumsal yapı ve medya bu süreçte gönderdiği mesajlarla kadınları bu söyleme uymaya zorlar. Kadınlar ise toplumsal yapıda kabul görmek ve özgüven kazanmak amacıyla bu duruma uyum sağlamak durumundadırlar. Çünkü güzellik söylemine dair olan kurallar toplum tarafından benimsenmiş ve uyulması gereken normlar haline dönüşmüştür (s. 11-26).

Araştırma kapsamında kozmetik temasına dair oluşturulan sorular ise katılımcıların kozmetik ürünleri hakkındaki düşüncelerini, kozmetik ürünlerini satın almalarındaki etkenlerin neler olduğunu, kozmetik ürünleri kullanmalarıyla ve ideal güzellik anlayışları arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamaya ve keşfetmeye odaklıdır. Goffman'ın dramaturji yaklaşımı benimsenerek katılımcıların kozmetiğe yönelik bakış açılarının sahne önünde ve sahne arkasında değişiklik gösterip göstermediği keşfedilmeye çalışılmıştır.

Sahne önü olarak belirlenmiş olan kodun alt kodlarına bakıldığında makyaj ürünleri ve diğer kozmetik ürünlerinden bahsedildiği görülmektedir. Makyaj ürünlerinin alt kodlarına bakıldığında katılımcıların sahne önünde makyajla birlikte daha çok ideal güzelliğe sahip olduğu vurgusu yapmış oldukları görülür. Katılımcıların yapmış oldukları ideal güzellik ve makyaj ilişkisinden ziyade aynı zamanda da ideal güzellikle sadeliğe de vurgu yapmış oldukları görülür. Bu bölümde ideal güzellikten sonra makyajla bağlantılı olarak güzellik, farklılık, beğenilme arzusu, toplumsal dayatma gibi alt kodlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlara bakıldığında:

Ayşe: Yani aslında bu son zamanlarda olmaya başladı makyaj yaptığın zaman güzel görünüyorsun yani makyajsız hiçbi şekilde güzel görünmüyosun ideal güzellik anlayışının içinde bu da var bence yani bakımlı olmaktan kastım az da olsa makyaj yapmak ya herkes yapmak zorunda değil ama ben öyle düşünüyorum.

Ayşe'nin vermiş olduğu yanıt doğrultusunda makyajın bir kişi için sahne önünü nasıl yarattığı ve benliğini sunmasına nasıl aracılık ettiği ortaya çıkmaktadır. Görüşmeci güzelliğin anlamını

tamamen makyajla bağdaştırmakta ve benliğini sunarken tamamen makyajlı olmayı ön plana almaktadır.

Ayça'nın vermiş olduğu yanıtı bakıldığında kendisinin doğal halinin de güzel olduğunu ancak kozmetik ürünleriyle birlikte çok daha güzel ve farklı olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Makyajlı görünümünün sıkıcılıktan ve rutinlikten uzak, farklı bir havada olduğu düşüncesine sahiptir. Ayrıca iş yerlerinin de mutlaka makyajlı ve güzel bir görünüm istediğini belirtmektedir:

Ayça: Çok seviyorum, bilmem seviyorum yani onları kullanmayı da seviyorum güzelleştiriyο ya olduğundan çok farklı bi insanmışın gibi oluyosun o da ayrı bi güzellik katıyo doğal halin zaten farklı ıı bunları kullanınca makyaj malzemelerini kullanınca daha farklı bi kişi oluyosun yani hoş oluyo insanı farklı hissettiriyο anladın mı her zamanki rutinliğinden çıkıyosun sıkıcılıktan çıkartıyo seni.

Dediğim gibi ııı işe gidiyosam ki normalde iş yerleri kesinlikle istiyo makyajlı hani öyle çok fazla abartılı yapmasam da mecburen yapmak durumundayım ama tatilde olduğum zamanlar bi yere çıkarsam onun dışında yapmam.

Kozmetik ürünlerinin alt kodlarına bakıldığında katılımcılar, sahne önünde kozmetik ürünlerini ideal güzeleğe ulaşmakla bağdaştırmışlardır. Diğer alt kodlara bakıldığında; güzellik, toplumsal dayatma, bakımlılık, sağlık gibi konulara yönelik cevapların yer aldığı görülür. Görüşmecilerin yanıtlarına bakılması yararlı olacaktır:

Aygün: Onlar olmasaydı olmazdı diye düşünüyorum bence şöyle güzel olmazsa olmaz bir bayan için bakım ürünleri özellikle bir kadın kendine sürekli özenli olmalı bu özeni de neyle sağlayacak tabii ki bu makyaj ürünleri ile kozmetik ürünleri ile sağlayacak.

Ayça: Doğrudan orantılı, yani doğru orantıda şimdi kozmetik ürünleri olmazsa ideal güzeleğine ulaşamıyosun çünkü ideal bi benlikte bakımlı olunması gerekiyor güzel hoş görünmemiz gerekiyo bunu doğal güzeleğinle sağlıyosun ama daha farklı bi görünüme daha farklı bi güzeleğe ulaşabilmen için kozmetik ürünlerinden destek alman gerekiyor bu yüzden aralarında doğru orantı var yani ne kadar kozmetik ürün o kadar ideal güzellik

Ayliz: Ya şu an etken olan şeyler cilt tipim ile alakalı olan şeyler. Yani etken olarak mecburi hissetmiyorum hiçbirini alırken ama dediğim gibi az şeyler kullandığım için cilt tipim işte çok kuru kendimi daha iyi hissetmek ve vücudum daha sağlıklı olsun diye alıyorum.

Veriler arasında yer alan iş yerlerinin makyajlı ve bakımlı çalışan istediği vurgusu önemli bir veridir. Burada toplumun kadınlara dayattığı görünüm bir tezahürü yer almaktadır. Katılımcılardan Ayça, sahne önünde makyajlı olmayı ve bakımlı olmayı sevdiğini belirtse de iş yerleri aracılığıyla toplumun kendisinden böyle bir beklentisi olduğu düşüncesine sahiptir. Bu bakımdan, makyaj ve kozmetik ürünleri katılımcılar tarafından sahne önüyle ilişkilendirilmekte ve katılımcılar da bu sebepten ötürü benliklerini sahne önünde makyaj ve kozmetik ürünleri aracılığıyla sunmaktadır. Sahne arkası olarak belirlenmiş olan kodun alt kodlarına bakıldığında kozmetik ürünleri ve makyaj ürünlerinden bahsedildiği görülmektedir. Kozmetik ürünlerinin alt kodlarına bakıldığında katılımcıların sahne arkasında kozmetik ürünleri kullanımını maddiyat ve temel ihtiyaç konularıyla bağdaştırmış oldukları görülür.

Ayşe: Yani eğer ki cildime zarar vermicekse daha kaliteli malzemeler almayı isterim ama ben şöyle düşünüyorum en iyisini de alsam zaten zararlı olacak illa ki cildime o yüzden öyle abartmadan almaya çalışırım ille de en kalitelisi olsun demem, yani o kremlerin bi etkisi olduğunu düşünüyosam tabii ki kullanmayı isterim ama biraz genç yaşta başlamak gerekiyor sanırım böyle şeylere yani şu anda başlamak isterim yani maliyeti yüksek olsa bile.

Ayliz: Kötü hissettiriyor. Çünkü mesela bazı markaları kullanmayı çok istiyorum. Ama gerçekten bütçeyi çok aşıyor. O zaman üzülüyorum tabi. Almak isterim kullanmasam da o dursun orada.

Ayla: Ya tabi çok para harcadığında bir de şöyle bir şey var atıyorum işte astronomik fiyatlar verdiğinde kendimizi güvende hissediyoruz sanki çok para verdim çok iyidir tarzı bir güven hissettiriyor. Ama aynı ürünü iki üç liraya bir yere koysak insanlar fiyatından dolayı önyargı ile yaklaşıcak. Kozmetik ürünlerde böyle bir şey var.

Makyaj ürünlerinin alt kodlarına bakıldığında katılımcıların sahne arkasında makyaj ürünleri kullanımını maddiyat konusuyla ilişkilendirmiş oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların konuyla ilgili yanıtlarına bakıldığında:

Ayten: Hem kendimize zarar veriyoruz hem maddi açıdan zarar veriyoruz yani dediğim gibi çok almadığım çok fazla da para harcamıyorum bu konuda çok nadir hani ayda yılda bir alırım öyle çok bi şey de almam yani.

Katılımcıların risk olarak algıladıkları kozmetik ürünlerinin cilt sağlıklarına olumsuz etkisi, literatürdeki benzer çalışmalarla da ortaya konmuştur. Özden vd. (2019) göre kişisel bakım için kullanılan kozmetik ürünlerinin kullanımı günümüzde hızla yaygınlaşmaktadır. Ancak bu ürünlerin içerisindeki kimyasallar da büyük oranda artmaktadır. Bu durumda ise insanların sağlıklarını tehdit etmekte ve doğal olana yönelimi beraberinde getirmektedir. Kozmetik sektöründe de tüketiciler daha çok doğal olan ürünleri tercih etmektedir. Keza Özden vd. (2019) bireylerin sağlık bilinçlerinin arttığını, buna bağlı olarak kozmetik ürünü tüketimlerinde de genel olarak bitkisel ve doğal içeriklere sahip olan ürünleri tercih ettiklerini tespit etmişlerdir (s. 800). Zengin'e (2019) göre ise kadınlar ürün performansından daha ziyade fiyata önem vermektedir. Kadınlar markalı ya da pahalı olan ürünü almak yerine, maliyeti daha düşük olan ve kendi bütçelerine daha az zarar veren bir ürünü satın alabilmektedirler.

Hatırlanacağı üzere, Goffman dramaturji yaklaşımında rol mesafesinin toplumsal statünün bir işlevi olduğunu söylemektedir. Rol mesafesi kavramının sosyal statüye olan ilişkisi sebebiyle araştırma kapsamında görüşmecilere sosyal statüyle alakalı sorular yönlendirilmiştir. Böylelikle, kadınların ideal güzelliğe ulaşmaya çalışmasıyla sosyal statü kaygıları arasındaki ilişki anlaşılmaya çalışılmıştır. Rol mesafesi ve sosyal statüyle ilgili olarak ulaşılan kodlar ise beğenilme arzusu, toplumsal dayatma, hegemonik erkeklik, mutlu hissetmek, özgüvensizlik, kişisel bakım, makyaj, insan algısı ve sosyal medyadan oluşmaktadır. Kadınların ideal güzelliğe ulaşmaya çalışmasının altında yatan en önemli sebebin toplumsal dayatma olarak gören katılımcılar aslında ideal güzelliğe ulaşmaya çalışmadıklarını, ancak toplumda yer alan baskı sebebiyle o görünümde olmayı arzu ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan Aygün, Ayliz ve Ayla'nın konuya dair yanıtları şöyledir:

Aygün: İdeal güzelliğe sahip kadınlar daha popüler ve çekici görüldüğü ve toplumda onlara karşı bir sempati olduğu için kadınlarda bu toplumsal kabulü sağlamak adına ona ulaşmak istiyolar yani toplum itiy o aslında binevi.

Ayliz: Toplumun dayatması olabilir. Aynen. Ben mesela dedim ya en başta ideal kadın beli ince olsun, burnu küçük olsun, şimdi herkes böyle düşünüyorsa öyle olmayan kadınlar kendini kötü hissedebilir. Yani toplumun dayatması etkili bu konuda.

Ayla: Toplumun dayatması tabii ki var. Bu en basitinden işte TV dizilerine baktığımız zaman ideal güzellik algısına sahip olan kişi hep ana karakter oluyor ve bu da insanların düşüncelerini demek ki güzel buymuşa getiriyor diye düşünüyorum. Bu şekilde.

Katılımcılardan Aygün, Ayliz ise ideal güzelliğe ulaşmaya çalışmada altta yatan en büyük sebebin erkek hegemonyası olduğunu belirtmişlerdir. Erkek düşüncelerine ve beğenilerine yönelik hareket etmek durumunda bırakıldıklarını, aslında kendilerinin öyle bir görünüme ulaşma arzusunda olmadıklarını belirtmişlerdir:

Aygün: Erkeklerde çekici kadınlara yöneldikleri için bayanlar da işte o erkeklerin gözlerini kendilerine çekmek istediklerinden dolayı bunu yapıyorlar erkeklerin de etkisi var yani.

Ayliz: Yani %99'udur herhalde çünkü şöyle düşünüyorum mesela şimdi ince bel, kalın dudak, küçük burun... Bunlar aslında herhalde özellikle bizim toplumumuzda erkeklerin istediği şeyler. Yani ama mesela bundan yıllar önce de balık etli kadın çok sevilirmiş bu sefer de kadınlar kilo almışlar. Evet, erkeklerin düşünceleri bu konuda önemli.

Yukarıda bahsedilenlerin dışında ise ideal güzelliğe ulaşmaya çalışmada altta yatan nedenler arasında, mutlu hissetme ve beğenilme arzusundan dolayı ideal güzelliğe ulaşmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca, ideal güzellik anlayışının üretimi ve talep edilmesinde sosyal medyanın etkisi de özellikle vurgulanmıştır.

Ayça: Bana göre kendimi mutlu hissetmek böyle aynaya baktığımda ne kadar da güzelim yani bu farklı bi hormon salgılatıyor anladın mı mutluluk hormonunu salgılatıyor yani zaten günümüzde bütün sıkıntıyla uğraşıyoruz kendine bakmak gerçekten insanı zinde hissettiriyor mutlu hissettiriyor hoş görüldüğün için buda hoşuna gidiyo o insanların böyle suratına bakmaması anladın mı ne demek istediğimi yani illa ki makyajla şunla bunla değil bakım her şeyinle bakım olmalı anladın mı yüzünü temiz cildinin temiz olması onu demeye çalışıyorum anladın mı?

Ayliz: Yani çok azı sadece kendini düşünerek yapıyor. Geriye kalanı başkalarını mutlu etmek için yapıyor. Evliyse kocasını mutlu etmek için, evli değilse sevgilisini mutlu etmek için ya da gıcık olduğu bir kız varsa onunla kapışacak onun için, anladın mı?

Ayla: Altta yatan neden insan algısı diye düşünüyorum. Ya bu mesela estetik açıdan baktığımızda doksanlar modası iki binler modası belki bundan sonra baktığımızda üçbinler modası gelecek. Yani bu estetik algısı yaşanan zaman göre değişir diye düşünüyorum. Bundan kaç yıl önce İspanyol paça daha güzel görülüyorken şu an daha farklı farklı şekilde. Şöyle söyleyim içinde bulunduğumuz zamana göre insan şekil alıyor.

Ayten: Elimiz hani telefonda olduğu için instagramlar olsun ya da televizyondan gördüğümüz şeylerde daha hoş görünüyo gözümüze ve onlar gibi olmak istiyoruz yani benim

için öyle çünkü ben normalde çevremde çok yapan olmadığı için yapmazdım ama yani okula gelirken ya da dışarda daha güzellerini gördükten sonra kendimde yapmak istiyosun yani dışardaki çevredekilerin etkisi çok fazla yani benim için öyle bilmiyorum belki farklıdır başkaları için ama.

Görüşmeler sonucunda anlaşılan o ki kadınlar ideal güzelliğe ulaşmaya çalışırken altta yatan temel sebeplerin başında beğenilme arzusu gelmektedir. Beğenilme arzusu kadınlar için bir sahne önü yaratmaktadır. Kadınlar benliklerini sahne önünde sunarlar ve beğenilme arzularından ötürü çeşitli rol ve davranışları sergilemektedir. Hatta maskeler takmakta, yani oldukları gibi görünmekten kaçınmaktadırlar. Katılımcılar ideal güzelliğe ulaşmaya çalışırken altta yatan sebepler konusunda beğenilme arzusunun yanı sıra toplumsal dayatma, hegemonik erkeklik, mutlu hissetme, özgüvensizlik, kişisel bakım ve sosyal medyadan da bahsetmişlerdir. Erkeklerin güzel kadın tasavvurlarına dair sosyal medyadaki dijital temsiller de kadınları etkilemekte ve ideal güzelliğe erişmeye yönlendirmektedir. Bu yönüyle, sosyal medya ve dijital teknolojiler Goffman'ın benlik sunumu için yeni ve esnek bir alan açmaktadır. Kadınlar benliklerini sunarlar ve sosyal medya onlar için birer sahne önüne dönüşmekte, belirlenen ölçütlere uymak adına çeşitli rol ve davranışlar gerçekleştirmektedirler. Bunun sonucunda ise kendi benliklerine yabancılaşma durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Burada katılımcılardan Ayten'in yorumuna tekrar bakıldığında, katılımcının sosyal medya, kitle iletişim araçları gibi teknolojik aletler üzerinden gördüğü kadınlar gibi olmak istediği cümlesine odaklanılmalıdır. Kişiler sosyal ağlar aracılığıyla kendilerine yeni bir benlik oluşturabilmekte ve bu benliği de istedikleri şekillerde özgürce sunabilmektedirler. Goffman'a göre (2004), benlik oluşumu ve benliğin gelişimi sosyal ilişkiler içerisinde şekillenmektedir. Sosyal ağlar üzerinden geliştirilen sosyal ilişkilerle birlikte kişiler sanal benlikler oluşturmaya başlamışlardır. Bu sanal benlikler, tamamen kişilerin kusursuz bir biçimde yaratmaya çalıştıkları kimliklerden ibarettir. Bu kurgulanan kimlikler aracılığıyla "olunmak istenen imaj" dışarıya yansıtılmaktadır (Hepekiz ve Gökallı, 2019: 768). Katılımcılardan Ayten ise tam da bu konuya örnek olabilecek görüşler belirtmiştir. Görüldüğü üzere Ayten, kendi kişisel görünümünün ayırıcı özelliklerinden rahatsızlık duymakta ve teknolojik araçlar vasıtasıyla görmüş olduğu popüler kadın tiplerine ilgi duymaktadır. Duyulan bu ilgi sonucunda ise kendi benliğine yabancılaşmakta ve popüler kadın tiplerine uygun olarak Goffman'ın da deyişiyle kendi benliğini, "sunmak" ve sahnelemek zorunda kalmaktadır.

Gündüz (2016)'da konuyla alakalı olarak benzer bir çalışma yapmıştır. Ona göre boyanmak yani makyaj, sosyal statülerin bedendeki ya da yüzdeki karşılığıdır. Makyaj aynı zamanda geleneksel yapının korunması ve kültürel bilinçaltının aynı şekilde devam edebilmesi konusunda büyük öneme sahiptir. Bireylerin uygulamış oldukları bu boyanma türleri aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısına yönelik de çeşitli ipuçları sağlamaktadır. Boyanmak aynı zamanda bireylere toplumsal statü ve kimlik kazandırıcı etkiye de sahiptir. Bu sebeplerle toplumsal hiyerarşik yapıda büyük öneme sahip olan boyanmakla birlikte birey kendine yakın olanı yüceltirken benzemeyen ve öteki olanı ötekileştirme durumundadır (s. 164).

Sonuç

Bu çalışma yaşları 21-35 arasında değişen, güzelleşmek için kozmetik uygulama yapan ve yaptıran toplamda altı kadın katılımcı ile görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Örneklem birimleri araştırmacının sosyal çevresinden araştırma soruları dikkate alınarak kartopu örnekleme ve amaçlı örnekleme

tekniki ile seçilmiştir. Araştırma, kozmetik uygulama ve pratiklere başvurma ölçütüne odaklı olduğu ve bu kriter ekseninde kişilerin özel yaşantılarına dair kişisel bilgileri toplamayı hedeflediğinden güvenilir veri toplama sürecini kolaylaştıracak biçimde araştırmacının arkadaş çevresinden bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, çalışma, benliğin gündelik yaşamın akışı içindeki sunuma odaklı olduğundan, sıradan bireylerin gündelik hayat içinde güzel görünmek için neler yaptıklarını anlayacak biçimde örneklem birimleri gündelik hayatın etkileşim ağları içindeki bireylerden oluşturulmuştur. Görüşülen bireylerin ideal güzellikle ilgili yorumları incelendiğinde katılımcıların güzelliğin ve ideal güzelliğin anlamını daha çok fiziksel özellikler, karakteristik özellikler, bakım, sosyal medya, estetik, makyaj, diyet, spor ve giyim kuşam gibi dış görünüm konularında aradıkları görülür. Katılımcılar özellikle ideal güzelliğin, toplum tarafından belirlenen bazı ölçütlere sahip olmaktan geçtiği vurgusunu yapmaktadırlar. Bu ölçütler ise genel anlamda, ince bir bele, küçük bir buruna, kalın dudaklara, etkileyici bakışlara, fit bir vücuda sahip olmakla ilişkilidir.

Çalışmada yer alan benlik konusuna bakıldığında katılımcıların benlik hakkındaki yorumlarının sahne önünde ve sahne arkasında nasıl farklılaştığı üzerinde durulmuştur. Çıkan sonuçlara göre katılımcılar benliklerini sahne önünde sunarken daha çok dış görünüşlerine yani estetik, makyaj, kozmetik ürünleri, giyim-kuşam gibi konulara önem verdikleri görülür. Sahne arkasıyla ilgili olarak ise katılımcılar makyaj, kozmetik ve olumlu fiziksel özelliklerden bahsetmişlerdir. Ancak sahne arkasını işaret edecek biçimde özel alanda makyajlı olmadıklarına ya da daha özensiz olduklarına, daha çok ev dışında makyajla dolaştıklarına değinmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise makyajlı olmayı ya da bakımlı olmayı sadece kendileri için yaptıklarını belirterek bazı durumlarda sahne arkasında yani özel alanda da makyaj yapabildiklerini söylemişlerdir.

Kadınların olmak istedikleri benlikleri ve kişilikleri; estetik, kozmetik, makyaj gibi etkinlikler üzerinden ele alınmıştır. Benliklerini sosyal hayatta sunarlarken mutlaka makyaj, bazı küçük estetikler, spor, diyet gibi faktörlere ihtiyaç duydukları görülmüştür. Ayrıca estetiğin veya makyajlı olmanın katılımcılarda özgüven yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların makyaj ve diğer kozmetik ürünleri konusunda farklı görüşlere ve davranışlara sahip oldukları görülmektedir. Sahne önünde yer alan makyaj grubuna bakıldığında makyajın özellikle ideal güzelliğe ulaşma, farklılık, toplumsal dayatma, beğenilme arzusu gibi konularla bağdaştırılmış olduğu görülmektedir. Katılımcılar kozmetik ürünleri kullanımlarını ciltlerinin sağlığını korumak için devam ettirdiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar kozmetik ürünlerinin bazı zararlı etkilerinden de bahsetmişlerdir. Özellikle kaliteli ürünleri tercih etmek istediklerini belirten katılımcılar, bunun dışındaki ürünlerin hatta kaliteli ürünlerinde ciltlerine az ya da çok miktarda zarar verdiği düşüncesine sahiptirler. Maddiyat konusuna da değinen katılımcılar kozmetik ürünleri konusunda farklı olarak temel bir ihtiyaç olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Benliğin idealleşmiş görüntüsünün devam ettirilmediği, seyircinin şahit olmadığı yani rahat olunan özel alanda katılımcılar güzellikten, beğenilme arzusundan ziyade bu tür ürünlerin kullanımını maddiyatla ilişkilendirmişlerdir ve katılımcıların estetikle ilgili maddiyat yönüne yönelik düşünceleri elde edilen veriler aracılığıyla ortaya konmuştur.

Makyaj konusuna gelindiğinde ise makyajın, toplumsal yapı içerisinde etkinliğini çeşitli yönlerden sürdürerek bireyler tarafından yapılması beklenmektedir. Elde edilen veriler ışığında bakıldığında, katılımcıların dışarıya çıkarken mutlaka makyaj yaptıkları görülmüştür. Katılımcılar makyaj yapmadıkları takdirde dışardaki bireyler tarafından hasta görüntüsüne sahip olmakla

etiketlendiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda çalıştıkları iş yerlerinde de mutlaka makyajlı ya da bakımlı bir görüntüye sahip olmaları gerektiği yönünde geri dönütler aldıklarını belirtmişlerdir.

Goffman'ın dramaturji yaklaşımından özellikle rol mesafesi kavramı ön plana alınarak, katılımcıların kendilerini içinde bulundukları rollerden ne derece ayırt ettiklerine yönelik bakış açıları keşfedilmeye çalışılmıştır. Burada esas vurgu toplumsal statüdedir. İdeal güzellik ve sosyal statü arasındaki bağın nasıl olduğuna bakıldığında ideal güzelliğe ulaşmaya çalışma faaliyetinde büyük oranda beğenilme arzusunun etkili olduğu görülür. Aynı zamanda ideal güzelliğe ulaşma girişiminde toplumsal dayatma, hegemonik erkeklik, mutlu hissetmek, özgüvensizlik, makyaj, kişisel bakım ve sosyal medya gibi faktörlerinde de etkili olduğu bilgisine yer verilmiştir. Kadınların sosyal medya ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla yaygınlaştırılan güzellik söylemine ve güzel kadın modeline uymaya yöneldikleri ve benliklerini buna göre sundukları da tespit edilmiştir. Dijital teknolojilerin getirmiş olduğu kitle iletişim araçları, sosyal medya gibi mecralar vasıtasıyla sunulan popüler tipler kadınlar için bir idol oluşturmakta ve taklit edilmektedir. Kadınlar, bu mecralar üzerinden görmüş oldukları tipler sebebiyle kendi görünümüne yabancılaşmakta ve benliklerini sunarlarken kendilerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu bakımdan, dijital teknolojilerin güzellik anlayışının üretimini ve yayılmasını sağladığı ve aynı zamanda da kadınları bakımlı, estetikli ve makyajlı olmaya ittiği görülmüştür. Reklamlar, diziler, şarkılar ve sosyal medya aracılığıyla kadınlar belirlenen güzellik ölçütüne uymak amacıyla estetik operasyonlara ve makyaj, filtre, efekt gibi çeşitli uygulamalara yönlendirilmektedir. Ortaya ise teknolojik bir güzellik anlayışı çıkmaktadır. Toplumdaki bütün yaş ve sosyoekonomik gruplardaki kadınları kapsayan ve bir kural haline gelen bu ideal güzellik anlayışı kadınları tektipleştirmekte ve yapay bir hale büründürmektedir. Kadınlar kendi benliklerini sunarlarken ayırıcı özelliklerinden vazgeçmek suretiyle popüler kadın tiplerine uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Goffman dramaturjisinde yer alan benlik sunumu konusundaki sahne önleri ve sahne arkaları ise bu doğrultuda şekillenmektedir. Bunun sonucunda ise kadınların, sosyal kabul görmek adına benliklerini toplumsal beklentilere göre şekillendirdikleri sahne önünde ve arkasında farklı rollere bürünmek zorunda kaldıkları da görülmektedir. Bu durum ise onları öz benliklerinden uzaklaştırmakta ve kimliklerini bastırmalarına yol açmaktadır. Yapılan analizler sonucunda güzellik söyleminin, teknolojik ve kapitalist kültürün aracı haline geldiği, kadınları teknoloji ve tüketim odaklı güzellik normlarına yönlendirdiği ve onlar üzerinde hem sosyolojik hem psikolojik hem de ekonomik baskılar yarattığı tespit edilmiştir. Araştırma, güzellik anlayışının ve ideal benlik sunumunun bireysel bir tercih olmaktan ziyade toplumsal yapı, dijital teknolojiler, medya ve kültürel normlarla şekillendirilen bir fenomen olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Arsan, E., Ünal, E., ve Türkoğlu, S. (2009). Cinsiyetçilik ve medya: 'Güzin Abla' köşesinde yeniden üretilen ataerkil cins kimlikleri. *Cogito, Feminizm*, 58, 385-402.
- Avcılar, E. G. (2022). Sosyal medyada kadın bedeninin idealize edilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın Ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 445-464.
- Bacanlı, H. (1990). *Kendini ayarlama becerisinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Demez, G. (2012). Medyada yeni sağlık anlayışları ve kadın bedeninin temsili. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 512-532.

- Goffman, E. (2004). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. Metis Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (Ş. Geniş, L. Ünsaldı, Ş. N. Ağırnaslı, Çev.). Heretik Yayıncılık.
- Gündüz, A. (2016). Boyanmanın toplumsal işlevi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(1), 147-167.
- Güzel, E. (2013). *Kültürel bağlamda kadın ve güzellik: "Türkiye'de bir iktidar alanı olarak elitler üzerinden güzellik anlayışına ve bir tüketim nesnesine dönüşen kadın sorununa bakış"*. [Doktora Tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Hepekiz, İ. ve Gökaliler, E. (2019). Sosyal medya aracılığıyla yaratılan kişisel markalar ve benlik sunumu. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 761-782.
- International Society of Aesthetic Plastic Surgery (ISAPS) (2023). 2023'te estetik operasyon sayısı 35 milyona yaklaştı. Erişim adresi: <https://www.isaps.org/discover/about-isaps/global-statistics/global-survey-2023-full-report-and-press-releases/> , 15 Ocak 2025'te erişildi.
- İnceoğlu, Y. ve Kar, A. (2010). *Kadın ve Bedeni: Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında*. Ayrıntı Yayınları.
- Kaymas, S. (2018). Teknoloji ve kültürün diyalektiğini izlemek: Teknolojik kültürün inşasında, iletişim teknolojileri reklamları. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (2), 19-35.
- Koç, M. (2017). Dramaturjik teori çerçevesinde sosyal medyada engelli bireylerin benlik sunumu. *Selçuk İletişim*, 10(1), 262-281.
- Okur, A. (2020). Güzellik algısı üzerinden sosyal medyada linç kavramı: Armine Harutyunyan örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 119-140.
- Özden, S., Saygılı, M., ve Sütütemiz, N. (2019). Kozmetik ürünlerin tüketiminde sağlık bilincinin rolü. XI. IBANESS, 791-802.
- Özgen, İ. (2017). Tüketim kültürü ve medyada güzellik söylemi: Bir alımlama çalışması. *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), 1-28.
- Özkök, Ö. (2019). *Sosyal medyada sanal kimlikler; sosyal medya fenomenlerinin benlik sunumları üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Paslanmaz, İ. ve Narmanlıoğlu, H. (2019). Instagram hikayelerinde benliğin sunumu: Influencer'lar üzerine bir araştırma. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(39), 23-51.
- Ritzer, G. (2011). *Toplumsal Mcdonaldlaştırılması*. (Ş. S. Kaya, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Ritzer, G., ve Stepnisky, J. (2019). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri* (I. E. Howison, Çev.). De ki Yayınları.
- Şahin, İ. (2013). *Online Alevi Topluluklar Ritüel Desenli Bir Gruptan Mit Desenli Bir İnanç Topluluğuna*. Çizgi Yayınevi.
- Taşkaya, M. (2009). Kitle iletişim araçlarında kadın bedeninin nesneleştirilmesi: Ürün ve marka fetişizminde cinsellik kullanımı. *Toplumbilim Dergisi*, 24, 121-132.

- TRT Belgesel (2018). Günümüzdeki yapay güzellik algısı. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=4bZXD9LshoQ> , 5 Temmuz 2021’de erişildi.
- Türk, D. G. (2017). Sanal Dünyada Linç Kültürü. *Medya Çağında İletişim*. Çizgi Kitapevi, 463-486.
- Türk, D. G., ve Bayrakçı, S. (2019). Sosyal medya ve toplumda değişen estetik işlem yaptırma algısı. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(39), 118-135.
- Uğurlu, Ö. (2015). Kadının benlik sunumunun güncel bir aracı olarak sosyal ağlar bir tasarım unsuru: “Kusursuzlaştırma”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 231-248.
- Zengin, H. Z. (2019). *Kadınların satın alma davranışları kozmetik ürünlerin pazarlanması üzerine bir araştırma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.

Extended Summary

This study focuses on examining the concept and standards of ideal beauty, as determined and disseminated through technological tools, as a self-presentation within the framework of Erving Goffman's dramaturgical approach. In the study, the ideal beauty criteria determined and disseminated through technological devices are conceptualized as a kind of technological/digital understanding of beauty. Within this framework, this study aims to understand how digital technologies produce a uniformized and artificial understanding of ideal beauty and how women shape their physical appearance and present their selves according to this ideal understanding of beauty. Therefore, the article seeks to answer the questions of how technological tools shape an ideal understanding of beauty, what effect this understanding of beauty has on women, what women do to comply with this criterion, and how women view aesthetic operations and cosmetics.

Methodology

Qualitative research method was used in this study. Data were obtained from the participants using structured in-depth interview technique, one of the qualitative data collection techniques. The reason why structured in-depth interviews were preferred was to reach certain information about the interviewed women's understanding of beauty, which was pointed out in the research questions, and to make comparisons. Twenty open-ended questions were asked to the participants in the structured in-depth interview form. The data collected was recorded with the permission of the participants through a voice recorder and/or notes taken during the interview. The field of this study consists of women living in Kayseri city center who apply cosmetic treatments for their physical appearance. The sampling technique was purposive and snowball sampling. Sampling units were selected from the researcher's social circle by snowball sampling and purposive sampling techniques, taking into account the research questions. Since the research focuses on the criterion of resorting to cosmetic applications and practices and aims to collect personal information about the private lives of individuals on the axis of this criterion, interviews were conducted with individuals from the researcher's circle of friends to facilitate the reliable data collection process. Furthermore, since the study focuses on the presentation of the self in the flow of everyday life, the sampling units were formed from individuals within the interaction networks of everyday life in order to understand what ordinary individuals do to look beautiful in everyday life. The sample size is six women between the ages of 21-35 who use and have cosmetic applications for beautification. In the formation of the sample volume, the principle of data saturation was taken as a basis in accordance with the paradigm of the qualitative research method. Within this framework, the findings are limited to the field of the research. The data were described and interpreted thematically.

Research Findings

In the study, the relationship between women's conceptions of beauty and self-presentation was examined through qualitative interviews with six female participants between the ages of 21-35 residing in Kayseri. Some of the findings that emerged as a result of this examination are given below:

The themes created within the scope of the research are "ideal beauty", "self", "aesthetics", "cosmetics" and "social status". In the comments of the participants on the theme of ideal beauty; it was stated that being slim-waisted, small nosed, thick lips, long eyelashes, impressive looks, fit

body and well-groomed were perceived as ideal beauty. In line with the answers given on the theme of self, it was found that the participants present their selves in different ways while in front of the stage. Especially here, makeup comes to the fore. Based on Goffman's dramaturgy approach, it was concluded that the participants were mostly made up and well-groomed when they were in front of the stage. The participants stated that being made-up, well-groomed and well-dressed in front of the stage made them feel better. Especially makeup creates a stage front for the participants and mediates them to present their selves in a comfortable way. Backstage, the participants mentioned that they are generally more natural and like themselves. They stated that they do not need make-up and aesthetic appearance in the backstage area. Based on the answers of the participants, aesthetic operations were mostly associated with materialism. It was determined that women with financial means undergo aesthetic operations in order to reach the determined beauty standards. At a more advanced level, it was emphasized that this situation could turn into addiction. Looking at the comments on the theme of cosmetics and make-up, it is concluded that they associate the meaning of beauty entirely with make-up and care, and that they prioritize being completely made up and well-groomed while presenting their selves. Finally, when the findings on the theme of social status are examined, it is observed that women's beauty concerns are based on the desire to be liked, the ideal understanding of beauty presented by mass media and being accepted by the society.

Conclusion

Women's self-presentations and perceptions of beauty are shaped by society, media and digitalization. In line with the analysis based on Erving Goffman's Dramaturgy approach, it was tried to reveal how women present themselves in social environments, how they are forced to fragment their identities as appearance-personality, how they compromise their identities for the sake of social acceptance and how they undergo changes due to social pressures. As a result of the analysis, it was also determined that women tend to conform to the beauty discourse and the beautiful woman model disseminated through social media and mass media and present their selves accordingly. Popular stereotypes presented through channels such as mass media, social media, etc. brought by digital technologies create an idol for women and are imitated. Women become alienated from their own appearance due to the typecasts they have seen through these channels and move away from themselves while presenting their selves. In this respect, it is seen that digital technologies enable the production and dissemination of the understanding of beauty and at the same time push women to be well-groomed, aestheticized and made-up.